

mulier instituut

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

Contributiemonitor 2018/2019

Contributies en toegangsprijzen in de Nederlandse sport

Arjen Davids

Paul Hover

Willem de Boer

Jelle Schoemaker

Contributiemonitor 2018/2019

Contributies en toegangsprijzen in de Nederlandse sport

Mogelijk gemaakt met financiële steun van het Ministerie van VWS

Arjen Davids
Paul Hover
Willem de Boer
Jelle Schoemaker

© Mulier Instituut en Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN)
Utrecht en Nijmegen, december 2019

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
HAN Sport en Bewegen

Postbus 6960 | 6503 GL Nijmegen
Heijendaalseweg 141 | 6525 AJ Nijmegen
T +31 (0)24 351 14 00 | I www.sportbewegen.com
E info@han.nl | T @HAN_SenB

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Doel	4
1.2	Aanpak	4
1.3	Leeswijzer	7
2.	Contributies van sportverenigingen	8
2.1	Kernresultaten	8
2.2	Atletiek	12
2.3	Golf	17
2.4	Handbal	25
2.5	Handboogschieten	30
2.6	Hockey	35
2.7	Tafeltennis	40
2.8	Voetbal	46
2.9	Volleybal	51
2.10	Conclusie	56
3.	Toegangsprijzen zwembaden, ijsbanen, klim- en boulderhallen en loopevenementen	57
3.1	Zwembaden	57
3.2	Ijsbanen	61
3.3	Klim- en boulderhallen	62
3.4	Loopevenementen	62
3.5	Conclusie	63
4.	Inkomsten sportbonden	64
4.1	Bondsafdrachten	64
4.2	Typen inkomstenbronnen	65
4.3	Conclusie	65
5.	De vele vormen van contributie	66
5.1	Achtergrond	66
5.2	Voorbeelden van nieuwe contributievormen bij verenigingen	66
5.3	Contributie en vrijwilligerswerk	67
5.4	Sportbonden	68
5.5	Commerciële sportaanbieders	69
5.6	Conclusie	69
6.	Conclusie	71
6.1	Samenvatting	71
6.2	Vervolg	72
	Referenties	74
	Bijlage 1 Steekproefomvang per sporttak naar provincie in het seizoen 2018/2019 (in aantallen)	75
	Bijlage 2 Contributie/toegang per sporttak naar provincie in het seizoen 2018/2019 (in euro's)	76
	Bijlage 3 Krimp- en anticipeergebieden	77
	Bijlage 4 NUTS-1 regio	78
	Bijlage 5 Bondsafdrachten sportbonden naar lid	79
	Bijlage 6 Aandeel contributie inkomsten sportbonden	81

1. Inleiding

Sinds de financiële crisis die in 2008 ontstond, is de betaalbaarheid van het sportaanbod in Nederland een belangrijk aandachtspunt in beleidsagenda's, onder andere van het ministerie van VWS en gemeenten. Een stijging van de verenigingscontributie of de toegangsprijs van bijvoorbeeld zwembaden, ijsbanen en klim- en boulderhallen raakt sporters direct in hun portemonnee en kan de inclusiviteit van sport bedreigen: het idee dat iedereen moet kunnen meedoen en dat de prijs geen belemmering voor sportdeelname mag zijn.

Tegen deze achtergrond is het van belang in kaart te brengen hoe hoog de contributies en toegangsprijzen zijn en hoe die zich ontwikkelen. Om dit te bewerkstelligen, zijn het Mulier Instituut en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) gestart met de ontwikkeling van een contributiemonitor. Voorliggend rapport betreft de derde meting. Eerder werd gerapporteerd over de seizoenen 2016/2017 en 2017/2018 (Davids et al., 2017; Davids et al., 2019).

1.1 Doel

Doel van de contributiemonitor is om op een eenduidige en overzichtelijke manier de (jaarlijkse) contributies en toegangsprijzen in Nederland te volgen en hierover beleidsrelevante kennis te ontwikkelen. Door metingen te herhalen kunnen de ontwikkelingen van contributies en toegangsprijzen in de tijd worden gevolgd. De informatie die dit oplevert is beleidsrelevant. De empirische gegevens zijn daarnaast noodzakelijk voor de ontwikkeling van kennis over prijsontwikkelingen in de sport.

1.2 Aanpak

Voor deze meting zijn de contributies van sportverenigingen over het seizoen 2018/2019 in acht takken van sport geregistreerd: atletiek, handbal, hockey, voetbal, volleybal, golf, handboogschieten en tafeltennis. De eerste vijf sporten waren ook in de meting over het seizoen 2016/2017 onderwerp van studie. In totaal zijn de contributies bij sportverenigingen voor drie seizoenen geregistreerd in twaalf takken van sport (tabel 1.1).

De contributies van sportverenigingen in een sporttak worden tweejaarlijks gemonitord. In deze meting over het seizoen 2018/2019 worden contributies van senioren en junioren van vijf sporten (atletiek, handbal, hockey, voetbal en volleybal) vergeleken met de meting over het seizoen 2016/2017. De tarieven van zwembaden en ijsbanen worden elk jaar vergeleken. Vanaf deze meting zal dit ook voor klim- en boulderhallen en bondsafdrachten worden gedaan. Daarnaast zijn de deelnamekosten van loopevenementen met behulp van een secundaire analyse in kaart gebracht.

Tabel 1.1 In kaart gebrachte sporten voor de contributiemonitor naar seizoen

Sport	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Atletiek	x		x
Handbal	x		x
Hockey	x		x
Volleybal	x		x
Voetbal	x	x	x
Golf			x
Tafeltennis			x
Handboogschieten			x
Tennis	x	x	
Basketbal		x	
Korfbal		x	
Rugby		x	
Bondsinkomsten			x
Bondsafdrachten		x	x
Zwembaden	x	x	x
Ijsbanen	x	x	x
Klim- en boulderhallen			x
Loopevenementen			x

Middels een trekking van een aselechte gestratificeerde steekproef per Nederlandse regio (indeling gebaseerd op inwoneraantal per gemeente) zijn sportverenigingen voor dit onderzoek geselecteerd. Voor golf, tafeltennis en handboogschieten zijn gegevens van alle verenigingen verzameld (niet bij alle verenigingen is een contributie gevonden). Vervolgens zijn de websites van de betreffende verenigingen bezocht om de hoogtes van de contributies te achterhalen. De contributie is voor drie leeftijdsgroepen in kaart gebracht: pupillen (richtleeftijd 8 jaar), junioren (richtleeftijd 16 jaar) en senioren (richtleeftijd 35 jaar¹).² In het geval van zwembaden, ijsbanen en klim- en boulderhallen zijn de tarieven van kaartjes voor incidentele bezoeken en strippenkaarten op websites opgezocht, geregistreerd en vervolgens geanalyseerd. Voor zwembaden is gestreefd naar tien zwembaden per VSG-regio. Alle ijsbanen en klim- en boulderhallen die in de Database SportAanbod (DSA) geregistreerd staan zijn meegenomen. De bondsafdrachten zijn opgezocht op de websites van sportbonden. De sportbonden die geen bondsafdrachten op de website vermelden, zijn telefonisch benaderd. De data zijn verrijkt met CBS-data op gemeenteniveau (onder andere stedelijkheid, inwoneraantal en gemiddeld maandinkomen per inwoner) en waar mogelijk met sportspecifieke data (bijvoorbeeld verkregen via de sportbond).

Bij de contributie wordt gepoogd zoveel mogelijk de 'kale' contributie aangehouden: extra trainingen, afkoop van vrijwilligerswerk en eventuele andere additionele kosten worden niet meegenomen. Als er geen 'kale' contributie is (maar bijvoorbeeld alleen inclusief trainingen en bondsafdracht) dan wordt de contributie zoals op de website vermeld overgenomen (inclusief mogelijke extra's). Zo is het mogelijk dat wasgeld of huur van de kleding mee zijn genomen. In dit rapport zijn de gemiddelde contributies

¹ Bij voetbal wordt vanaf 35 jaar vaak een veteranentarief gehanteerd. Deze groep is buiten beschouwing gelaten en niet onderzocht. De contributies hebben betrekking op de senioren.

² In de eerste meting over 2016/2017 van de contributiemonitor werd gesproken over jeugdleden, waarmee op junioren werd gedoeld. In die meting werd met de term volwassenen gerefereerd aan senioren. Vanaf het seizoen 2017/2018 wordt onderscheid gemaakt tussen pupillen, junioren en senioren. De contributies van pupillen kan hierdoor niet vergeleken worden.

gepresenteerd. Bij de gemiddelde contributie van verenigingen in één tak van sport is geen rekening gehouden met de grootte van de sportvereniging in termen van aantal leden. De gemiddelde contributie van een vereniging met een relatief klein ledental weegt in het gemiddelde derhalve even zwaar mee als de contributie van een vereniging met relatief veel leden.

Circa drie op de tien sportverenigingen (29%) in de onderzochte takken van sport zijn in de steekproef over het seizoen 2018/2019 meegenomen (tabel 1.2). Dit betreft 8 procent van alle sportverenigingen die bij de sportkoepel (NOC*NSF) zijn aangesloten. Het grootste aandeel in kaart gebrachte sportverenigingen is bij hockey (88%). Het laagste aandeel is te vinden bij voetbal (14%) en volleybal (15%). Deze dekkingpercentages verschillen omdat de HAN en het Mulier Instituut rond bepaalde takken van sport intensiever onderzoek doen. Ook kan dit komen doordat het totale aantal verenigingen dat is aangesloten bij NOC*NSF per sport verschilt en omdat niet alle opgezochte contributies bij de verenigingen te vinden zijn. In bijlage 1 is het aantal geanalyseerde sportverenigingen naar provincie weergegeven. Vanaf deze meting worden de contributies naar provincie gepresenteerd (voorheen naar VSG-regio) omdat binnen meerdere takken van sport het niet haalbaar bleek om tot 4 waarnemingen per VSG-regio te komen. Dit aantal waarnemingen is nodig om tot een te presenteren gemiddelde te komen. Bij minder waarnemingen kunnen uitschieters teveel het gemiddelde beïnvloeden.

Tabel 1.2 Geanalyseerde sportverenigingen voor contributies naar sporttak in 2018/2019 (in absolute aantallen en procenten)

	Aantal verenigingen seizoen 2018/2019 voor contributiemonitor	Aantal verenigingen NOC*NSF in 2018*	Dekkings- percentage
Atletiek	176	388	45
Golf	210	314	67
Handbal	148	367	40
Handboogschieten	96	225	43
Hockey	283	322	88
Voetbal	435	3.019	14
Volleybal	150	1.008	15
Tafeltennis	286	539	53
Totaal sportaandeel	1.784	6.182	29
Totaal NOC*NSF in 2018*		23.486	8

* Bron: NOC*NSF ledenstatistieken, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

Voor de bepaling van de gemiddelde toegangsprijs voor een zwembad beschikken we over de gegevens van een derde van de Nederlandse zwembaden die in de Database SportAanbod zijn geregistreerd (263; tabel 1.3). Voor de ijsbanen en klim- en boulderhallen beschikken we over de toegangsprijzen van alle accommodaties. Nederland telt zeventien kunstijsbaanaccommodaties met een 400-meterbaan³, vijf overige kunstijsbaanaccommodaties⁴ en 39 klim- en boulderhallen⁵.

³ Van de kunstijsbaanaccommodaties met een 400-meterbaan zijn acht overdekt, zeven semi-overdekt en twee onoverdekt.

⁴ Eén van de overige kunstbaanaccommodaties is de schaatsbaan in Rotterdam. Dat betreft geen permanente constructie, maar een schaatsbaan die elke winter op een hockeyveld wordt aangelegd.

⁵ Kleine klimwanden zijn achterwege gelaten. Dit zijn vaak in pandige wanden binnen een sporthal of -zaal. Deze kunnen vaak alleen gebruikt worden als de hele zaal of hal gehuurd wordt en zijn niet los te gebruiken.

Tabel 1.3 Geanalyseerde type sportaccommodaties voor toegangsprijzen in 2018/2019 (in absolute aantallen en procenten)

Type	Aantal geanalyseerd	Aantal voorzieningen in DSA*	Dekkingspercentage
Zwembaden	263	846	31
Ijsbanen	22	22	100
Klim- en boulderhallen	39	39	100

* Database SportAanbod (DSA), 2019.

Het achterhalen en registreren van de contributies en toegangsprijzen is uitgevoerd door studenten van de minor Sporteconomie van de HAN en door stagiairs van het Mulier Instituut. De geregistreerde contributies en toegangsprijzen zijn door professionals van de HAN en het Mulier Instituut op kwaliteit gecontroleerd.

Kanttekeningen

Omdat de resultaten die betrekking hebben op contributies voor sportverenigingen en tarieven voor sportaccommodaties gebaseerd zijn op steekproeven, dient er rekening gehouden te worden met marges rond de uitkomsten. In deze rapportage worden de contributies van regio's met minder dan vier waarnemingen niet getoond (zie bijlage 2 voor een overzicht van alle gemiddelde contributies). Daarnaast is het niet uitgesloten dat de op de websites gepresenteerde contributies en tarieven niet de meest actuele zijn en er dus wat 'vertraging' zit in stijging van de geregistreerde contributies. Niettemin wordt door het volgen van de contributies in de tijd wel zichtbaar of er sprake is van stijging van de contributiehoogte, en zo ja, in welk tempo. Een derde kanttekening is dat het voorstelbaar is dat vooral de contributiegegevens van kleine verenigingen ontbreken, omdat zij waarschijnlijk minder vaak over een website beschikken.

Toelichting gemiddelde contributies naar achtergrondkenmerken

De gemiddelde contributies per sport zijn weergegeven naar verschillende achtergrondkenmerken. Deze achtergrondkenmerken zijn gebaseerd op de kenmerken van de gemeente waar de desbetreffende sportvereniging is gevestigd. Het gaat hierbij om de kenmerken: krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid, inwoneraantal, migratie-achtergrond, sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, en percentage bewoners dat voldoet aan de beweegrichtlijn.

Andere uitgangspunten en toelichtingen die bij deze contributies horen zijn:

- Onder een Nederlandse achtergrond wordt een persoon verstaan waarvan beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar men zelf is geboren.
- Het gemiddelde maandinkomen per inwoner per gemeente is berekend door de persoonlijke inkomens te sommeren en te delen door het aantal inwoners (in particuliere huishoudens).
- De ConsumentenPrijsIndex (CPI) geeft de inflatie weer als procentuele verandering ten opzichte van dezelfde periode in het jaar daarvoor. Voor deze analyse is gebruikgemaakt van een CPI van 1,7 procent in 2017 (januari 2017 t.o.v. januari 2016), 1,5 procent in 2018 (januari 2018 t.o.v. januari 2017) en 2,2 procent in 2019 (januari 2019 t.o.v. januari 2018).
- Nederland kent twintig krimp- en anticipeergebieden. De krimpgebieden zijn de gebieden waar de bevolkingskrimp het sterkst is. In de anticipeergebieden is de verwachting dat de bevolkingsomvang in de toekomst krimpt. De krimp- en anticipeergebieden zijn voornamelijk te vinden in de noordelijke provincies en in Limburg (bijlage 3).

1.3 Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk handelt over de contributies van sportverenigingen in acht takken van sport. Hoofdstuk 3 geeft inzicht in de toegangsprijzen van zwembaden, ijsbanen, klim- en boulderhallen en loopevenementen. In hoofdstuk 4 zijn de inkomsten van sportbonden weergegeven. Nieuwe inkomstenbronnen uit sportdeelname worden in hoofdstuk 5 weergegeven. Tot besluit is in hoofdstuk 6 de conclusie verwoord.

2. Contributies van sportverenigingen

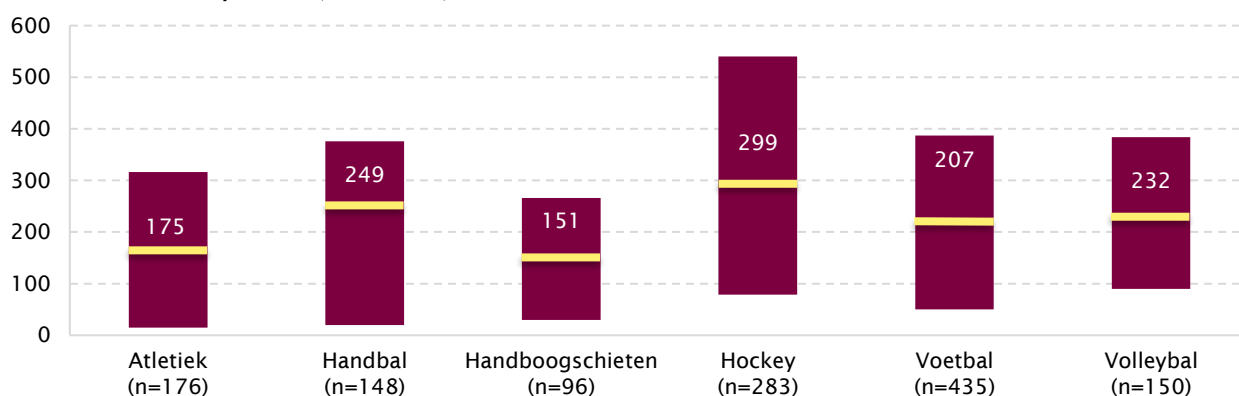
In dit hoofdstuk staan de contributies van sportverenigingen in acht takken van sport centraal. De kernresultaten van de contributies komen eerst aan bod. Van vijf takken van sport zijn de contributies voor twee seizoenen beschikbaar en zijn met elkaar vergeleken. Deze sporten zijn atletiek, handbal, hockey, voetbal en volleybal. Vervolgens wordt per tak van sport nader op de contributies ingezoomd en wordt onder andere gekeken naar verschillen tussen regio's. De uitsplitsing naar regio is gedaan naar provincie.

2.1 Kernresultaten

Contributies vergeleken

Over het seizoen 2018/2019 zijn de contributies van zes sporten in kaart gebracht met vergelijkbare leeftijdsindelingen. Hieruit blijkt dat de gemiddelde contributie van hockeyverenigingen voor senioren het hoogst is (€ 299), gevolgd door handbal (€ 249). Handboogschieten (€ 151) en atletiek (€ 175) zijn het goedkoopst (figuur 2.1). De spreiding laat zien dat bij alle sporten ook goedkopere verenigingen zijn, waar een lidmaatschap al voor onder de 100 euro afgesloten kan worden.

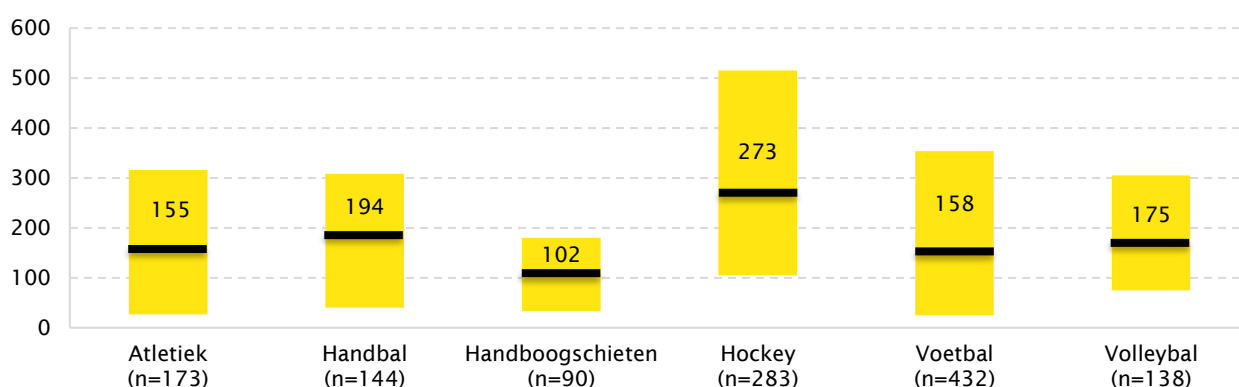
Figuur 2.1 Gemiddelde (streep), minimale en maximale contributie naar sporttak voor senioren in 2018/2019 (in euro's)

Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

Bij de junioren in dezelfde zes sporten is dezelfde rangschikking te zien. Hockeyjunioren betalen gemiddeld genomen de hoogste contributie (€ 273) en handboogschietleden de laagste (€ 102, figuur 2.2).

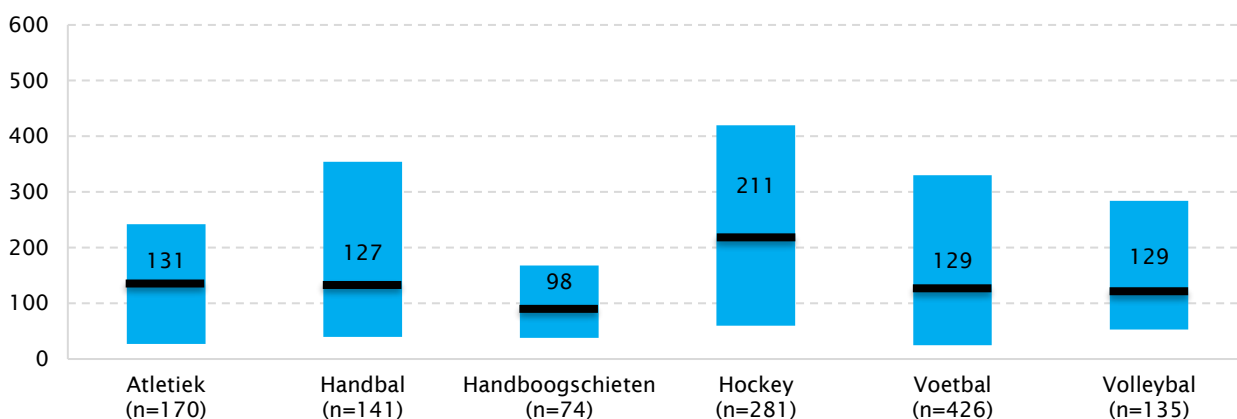
Figuur 2.2 Gemiddelde (streep), minimale en maximale contributie naar sporttak voor junioren in 2018/2019 (in euro's)

Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

Bij de pupillen zijn de verschillen kleiner en is een minder duidelijke volgorde te zien (figuur 2.3). Hier liggen de gemiddelde contributies lager dan bij de junioren. Het ligt in lijn met de verwachting dat jongere leden minder contributie betalen. De gemiddelde contributies voor pupillen liggen - op hockey en handboogschieten na - rond de 130 euro. De contributie voor hockeypupillen is aanmerkelijk hoger: gemiddeld 211 euro. Handboogschietverenigingen hebben voor pupillen de laagste contributie: gemiddeld 98 euro.

Figuur 2.3 Gemiddelde (streep), minimale en maximale contributie naar sporttak voor pupillen in 2018/2019 (in euro's)

Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

Vergelijking seizoen 2016/2017

Om de vergelijking met de contributiemonitor over 2016/2017 te maken, kunnen golf, handboogschieten en tafeltennis niet worden meegenomen. Deze sporten zijn in deze meting voor het eerst in kaart gebracht. Alle gemiddelde contributies bij de vijf sporten (atletiek, handbal, hockey, voetbal en volleybal) zijn in de afgelopen 2 jaar (licht) gestegen (tabel 2.1). Maar als dit wordt verrekend met de ConsumentenPrijsIndex⁶ dan zijn de seniorencontributies voor atletiek, handbal en volleybal en juniorencontributie van volleybal gedaald (tussen de 1 en 3 procent daling). Opvallend is dat - naast de daling van de contributie bij senioren van atletiekverenigingen - de grootste stijging heeft plaatsgevonden bij junioren van atletiekverenigingen (+ 4%).

In beide seizoenen zijn de hockeycontributies het hoogst (€ 281 om € 299). Atletiek had in het seizoen 2016/2017 - net als in het seizoen 2018/2019 - de laagste contributie (€ 172 om € 175).

⁶ Het verschil is berekend door de stijging in contributie/toegangsprijs te verrekenen met de ConsumentenPrijsIndex (CPI). Een plus betekent dat de contributie sterker is gestegen dan de inflatie, een min dat de contributie minder sterk is gestegen dan de inflatie.

Tabel 2.1 Verschil gemiddelde contributie senioren en junioren naar sporttak tussen 2016/2017 en 2018/2019 (in euro's en procenten)

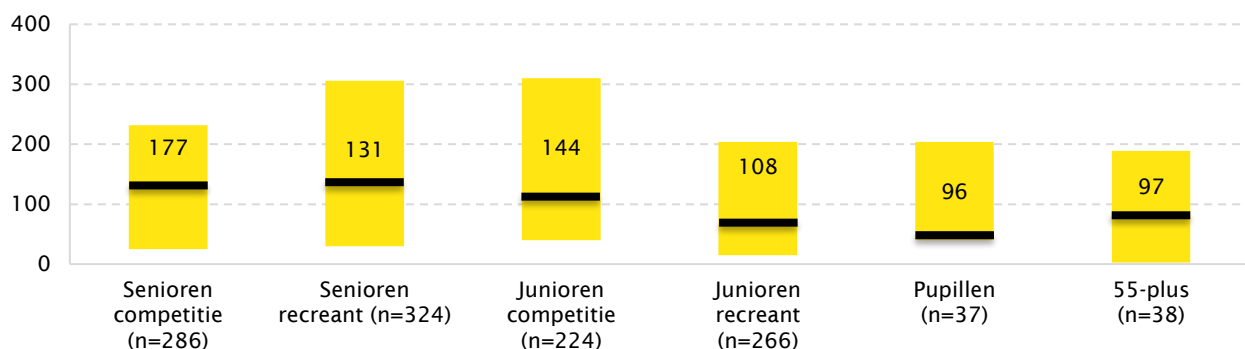
	Senioren		Junioren		Verschil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	
	2016/2017	2018/2019	2016/2017	2018/2019	Senioren	Junioren
Atletiek	172	175	144	155	- 2%	+ 4%
Handbal	243	249	185	194	- 1%	+ 1%
Hockey	281	299	255	273	+ 2%	+ 3%
Voetbal	197	207	150	158	+ 1%	+ 1%
Volleybal	225	232	174	175	- 1%	- 3%

Bron: Contributiemonitor 2016/2017; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

Tafeltennis

Bij tafeltennisverenigingen worden verschillende contributies gehanteerd voor competitie- en recreatieve spelers. Spelers die deelnemen aan competitie(s) betalen een hogere contributie. Senioren die competitie spelen betalen gemiddeld 177 euro aan contributie, recreanten betalen gemiddeld 131 euro (figuur 2.4). Bij de junioren is dit verschil ook te zien (respectievelijk € 144 en € 108). Dit onderscheid is bij pupillen en 55-plus niet vaak terug te zien, waardoor één categorie wordt gehanteerd.

Figuur 2.4 Gemiddelde (streep), minimale en maximale contributie voor tafeltennisverenigingen naar lidsoort (in euro's) in 2018/2019

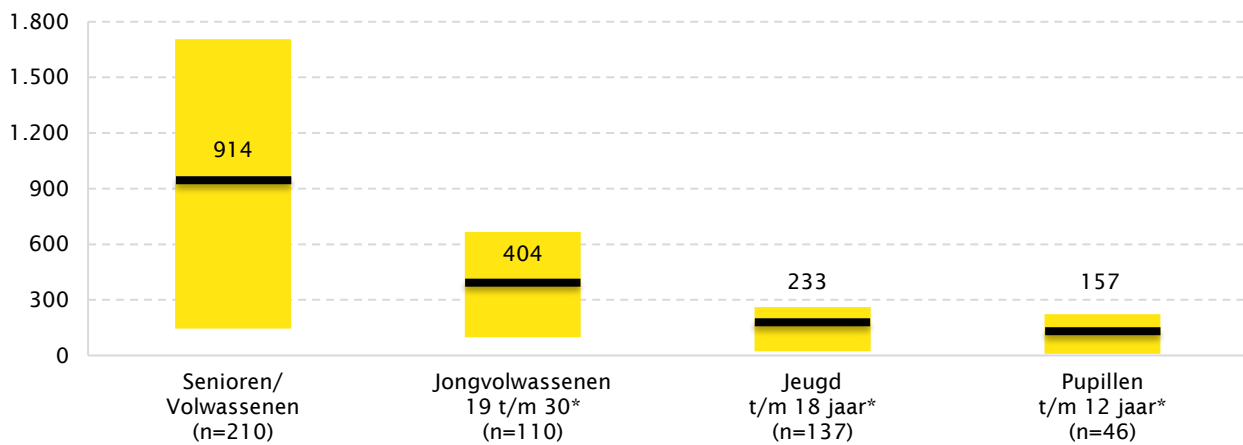

Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

Golf

De gemiddelde contributie voor senioren is bij golfclubs veruit het hoogst, namelijk 914 euro (figuur 2.5). Jongvolwassenen tussen de 19 en 30 jaar betalen met gemiddeld 404 euro in vergelijking met de andere sporten een hoge contributie. De jongste leeftijdsgroep wordt, in lijn met de andere sporttakken in deze rapportage, aangeduid met 'pupillen', al is dat bij golfclubs geen frequent gebezigde term.

Figuur 2.5 Gemiddelde (streep), minimale en maximale contributie voor golfclubs naar lidsoort (in euro's) in 2018/2019

Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

2.2 Atletiek

Atletiek is met circa 135.000 lidmaatschappen bij NOC*NSF (in 2018) de negende grootste sportbond. De contributiegelden voor senioren bedragen gemiddeld 175 euro, voor junioren 155 euro en voor pupillen 131 euro (zie tabel 2.2).

De gemiddelde contributie bij atletiekverenigingen die in krimp- of anticipeerregio's liggen, is lager t.o.v. een regio waar een normale bevolkingsontwikkeling is of wordt verwacht (voor senioren € 137 in anticipeerregio's, € 155 in krimpregio's en € 184 in normale regio's; tabel 2.2). Naarmate de stedelijkheid en het inwoneraantal toenemen (in categorisering), stijgt de gemiddelde contributie mee. Senioren betalen in zeer sterk stedelijke gemeenten gemiddeld 231 euro en in niet-stedelijke gemeenten 137 euro. De gemiddelde contributie voor senioren in gemeenten met meer dan 200.000 inwoners is 88 euro (€ 231) meer dan senioren in gemeenten met minder dan 25.000 inwoners (€ 143).

Vergeleken met 2016/'17 is de contributie voor senioren gemiddeld met 3 euro gestegen en voor junioren met 11 euro. Als dit met de ConsumentenPrijsIndex wordt verrekend, is de contributie voor senioren met 2 procent gedaald en voor junioren met 4 procent gestegen.

Tabel 2.2 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van atletiekverenigingen naar gemeentekennmerken (krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=176)	Junioren (n=173)	Pupillen (n=170)
<i>Krimp- en anticipeerregio</i>			
Krimpregio	155	135	106
Anticipeerregio	137	123	106
Normaal	184	163	138
<i>Stedelijkheid</i>			
Zeer sterk stedelijk	231	209	176
Sterk stedelijk	180	163	138
Matig stedelijk	167	146	122
Weinig stedelijk	153	132	112
Niet-stedelijk	137	116	90
<i>Inwoneraantal</i>			
200.000 of meer	231	210	182
85.000 - 200.000	189	169	144
25.000 - 85.000	167	146	121
Minder dan 25.000	143	129	108
Gemiddelde contributie 2018/2019	175	155	131
Gemiddelde contributie 2016/2017	172	144	Niet gemeten
Verschil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	- 2 %	+ 4 %	-

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

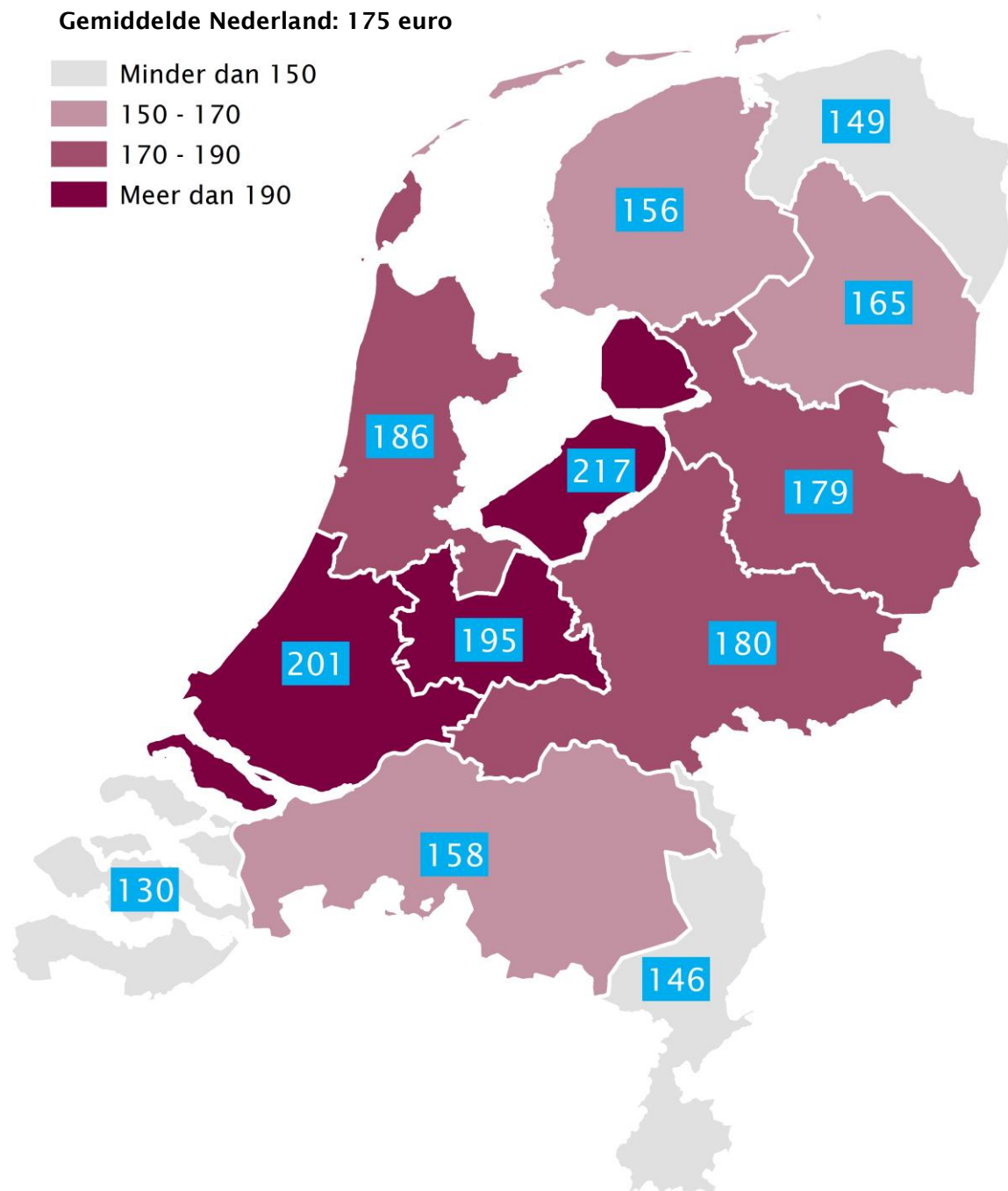
De gemiddelde contributie is lager in gemeenten waar een hoger aandeel (percentage) verenigingslidmaatschappen van de inwoners is (tabel 2.3). Voor senioren en junioren is dit verschil gemiddeld ongeveer 30 euro en voor pupillen ongeveer 20 euro. Verder valt het op dat de gemiddelde contributie lager is in gemeenten waar meer dan 70 procent van de inwoners aan de beweegrichtlijn voldoet.

Tabel 2.3 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van atletiekverenigingen naar achtergrondkenmerken (sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, migratie-achtergrond en aandeel beweegrichtlijn) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=176)	Junioren (n=173)	Pupillen (n=170)
<i>Gemeentelijke sportuitgaven per inwoner</i>			
Tot 50 euro	167	146	124
50 tot 65 euro	184	157	131
65 tot 80 euro	172	161	138
80 euro of meer	180	165	132
<i>Gemiddeld maandinkomen per inwoner</i>			
Laag (< 23.000)	168	141	120
Middel (23.000 – 25.000)	161	144	120
Hoog (> 25.000)	188	167	141
<i>Aandeel verenigingslidmaatschap inwoners</i>			
0 tot 25 procent	183	165	136
25 tot 30 procent	182	159	133
30 procent of meer	147	127	111
<i>Migratie-achtergrond inwoners</i>			
80 tot 100 procent NL achtergrond	172	159	131
60 tot 80 procent NL achtergrond	172	151	127
Tot 60 procent NL achtergrond	141	117	101
<i>Beweegrichtlijn (% inwoners dat voldoet)</i>			
0 tot 60 procent	172	152	127
60 tot 70 procent	178	158	133
70 procent of meer	150	131	113
Gemiddelde contributie 2018/2019	175	155	131
Gemiddelde contributie 2016/2017	172	144	Niet gemeten
Vershil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	- 2 %	+ 4 %	-

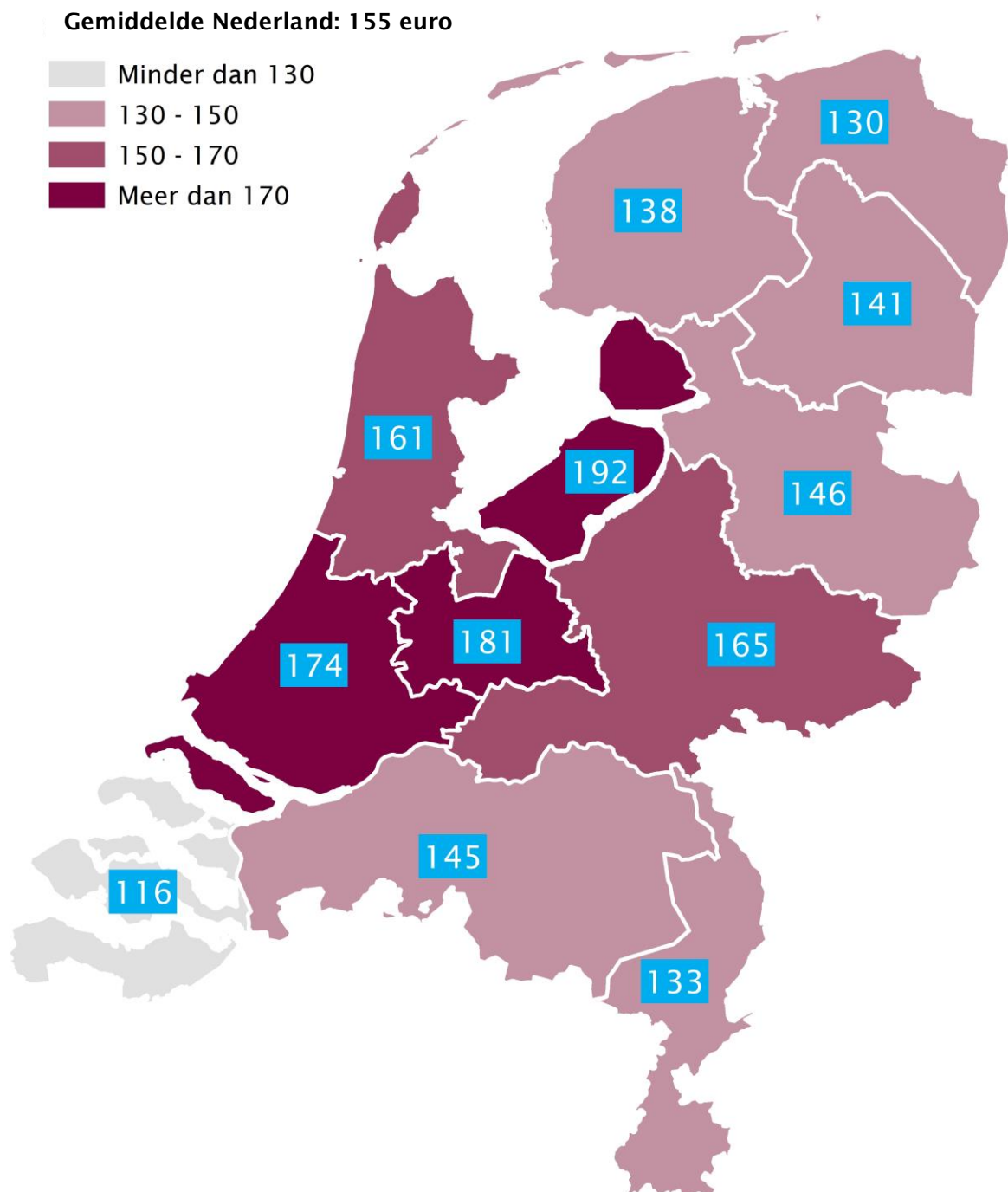
Bron: CBS, 2018; NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

Kaart 2.1 Gemiddelde contributie voor senioren van atletiekverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=176)

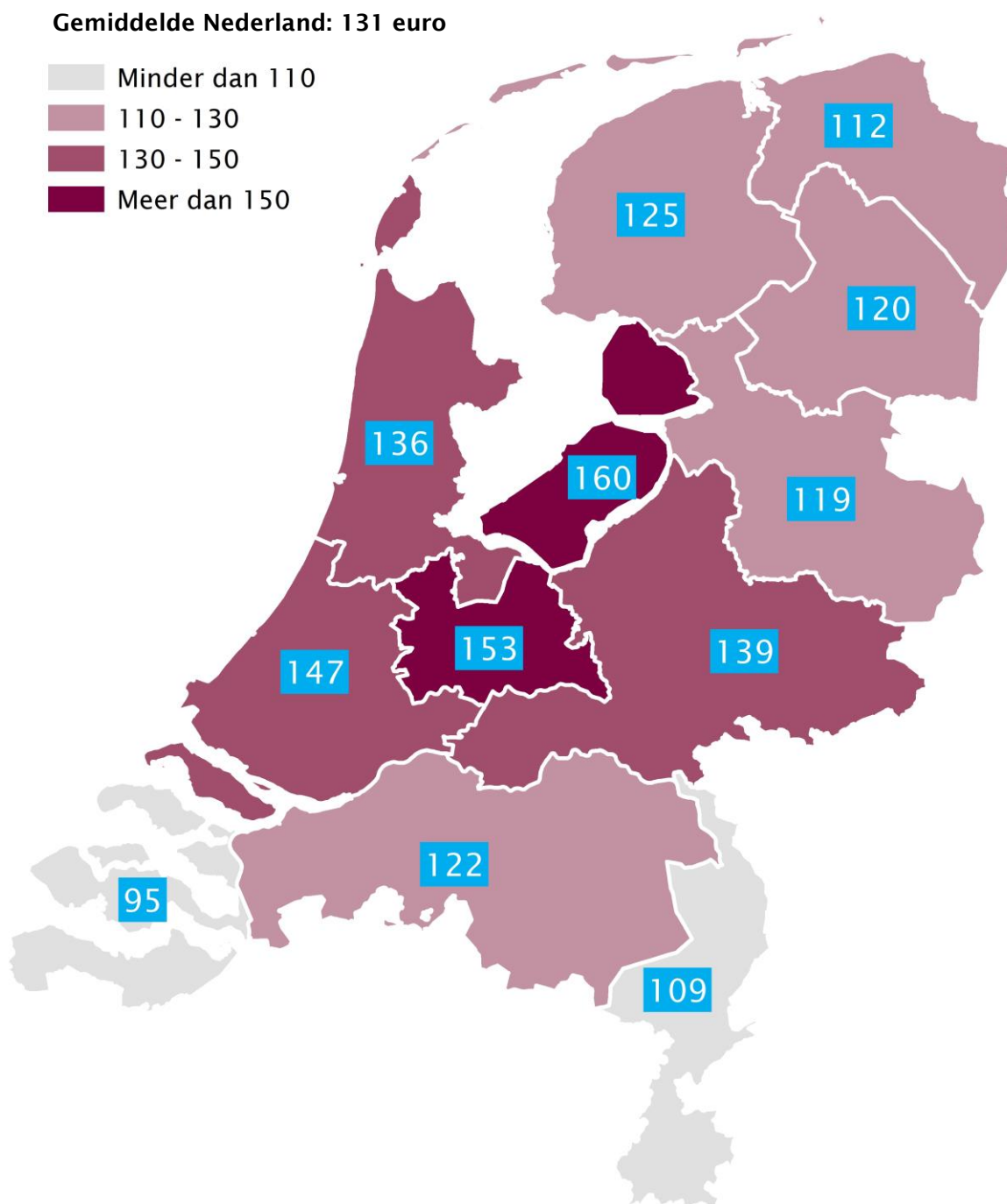
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.2 Gemiddelde contributie voor junioren van atletiekverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=173)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.3 Gemiddelde contributie voor pupillen van atletiekverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=170)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.3 Golf

Golf is met circa 380.000 lidmaatschappen bij NOC*NSF (in 2018) de vierde grootste sportbond. Golfclubs maken onderscheid tussen toegangsprijzen voor losse bezoeken en contributies. De losse toegangsprijs wordt ook wel *greenfee* genoemd, waarbij wordt betaald om een aantal holes te spelen (meestal 9 of 18). Met het voldoen van contributiebijdragen kunnen leden vaak onbeperkt of voor een specifiek aantal bezoeken golfen. Bovendien zal soms eerst inschrijfgeld moeten worden betaald, voordat iemand lid kan worden van een golfclub.

De leeftijdsindelingen bij de golfsport wijken af van andere sporten. Hierdoor is het niet mogelijk om bij golf de uitsplitsing naar senioren, junioren en pupillen te maken. Ook hanteren golfclubs en -banen niet allemaal dezelfde leeftijdsindeling. De Nederlandse Golffederatie (NGF, sportbond) gaat uit van vier leeftijdsindelingen. Voor deze meting zijn de derde en vierde leeftijdsindelingen (volwassenen en senioren) samen genomen onder de noemer 'senioren/volwassenen'. Daarnaast is - waar mogelijk - de contributie voor pupillen opgezocht voor de vergelijkbaarheid met andere sporten.

Leeftijdsindeling NGF

1. Jeugd: t/m 18 jaar
2. Studenten/jongvolwassenen: 19 t/m 30 jaar
3. Volwassenen: 30 t/m 50 jaar
4. Senioren: 50+

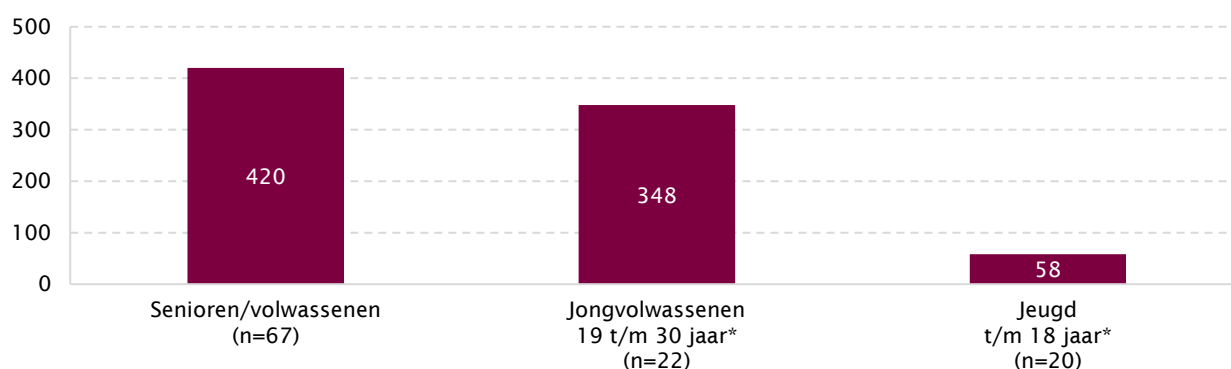
Leeftijdsindeling contributiemonitor

1. Pupillen: t/m 12 jaar
2. Jeugd: 13 t/m 18 jaar
3. Jongvolwassenen: 19 t/m 30 jaar
4. Senioren/volwassenen: 30+

Bij golf is het lastiger om de 'kale' contributie in kaart te brengen⁷. De contributie is bij veel clubs inclusief NGF-bijdrage (bondsafdracht), clublidmaatschap en soms ook inclusief horecakosten (inclusief drinken).

Voordat iemand lid wordt van een golfclub, moet soms nog inschrijfgeld betaald worden. Dat gebeurt ook bij andere takken van sport. Golfclubs vragen inschrijfgeld (of entreegeld) variërend tussen 15,50 en 5.000 euro. Vaak ligt het inschrijfgeld tussen 50 en 500 euro. Dit entreegeld geldt vaak voor senioren/volwassenen. Jeugdleden krijgen korting op het entreegeld of hoeven helemaal geen entreegeld te betalen. Het gemiddelde inschrijfgeld voor senioren/volwassenen is 420 euro (figuur 2.6).

Figuur 2.6 Gemiddeld inschrijfgeld (entreegeld, eenmalig) golfclubs voor senioren/volwassenen, jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar) en jeugd (t/m 18 jaar; in euro's)**

Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

** Voor pupillen is geen apart inschrijfgeld weergegeven omdat dit niet vaak apart is weergegeven.

⁷ De golfcontributies zijn met name gebaseerd op 9, 18 of 18+ holes banen.

De contributiegelden voor senioren/volwassenen bedragen gemiddeld 914 euro, voor jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar) 404 euro, voor jeugd van 13 t/m 18 jaar 233 euro en voor pupillen t/m 12 jaar 157 euro (zie tabel 2.4). Een verdere uitsplitsing voor de contributies naar regio, stedelijkheid en inwoneraantal laat zien dat er geen trend zichtbaar is tussen verschillende gemeentekenmerken. Een senior/volwassen lid van een golfclub in een niet-stedelijke gemeente betaalt gemiddeld meer dan 1.000 euro contributie.

Tabel 2.4 Gemiddelde contributie voor senioren/volwassenen, jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar), jeugd (13 t/m 18 jaar) en pupillen (t/m 12 jaar) van golfclubs naar gemeentekenmerken (krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2018/2019 (in euro's)

	Senioren/ volwassenen (n=210)	Jongvolwassenen 19 t/m 30 jaar* (n=110)	Jeugd 13 t/m 18 jaar* (n=137)	Pupillen** t/m 12 jaar* (n=46)
<i>Krimp- en anticipeerregio</i>				
Krimpregio	962	396	182	244
Anticipeerregio	876	448	230	148
Normaal	917	395	237	155
<i>Stedelijkheid</i>				
Zeer sterk stedelijk	918	411	268	132
Sterk stedelijk	884	398	226	184
Matig stedelijk	863	391	230	165
Weinig stedelijk	924	398	223	139
Niet-stedelijk	1.006	448	244	166
<i>Inwoneraantal</i>				
200.000 of meer	954	481	276	146
85.000 - 200.000	904	399	265	188
25.000 - 85.000	912	394	223	157
Minder dan 25.000	914	407	229	151
Gemiddelde contributie 2018/2019	914	404	233	157

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

** Pupillen is geen golfterm. Voor de vergelijkbaarheid met andere sporten is deze naam wel gehanteerd.

De gemiddelde contributie bij golfclubs die in een gemeente liggen waar meer dan 80 procent van de inwoners een Nederlandse achtergrond heeft, ligt een stuk lager dan in gemeenten waar dit aandeel kleiner is. Zo betalen senioren gemiddeld 786 euro in gemeenten met meer dan 80 procent met een Nederlandse achtergrond en is dit 932 euro voor gemeenten waar dit aandeel 60 procent is (tabel 2.5).

De gemiddelde contributie voor senioren is hoger in gemeenten waar het gemiddelde maandinkomen hoger is (€ 951 t.o.v. € 865 en € 826). Ook neemt de contributie toe naarmate het aandeel inwoners dat aan de beweegrichtlijn voldoet afneemt (categorisering).

Tabel 2.5 Gemiddelde contributie voor senioren/volwassenen, jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar), jeugd (13 t/m 18 jaar) en pupillen (t/m 12 jaar) van golfclubs naar achtergrondkenmerken (sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, migratie-achtergrond en aandeel beweegrichtlijn) in 2018/2019 (in euro's)

	Senioren/ volwassenen (n=210)	Jongvolwassenen 19 t/m 30 jaar* (n=110)	Jeugd 13 t/m 18 jaar* (n=137)	Pupillen t/m 12 jaar* (n=46)
<i>Gemeentelijke sportuitgaven per inwoner</i>				
Tot 50 euro	921	383	216	164
50 tot 65 euro	854	359	244	172
65 tot 80 euro	956	480	255	147
80 euro of meer	974	457	220	141
<i>Gemiddeld maandinkomen per inwoner</i>				
Laag (< 23.000)	826	306	219	134
Middel (23.000 – 25.000)	865	366	210	155
Hoog (> 25.000)	951	428	245	162
<i>Aandeel verenigingslidmaatschap inwoners</i>				
0 tot 25 procent	980	411	272	151
25 tot 30 procent	844	364	188	129
30 procent of meer	898	411	231	175
<i>Migratie-achtergrond inwoners</i>				
80 tot 100 procent NL achtergrond	786	321	220	188
60 tot 80 procent NL achtergrond	932	421	227	164
Tot 60 procent NL achtergrond	934	385	224	142
<i>Beweegrichtlijn (% inwoners dat voldoet)</i>				
0 tot 60 procent	1.055	378	257	94
60 tot 70 procent	902	412	231	164
70 procent of meer	851	392	241	112
Gemiddelde contributie 2018/2019	914	404	233	157

Bron: CBS, 2018; NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. bewerking: Mulier Instituut.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

De *greenfees* voor senioren/volwassenen liggen tussen de 30 en 60 euro. Voor jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar*) ligt dit rond de 15 euro (tabel 2.6). Vaak worden kortingen op de *greenfees* gegeven als leden introducees meenemen, voor een beperkt aantal keer⁸.

Sommige golfclubs hanteren speciale tarieven voor de ochtend of avond door een paar euro korting te geven, dit heet ook wel het *twilight tarief*. Ook hanteren golfclubs soms een gereduceerd tarief voor de winterperiode, het laagseizoen (november t/m februari/maart).

Tabel 2.6 Gemiddelde *greenfee* (eenmalige toegangsprijs golfbaan) voor senioren/volwassenen en jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar*) naar weekdeel en aantal holes (in euro's)**

9 holes week senioren/volwassenen (n=209)	32
9 holes weekend senioren/volwassenen (n=71)	36
18 holes week senioren/volwassenen (n=198)	51
18 holes weekend senioren/volwassenen (n=69)	59
9 holes week jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar*; n=94)	13
18 holes weekend jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar*; n=99)	18

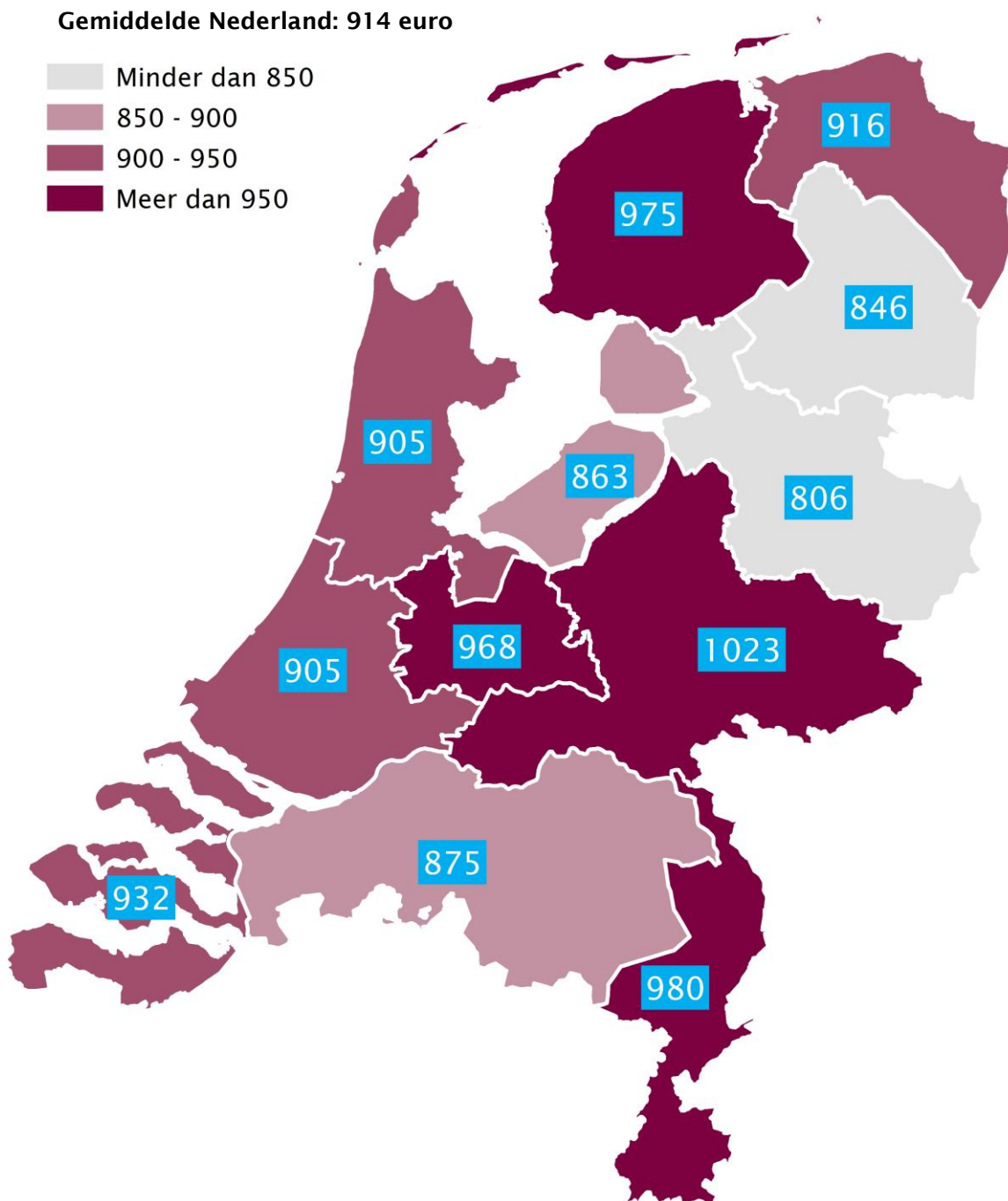
Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

** Par-3-banen zijn niet meegenomen.

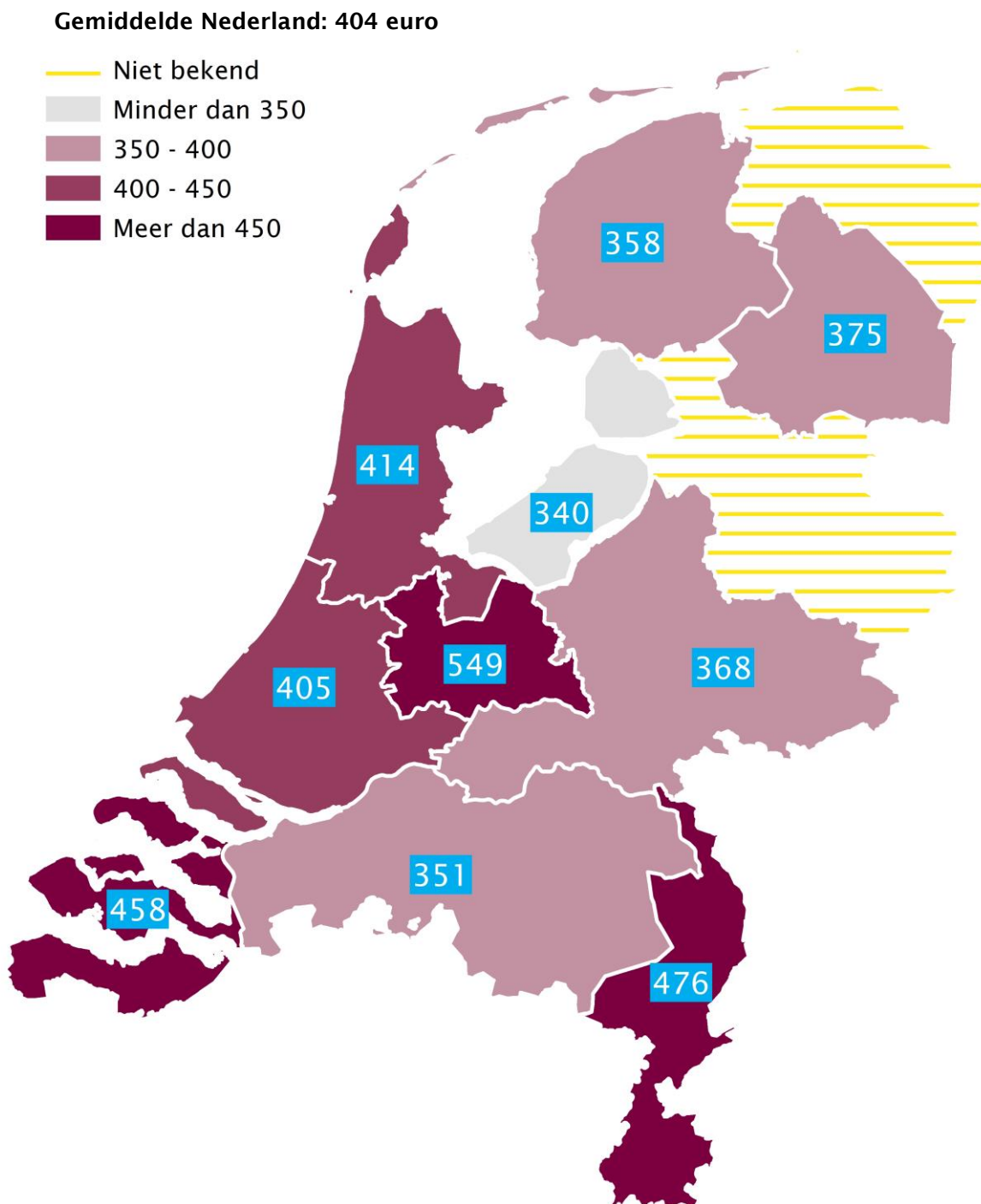
⁸ De NGF ziet steeds meer banen waar de aandelen en/of entreegelden worden afgeschaft (of waar dit in een aantal jaren naar nul wordt afgebouwd).

Kaart 2.4 Gemiddelde contributie voor senioren/volwassenen van golfclubs naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=210)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

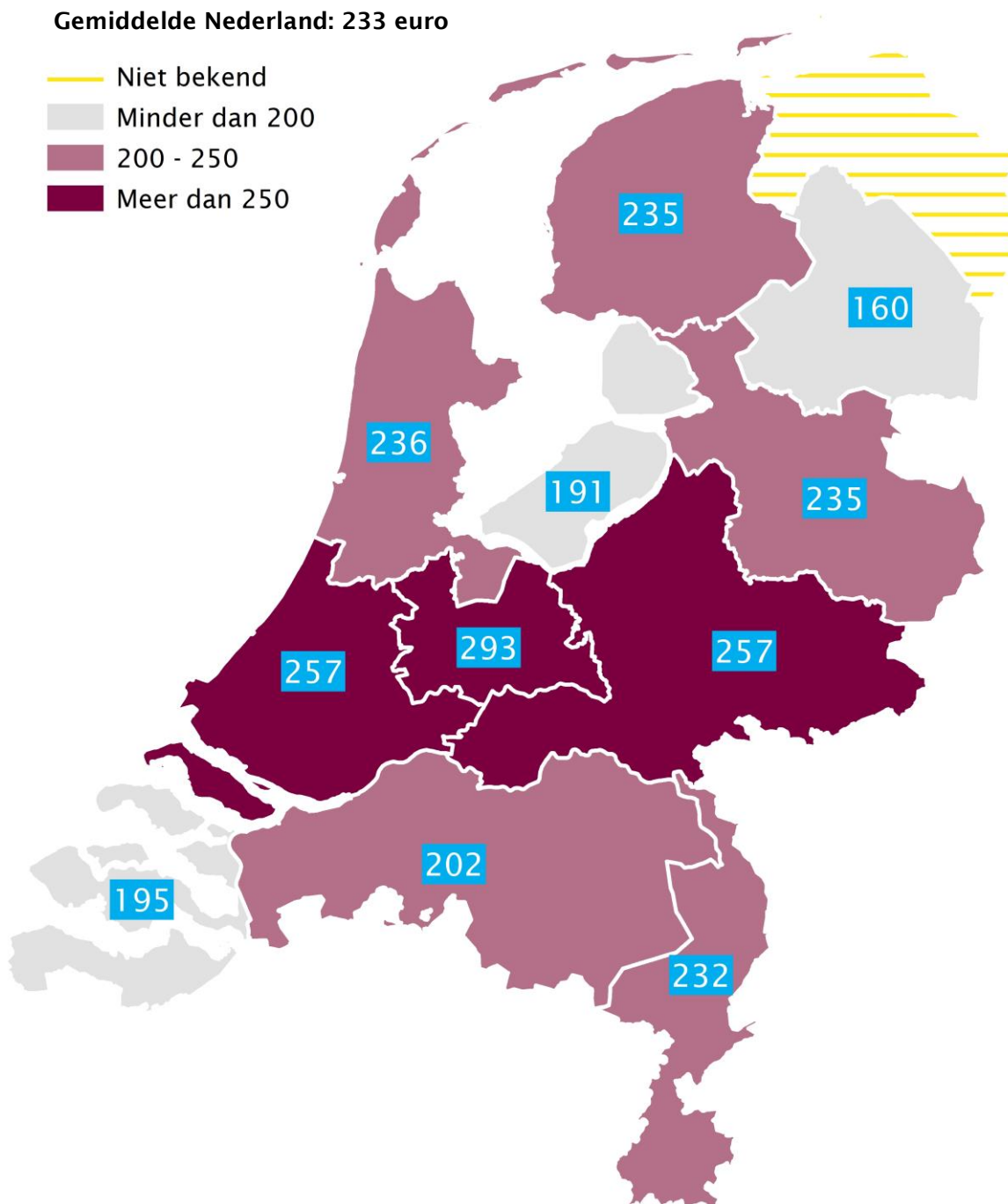
Kaart 2.5 Gemiddelde contributie voor jongvolwassenen (19 t/m 30 jaar*) van golfclubs naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=110)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

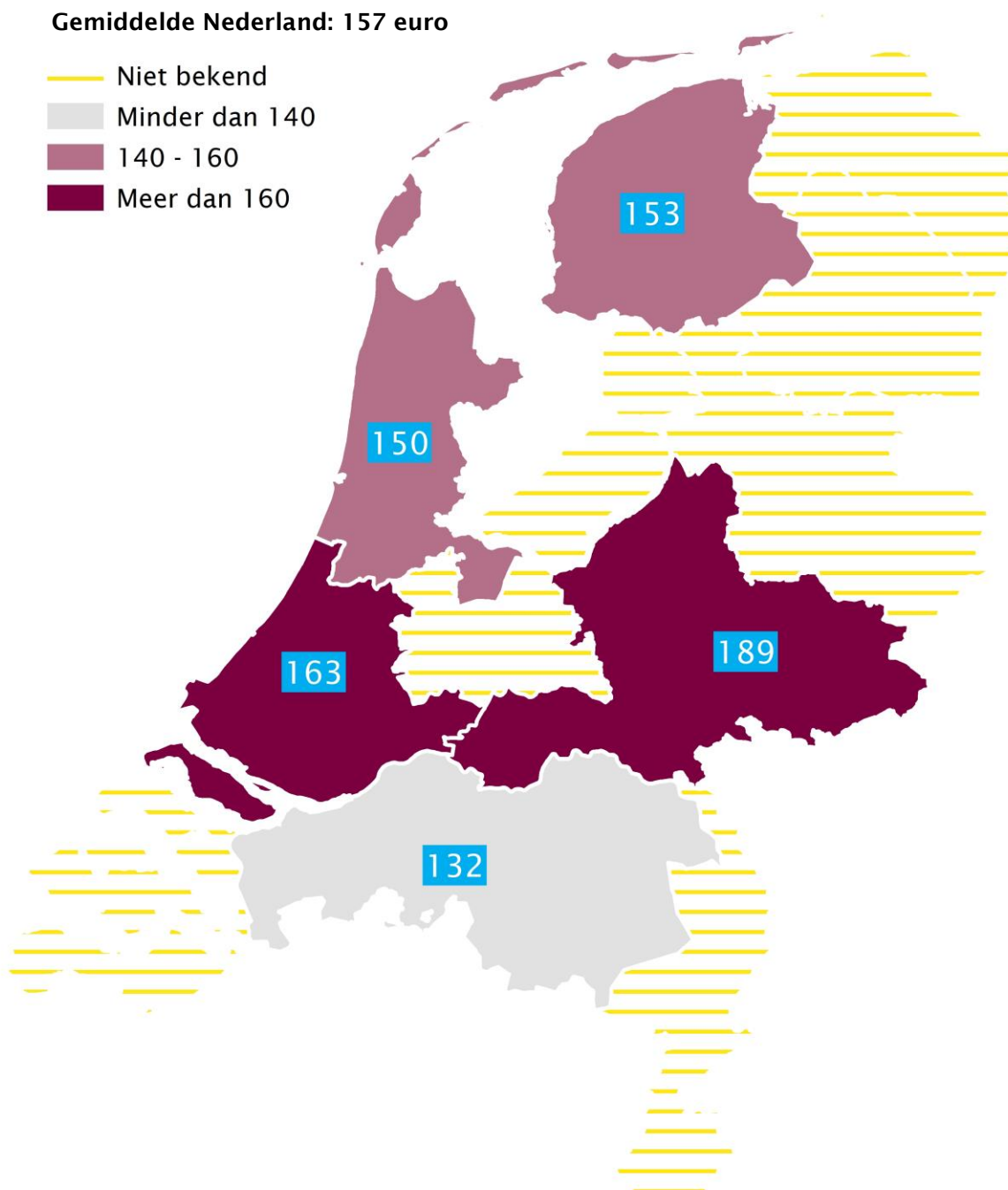
Kaart 2.6 Gemiddelde contributie voor jeugd (13 t/m 18 jaar*) van golfclubs naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=137)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

Kaart 2.7 Gemiddelde contributie voor pupillen (t/m 12 jaar*) van golfclubs naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=46)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

2.4 Handbal

Handbal is met circa 49.000 lidmaatschappen bij NOC*NSF (in 2018) de twintigste grootste sportbond. De contributiegelden voor senioren bedragen gemiddeld 249 euro, voor junioren 194 euro en voor pupillen 127 euro (zie tabel 2.7).

De gemiddelde contributie van handbalverenigingen neemt toe naarmate de gemeente waarin de vereniging ligt aan stedelijkheid toeneemt. Senioren betalen in niet-stedelijke regio's gemiddeld 210 euro aan contributie en in zeer sterk stedelijke regio's 286 euro. Dit is terug te zien bij de gemiddelde contributie naar inwoneraantal. Die stijgt ook naarmate het inwoneraantal toeneemt. Vaak zullen grotere gemeenten een hogere stedelijkheid hebben.

Vergeleken met 2016/'17 is de contributie voor senioren met gemiddeld 6 euro gestegen en voor junioren met 9 euro. Als dit met de ConsumentenPrijsIndex wordt verrekend, is de contributie voor senioren met 1 procent gedaald en voor junioren met 1 procent gestegen.

Tabel 2.7 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van handbalverenigingen naar gemeentekennmerken (krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=148)	Junioren (n=144)	Pupillen (n=141)
<i>Krimp- en anticipeerregio</i>			
Krimpregio	247	186	127
Anticipeerregio	232	192	124
Normaal	251	195	128
<i>Stedelijkheid</i>			
Zeer sterk stedelijk	286	236	150
Sterk stedelijk	255	202	128
Matig stedelijk	251	193	123
Weinig stedelijk	242	183	131
Niet-stedelijk	210	166	104
<i>Inwoneraantal</i>			
200.000 of meer	268	225	122
85.000 - 200.000	261	216	132
25.000 - 85.000	245	191	126
Minder dan 25.000	235	174	126
Gemiddelde contributie 2018/2019	249	194	127
Gemiddelde contributie 2016/2017	243	185	Niet gemeten
Verskil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	- 1 %	+ 1 %	-

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

Een verdere uitsplitsing voor de contributies laat onder meer zien dat de gemiddelde contributie afneemt, wanneer het aantal verenigingslidmaatschappen binnen een gemeente toeneemt (tabel 2.8). Senioren bij handbalverenigingen in een gemeente waar het aandeel verenigingslidmaatschappen van de inwoners onder de 25 procent ligt, betalen gemiddeld 266 euro. In gemeenten waar dit aandeel tussen de 25 en 30 procent ligt, is dit 250 euro en bij een aandeel boven de 30 procent is het gemiddelde 234 euro.

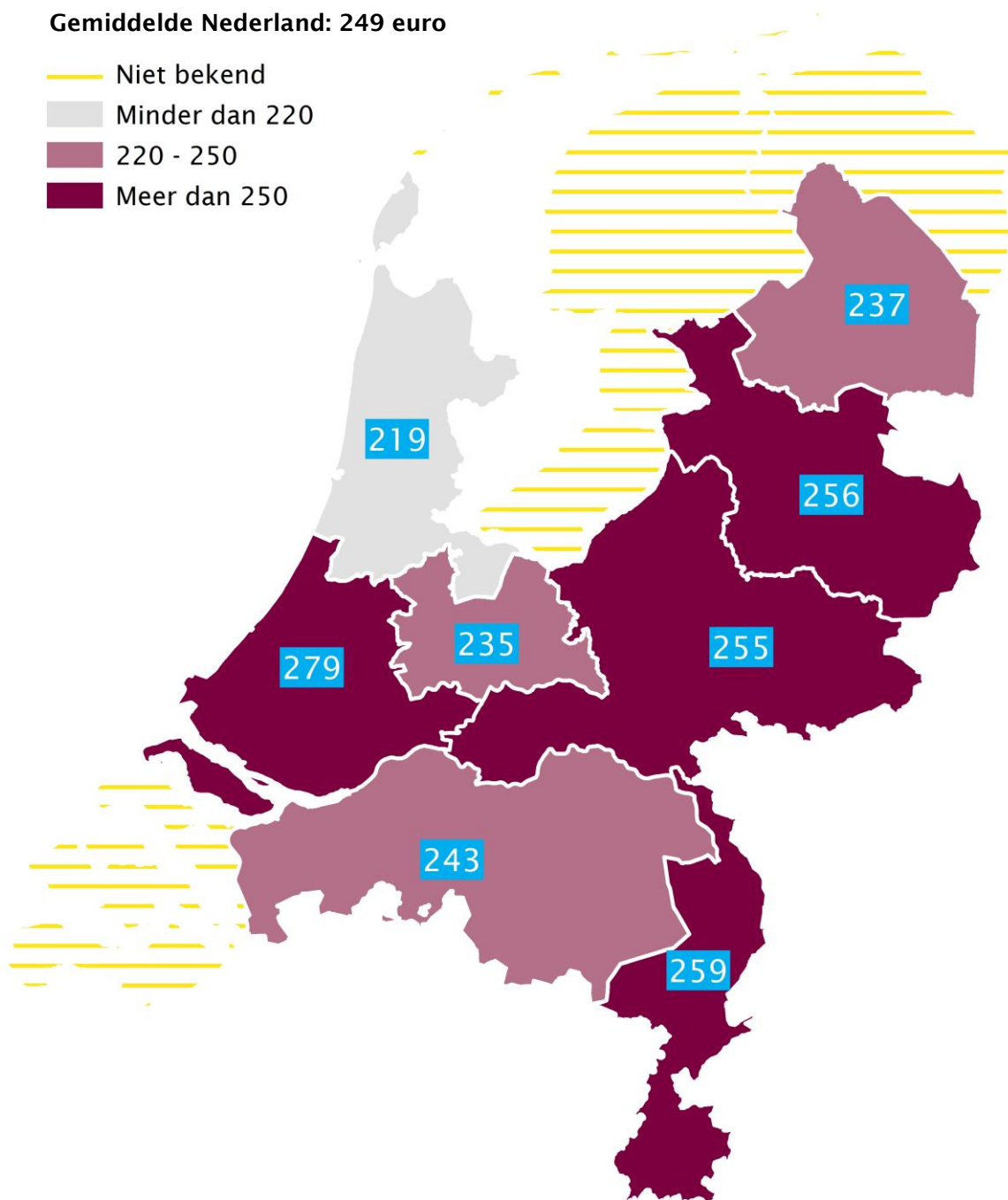
Verder valt op dat de gemiddelde contributie lager is in gemeenten waar meer dan 70 procent van de inwoners aan de beweegrichtlijn voldoet. De contributie neemt af naarmate het aandeel dat aan de beweegrichtlijn voldoet toeneemt.

Tabel 2.8 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van handbalverenigingen naar achtergrondkenmerken (sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, migratie-achtergrond en aandeel beweegrichtlijn) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=148)	Junioren (n=144)	Pupillen (n=141)
<i>Gemeentelijke sportuitgaven per inwoner</i>			
Tot 50 euro	245	191	127
50 tot 65 euro	258	204	135
65 tot 80 euro	226	179	116
80 euro of meer	267	201	125
<i>Gemiddeld maandinkomen per inwoner</i>			
Laag (< 23.000)	233	181	124
Middel (23.000 – 25.000)	250	193	130
Hoog (> 25.000)	252	197	126
<i>Aandeel verenigingslidmaatschap inwoners</i>			
0 tot 25 procent	266	212	135
25 tot 30 procent	250	198	134
30 procent of meer	234	179	118
<i>Migratie-achtergrond inwoners</i>			
80 tot 100 procent NL achtergrond	235	200	130
60 tot 80 procent NL achtergrond	247	190	124
Tot 60 procent NL achtergrond	238	182	128
<i>Beweegrichtlijn (% inwoners dat voldoet)</i>			
0 tot 60 procent	276	211	132
60 tot 70 procent	246	194	129
70 procent of meer	229	170	104
Gemiddelde contributie 2018/2019	249	194	127
Gemiddelde contributie 2016/2017	243	185	Niet gemeten
Verskil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	- 1 %	+ 1 %	-

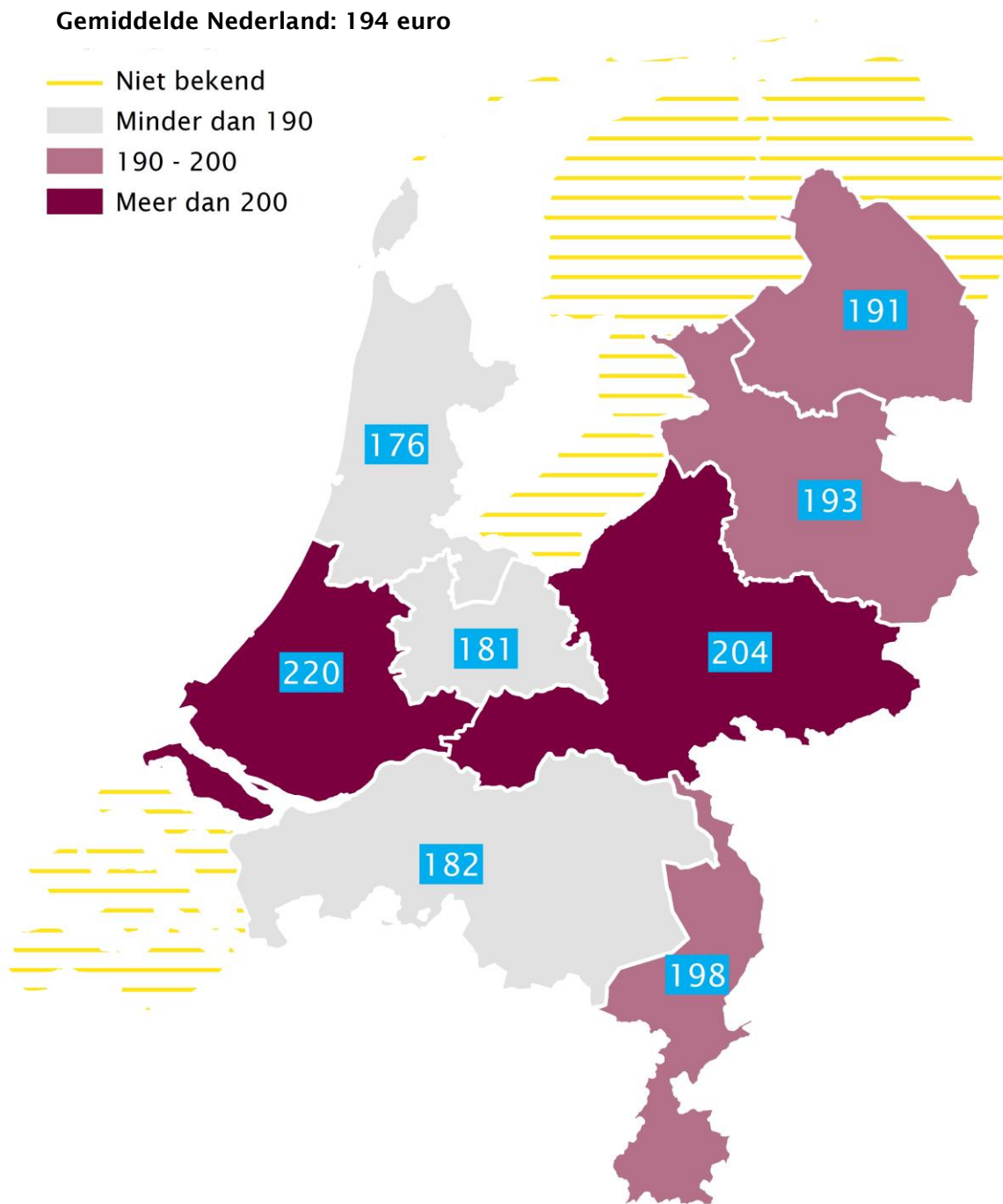
Bron: CBS, 2018; NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

Kaart 2.8 Gemiddelde contributie voor senioren van handbalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=148)

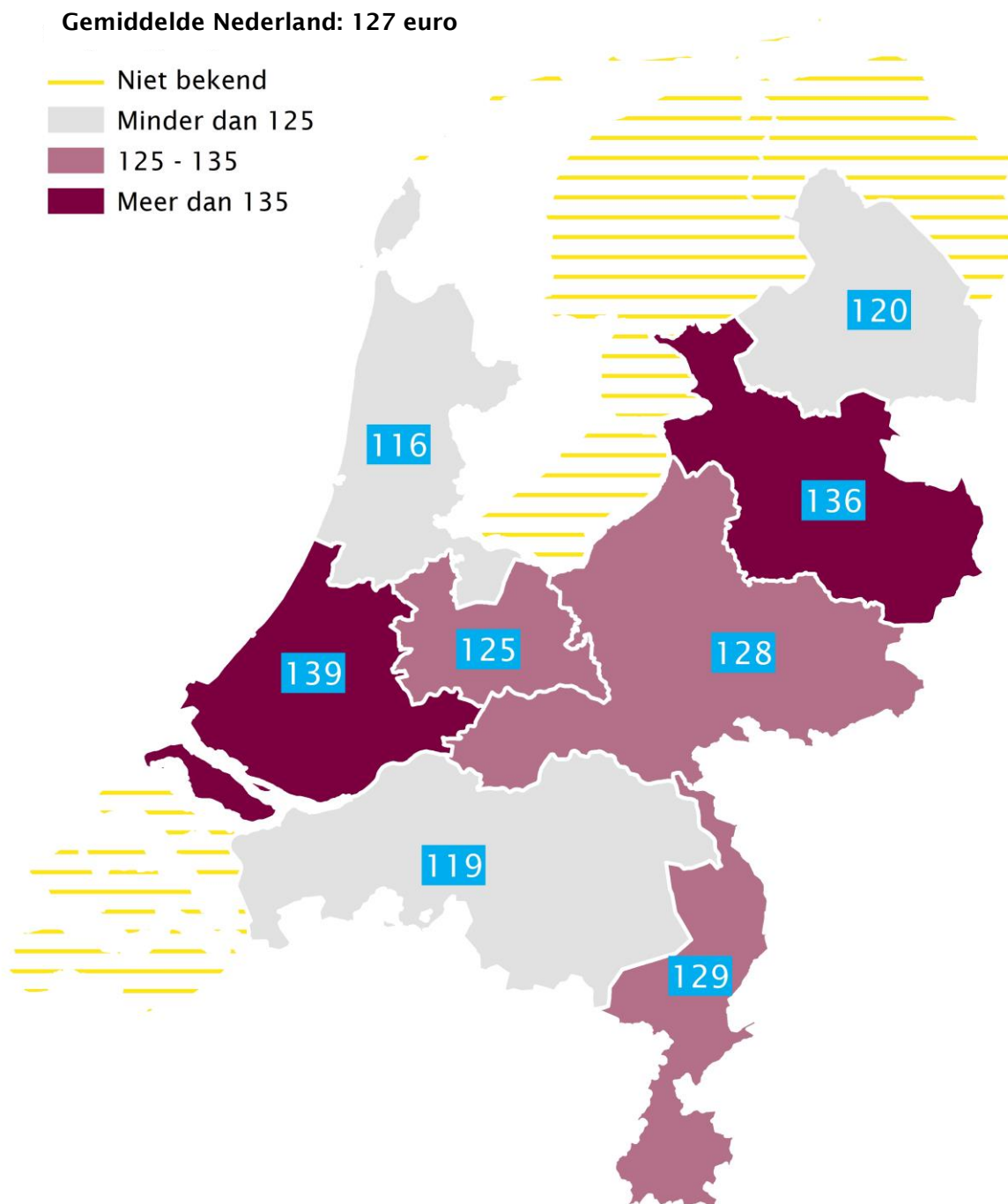
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.9 Gemiddelde contributie voor junioren van handbalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=144)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.10 Gemiddelde contributie voor pupillen van handbalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=141)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.5 Handboogschieten

Handboogschieten is met circa 10.000 lidmaatschappen bij NOC*NSF (in 2018) een kleine sportbond. De contributiegelden voor senioren bedragen gemiddeld 151 euro, voor junioren 102 euro en voor pupillen 98 euro (zie tabel 2.9).

De gemiddelde contributie bij handboogschietverenigingen in krimp- en anticipeerregio's ligt lager ten opzichte van een regio waar een normale bevolkingsontwikkeling is of verwacht wordt (voor senioren gaat het om € 117 in krimpregio's, € 133 in anticipeerregio's en € 158 in normale regio's). Daarnaast neemt de gemiddelde contributie toe naarmate de stedelijkheid en het inwoneraantal van de gemeente waarin de vereniging ligt toenemen (tabel 2.9).

Tabel 2.9 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van handboogschietverenigingen naar gemeentekennmerken (krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2018/2019 (in euro's)

	Senioren (n=96)	Junioren (n=90)	Pupillen (n=74)
<i>Krimp- en anticipeerregio</i>			
Krimpregio	117	75	73
Anticipeerregio	133	87	86
Normaal	158	108	103
<i>Stedelijkheid</i>			
Zeer sterk stedelijk	180	126	121
Sterk stedelijk	160	111	105
Matig stedelijk	151	103	99
Weinig stedelijk	133	85	82
Niet-stedelijk	114	64	80
<i>Inwoneraantal</i>			
200.000 of meer	173	128	115
85.000 - 200.000	163	116	109
25.000 - 85.000	148	99	96
Minder dan 25.000	134	83	82
Gemiddelde contributie 2018/2019	151	102	98

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

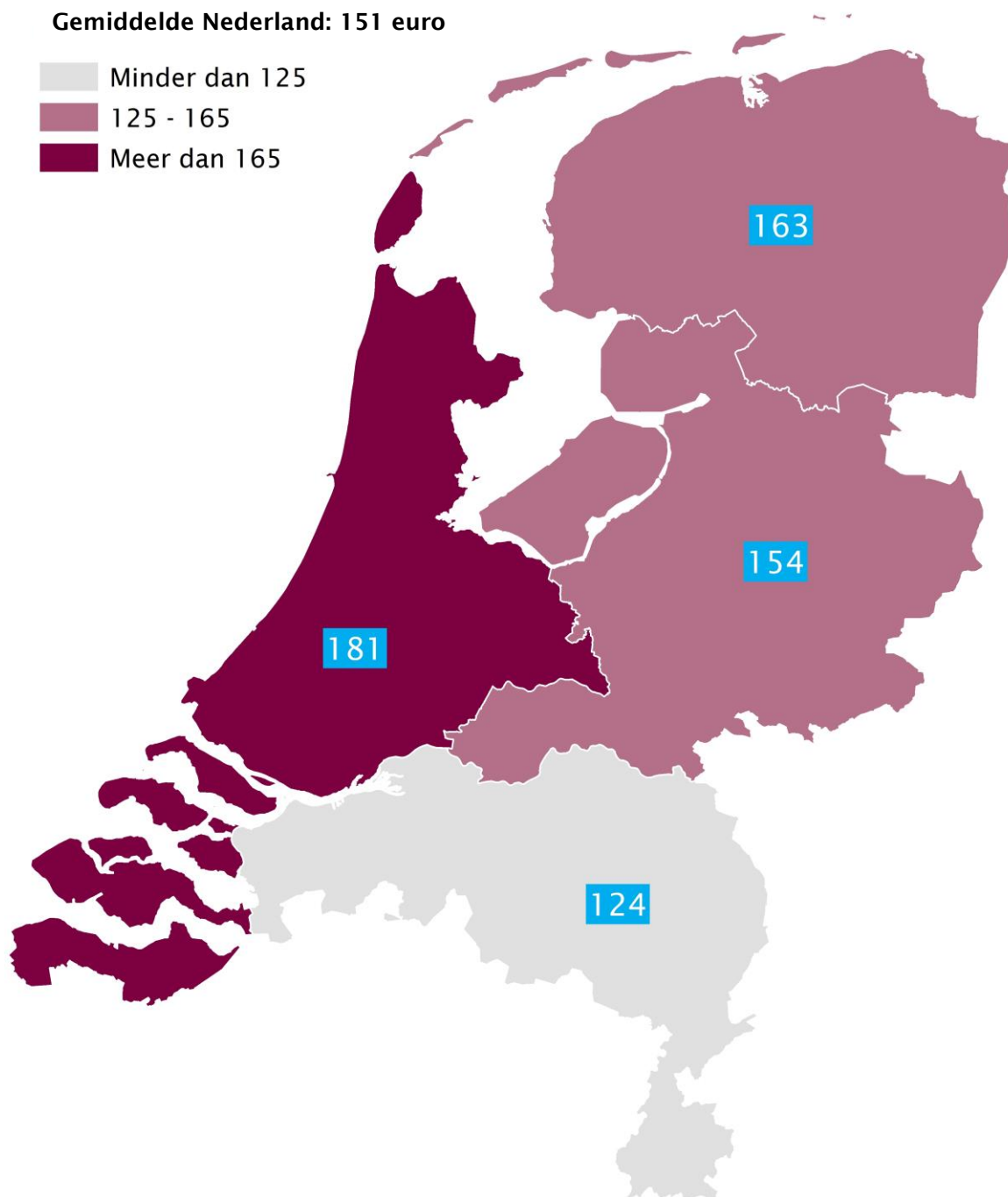
Een verdere uitsplitsing voor de contributies laat zien dat er geen grote verschillen zijn tussen handboogschietverenigingen in gemeenten met verschillende achtergrondkenmerken (tabel 2.10).

Tabel 2.10 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van handboogschietverenigingen naar achtergrondkenmerken (sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, migratie-achtergrond en aandeel beweegrichtlijn) in 2018/2019 (in euro's)

	Senioren (n=96)	Junioren (n=90)	Pupillen (n=74)
<i>Gemeentelijke sportuitgaven per inwoner</i>			
Tot 50 euro	157	105	100
50 tot 65 euro	156	111	110
65 tot 80 euro	138	84	79
80 euro of meer	148	96	93
<i>Gemiddeld maandinkomen per inwoner</i>			
Laag (< 23.000)	130	103	101
Middel (23.000 – 25.000)	153	101	95
Hoog (> 25.000)	153	103	100
<i>Aandeel verenigingslidmaatschap inwoners</i>			
0 tot 25 procent	153	105	102
25 tot 30 procent	159	102	98
30 procent of meer	141	94	90
<i>Migratie-achtergrond inwoners</i>			
80 tot 100 procent NL achtergrond	149	100	92
60 tot 80 procent NL achtergrond	146	95	94
Tot 60 procent NL achtergrond	139	88	88
<i>Beweegrichtlijn (% inwoners dat voldoet)</i>			
0 tot 60 procent	158	103	100
60 tot 70 procent	152	104	99
70 procent of meer	151	101	109
Gemiddelde contributie 2018/2019	151	102	98

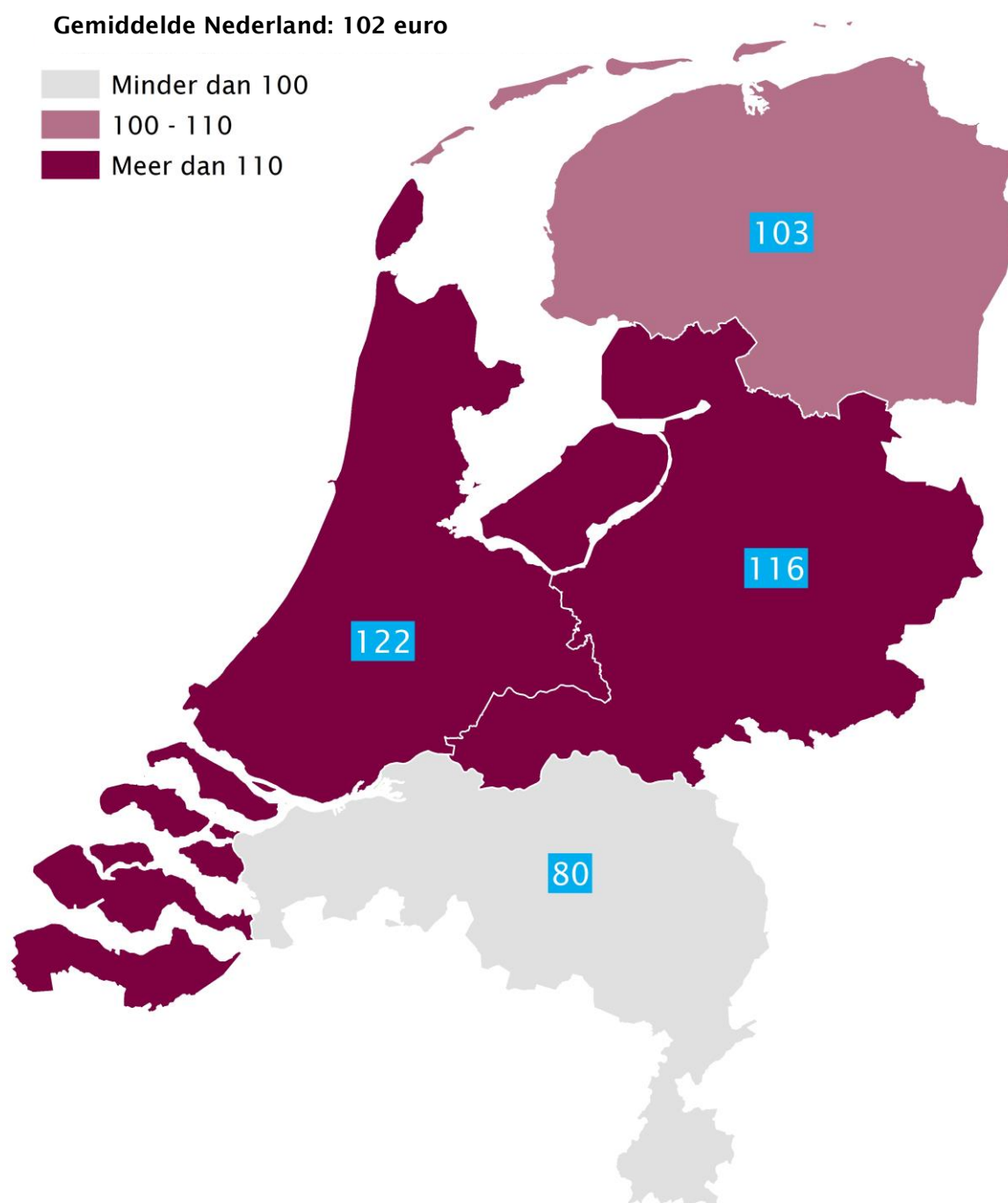
Bron: CBS, 2018; NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

Kaart 2.11 Gemiddelde contributie voor senioren van handboogschietverenigingen naar NUTS-1 regio in 2018/2019 (in euro's, n=96)

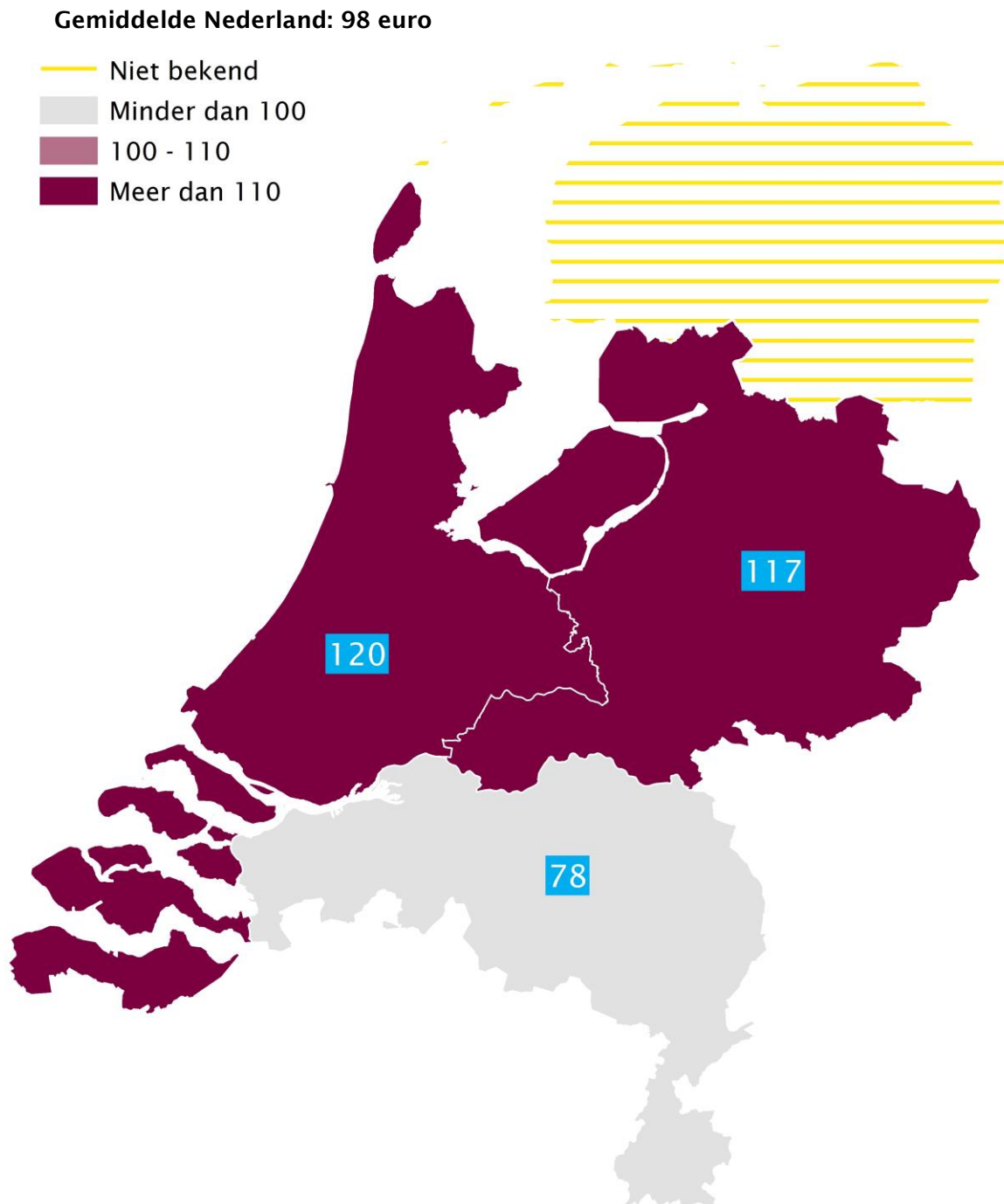
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.12 Gemiddelde contributie voor junioren van handboogschietverenigingen naar NUTS-1 regio in 2018/2019 (in euro's, n=90)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.13 Gemiddelde contributie voor pupillen van handboogschietverenigingen naar NUTS-1 regio in 2018/2019 (in euro's, n=74)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.6 Hockey

Hockey is met circa 259.000 lidmaatschappen bij NOC*NSF (in 2018) de zesde grootste sportbond. De contributiegelden voor senioren bedragen gemiddeld 299 euro, voor junioren 273 euro en voor pupillen 211 euro (zie tabel 2.11).

De gemiddelde contributie bij hockeyverenigingen in krimp- en anticipeerregio's ligt lager ten opzichte van een regio waar een normale bevolkingsontwikkeling is of verwacht wordt (voor senioren gaat het om € 254 voor krimpregio's, € 246 voor anticipeerregio's en € 307 voor normale regio's). Verder nemen de contributies toe, naarmate de stedelijkheid en het inwoneraantal van de gemeente waarin de vereniging ligt toenemen (tabel 2.11). Dit gemiddelde verschil kan oplopen tot bijna 90 euro (senioren in zeer sterk stedelijke gebieden betalen € 325, in niet-stedelijke gebieden betalen zij € 236).

Vergeleken met 2016/'17 is de contributie voor senioren en junioren met gemiddeld 18 euro gestegen. Als dit met de ConsumentenPrijnsIndex wordt verrekend, is de contributie voor senioren met 2 procent gestegen en voor junioren met 3 procent gestegen.

Tabel 2.11 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van hockeyverenigingen naar gemeentekennmerken (krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=283)	Junioren (n=283)	Pupillen (n=281)
<i>Krimp- en anticipeerregio</i>			
Krimpregio	254	221	169
Anticipeerregio	246	214	158
Normaal	307	282	219
<i>Stedelijkheid</i>			
Zeer sterk stedelijk	325	319	263
Sterk stedelijk	325	303	237
Matig stedelijk	300	272	208
Weinig stedelijk	260	223	166
Niet-stedelijk	236	184	134
<i>Inwoneraantal</i>			
200.000 of meer	331	314	264
85.000 - 200.000	329	320	248
25.000 - 85.000	287	256	194
Minder dan 25.000	282	246	195
Gemiddelde contributie 2018/2019	299	273	211
Gemiddelde contributie 2016/2017	281	255	Niet gemeten
Verskil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	+ 2%	+ 3%	-

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

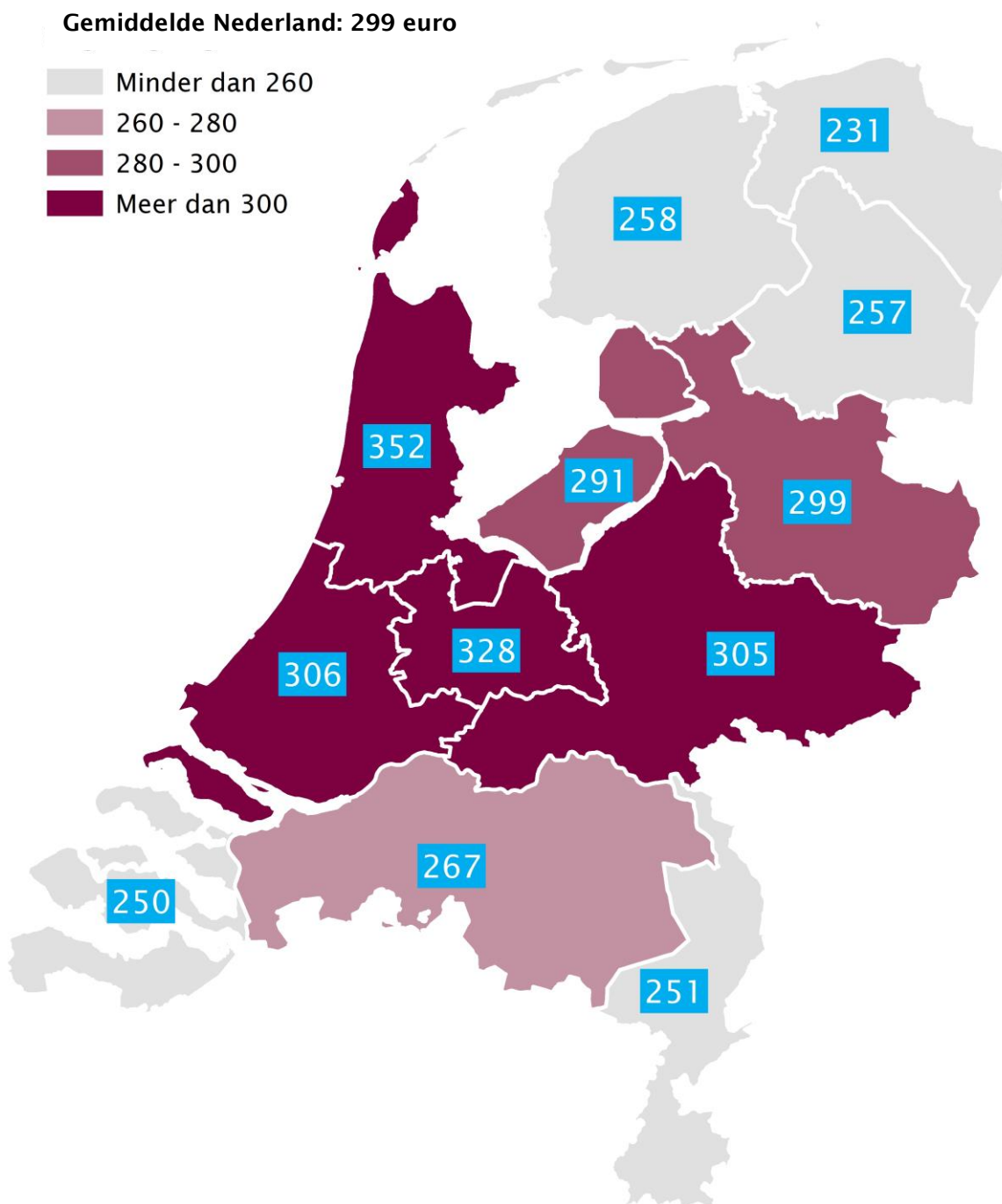
Een verdere uitsplitsing van de contributies laat onder meer zien dan de gemiddelde contributie hoger is in gemeenten waar meer inwoners met een Nederlandse achtergrond wonen (tabel 2.12). De gemiddelde contributie neemt toe naarmate het gemiddelde maandinkomen per inwoner stijgt. Zo betalen senioren in een gemeente met een lager gemiddeld maandinkomen per inwoner gemiddeld 258 euro aan contributie, in de midden categorie is dit 277 euro en in gemeenten met een hoog gemiddeld maandinkomen 315 euro.

Tabel 2.12 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van hockeyverenigingen naar achtergrondkenmerken (sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, migratie-achtergrond en aandeel beweegrichtlijn) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=283)	Junioren (n=283)	Pupillen (n=281)
<i>Gemeentelijke sportuitgaven per inwoner</i>			
Tot 50 euro	301	275	214
50 tot 65 euro	295	264	204
65 tot 80 euro	280	254	199
80 euro of meer	328	309	237
<i>Gemiddeld maandinkomen per inwoner</i>			
Laag (< 23.000)	258	232	169
Middel (23.000 – 25.000)	277	250	187
Hoog (> 25.000)	315	289	228
<i>Aandeel verenigingslidmaatschap inwoners</i>			
0 tot 25 procent	299	279	214
25 tot 30 procent	307	280	218
30 procent of meer	297	268	209
<i>Migratie-achtergrond inwoners</i>			
80 tot 100 procent NL achtergrond	312	293	233
60 tot 80 procent NL achtergrond	289	256	194
Tot 60 procent NL achtergrond	246	208	154
<i>Beweegrichtlijn (% inwoners dat voldoet)</i>			
0 tot 60 procent	295	272	210
60 tot 70 procent	299	271	211
70 procent of meer	312	298	231
Gemiddelde contributie 2018/2019	299	273	211
Gemiddelde contributie 2016/2017	281	255	Niet gemeten
Verskil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	+ 2%	+ 3%	-

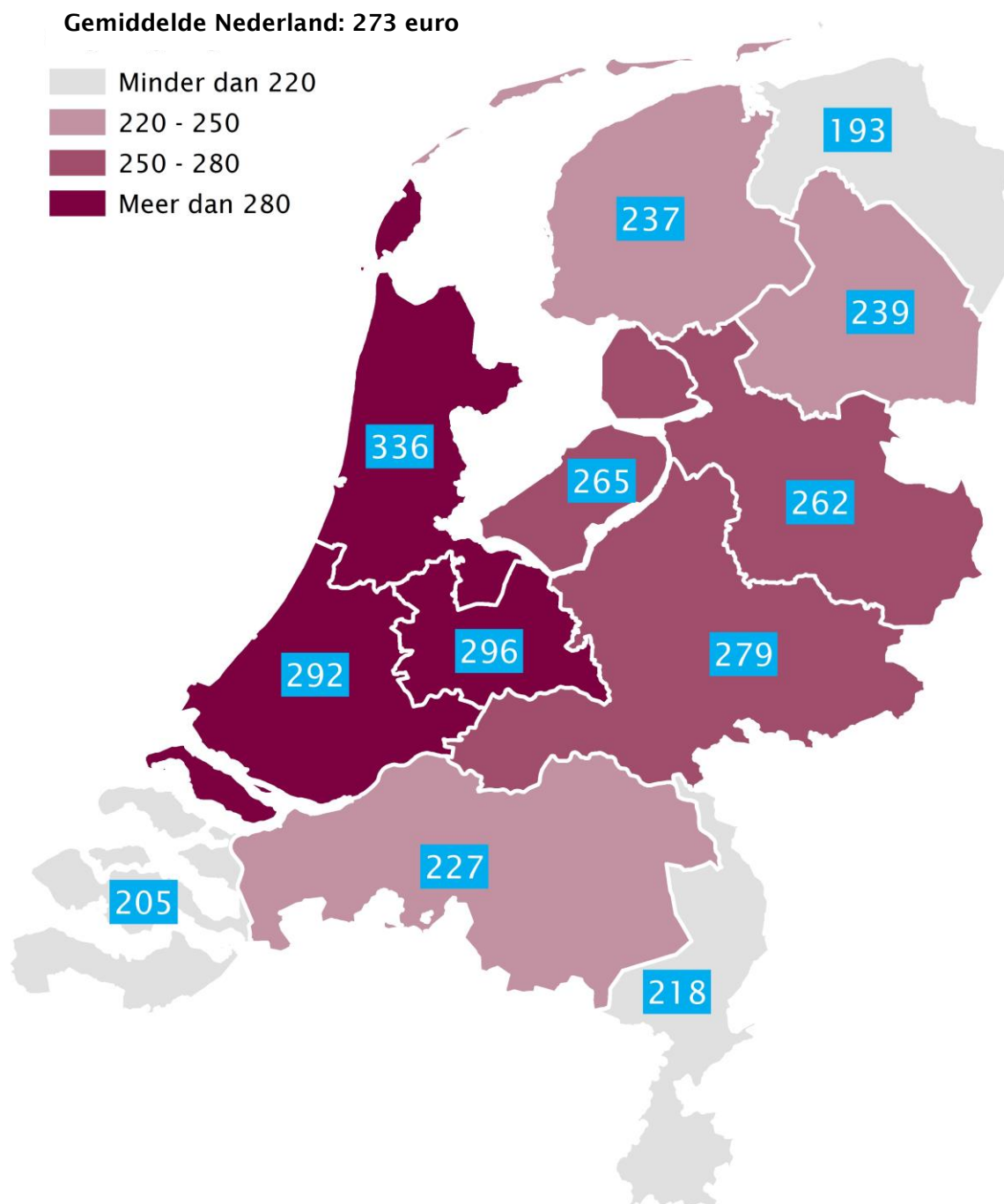
Bron: CBS, 2018; NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

Kaart 2.14 Gemiddelde contributie voor senioren van hockeyverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=283)

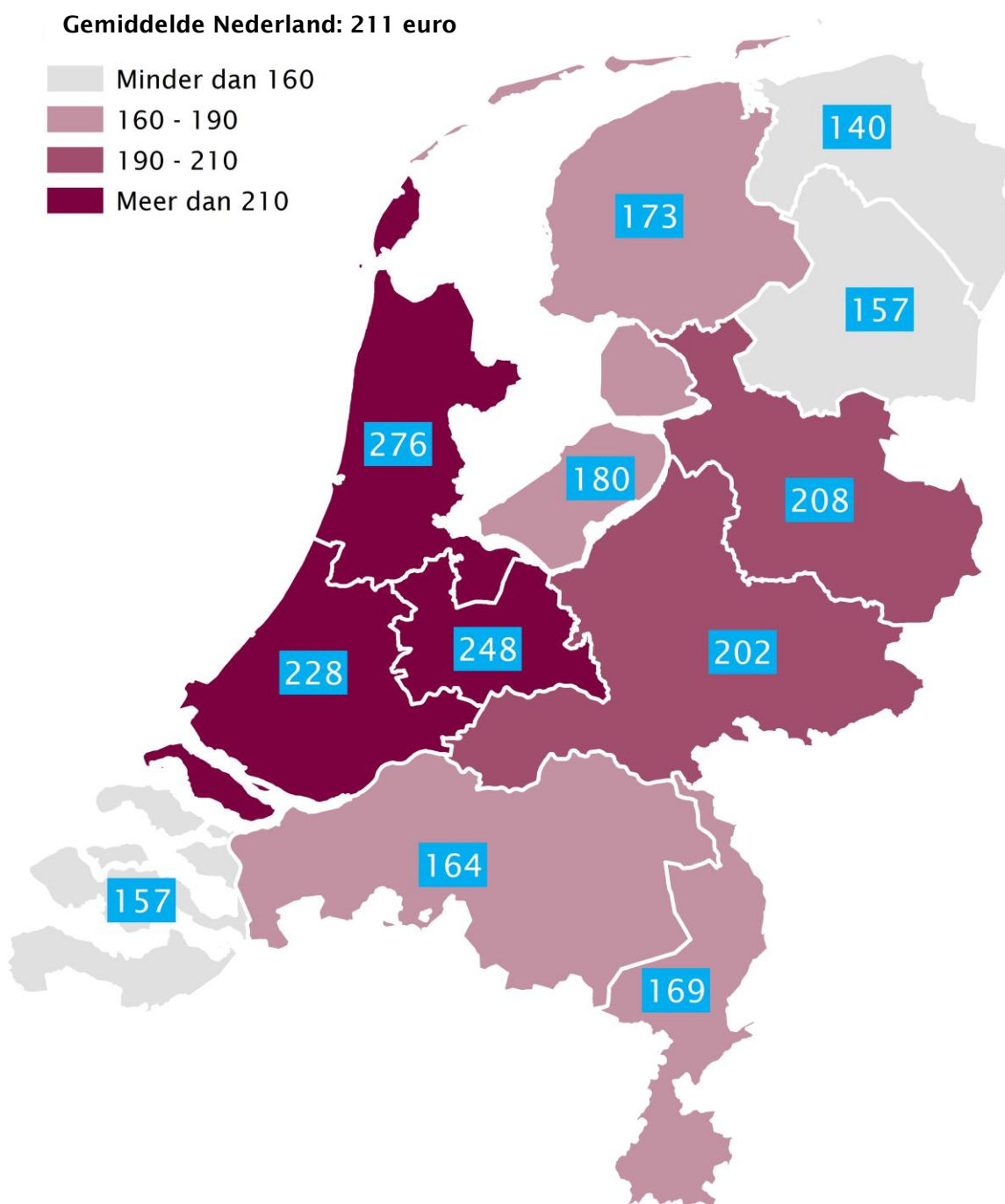
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.15 Gemiddelde contributie voor junioren van hockeyverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=283)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.16 Gemiddelde contributie voor pupillen van hockeyverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=281)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.7 Tafeltennis

Tafeltennis is met circa 27.000 lidmaatschappen bij NOC*NSF (in 2018) op plek 29 terug te vinden naar grootte van de sportbond. Tafeltennisleden betalen contributie als competitie- of recreatief lid.

De contributiegelden voor tafeltennis zijn voor senioren en junioren gesplitst naar competitieleden en recreanten. De contributie voor senioren die competitie spelen bedraagt gemiddeld 177 euro en voor recreanten 131 euro (zie tabel 2.13). Voor junioren die competitie spelen is dit gemiddeld 144 euro en voor recreanten 108 euro. Hiermee betalen competitieleden respectievelijk 46 en 36 euro meer.

De contributies nemen toe naarmate de stedelijkheid en het inwoneraantal van de gemeente waarin de vereniging ligt toenemen. Senioren die competitie spelen betalen in zeer sterk stedelijke gebieden gemiddeld 198 euro en in niet-stedelijke gebieden gemiddeld 141 euro.

Tabel 2.13 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van tafeltennisverenigingen naar gemeentekennmerken (krimp- en anticepeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2018/2019 (in euro's)

	Senioren competitie (n=286)	Senioren recreant (n=324)	Junioren competitie (n=224)	Junioren recreant (n=266)	Pupillen (n=37)	55-plus* (n=38)
<i>Krimp- en anticepeerregio</i>						
Krimpregio	165	124	127	96	79	115
Anticepeerregio	172	125	132	97	123	42
Normaal	179	132	147	111	96	104
<i>Stedelijkheid</i>						
Zeer sterk stedelijk	198	145	174	128	120	102
Sterk stedelijk	181	137	151	118	108	103
Matig stedelijk	177	133	148	114	51	87
Weinig stedelijk	170	121	127	94	75	97
Niet-stedelijk	141	108	103	80	87	75
<i>Inwoneraantal</i>						
200.000 of meer	195	146	166	121	106	127
85.000 - 200.000	181	134	160	124	126	74
25.000 - 85.000	174	129	140	106	90	102
Minder dan 25.000	170	125	126	96	81	51
Gemiddelde contributie 2018/2019	177	131	144	108	96	97

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

* De leeftijden binnen deze categorie verschillen maar betreft het vaakst 55-plus.

Een verdere uitsplitsing voor de contributies laat onder meer zien dat de gemiddelde contributie hoger is in gemeenten waar meer inwoners met een Nederlandse achtergrond wonen (tabel 2.14). Verder is de gemiddelde contributie hoger in gemeenten waar een lager aandeel verenigingslidmaatschappen is. Zo is de gemiddelde contributie voor senioren die competitie spelen in gemeenten met een aandeel verenigingslidmaatschappen van 0 tot 25 procent gemiddeld 179 euro, in gemeenten waar dit aandeel tussen de 25 en 30 procent ligt is dit 177 euro en in gemeenten waar het aandeel boven de 30 procent ligt is dit 166 euro.

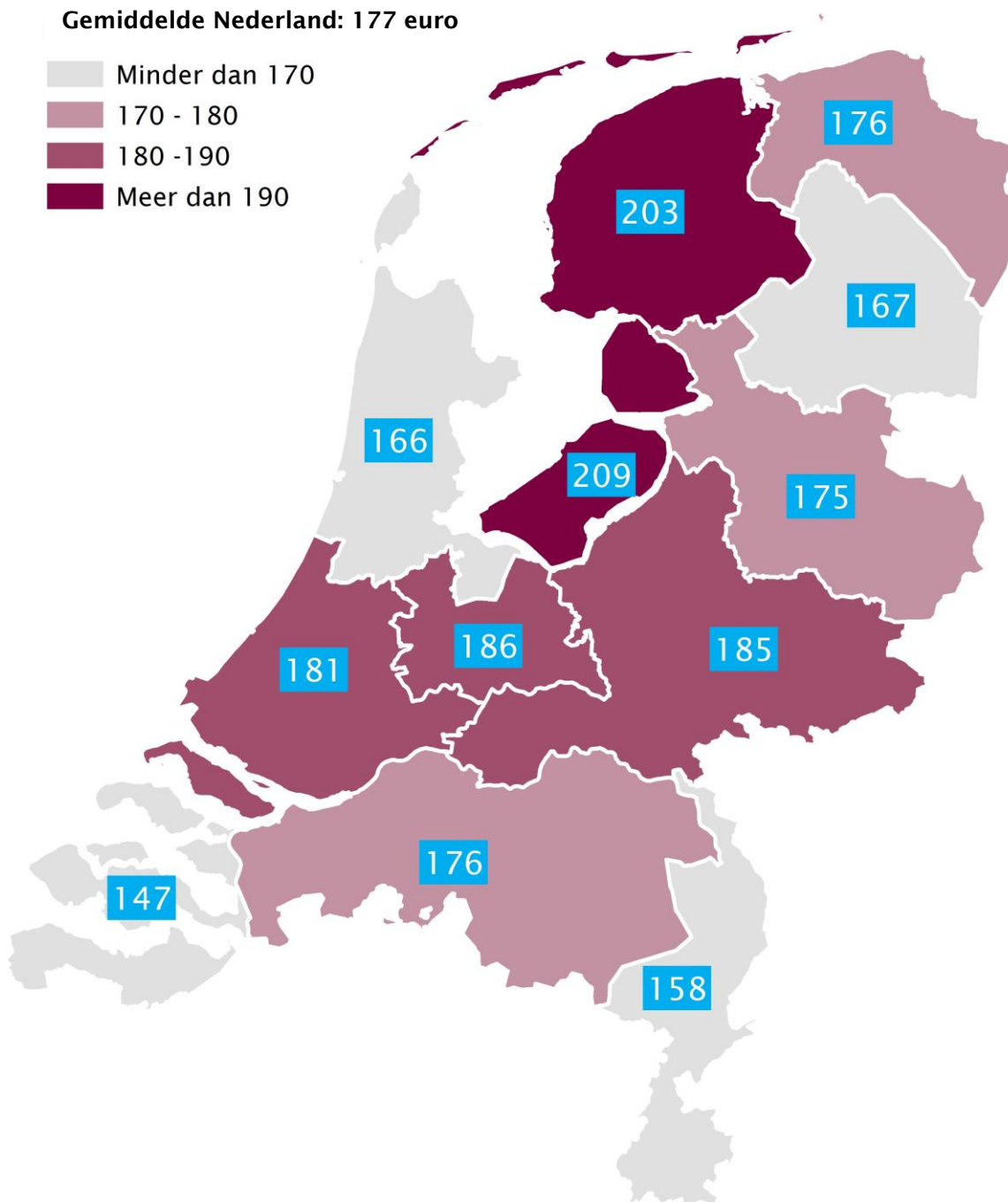
Tabel 2.14 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van tafeltennisverenigingen naar achtergrondkenmerken (sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, migratie-achtergrond en aandeel beweegrichtlijn) in 2018/2019 (in euro's)

	Senioren competitie (n=286)	Senioren recreant (n=324)	Junioren competitie (n=224)	Junioren recreant (n=266)	Pupillen (n=37)	55-plus* (n=38)
<i>Gemeentelijke sportuitgaven per inwoner</i>						
Tot 50 euro	180	131	144	106	86	102
50 tot 65 euro	176	134	140	110	90	104
65 tot 80 euro	179	128	154	109	103	86
80 euro of meer	170	130	136	107	125	78
<i>Gemiddeld maandinkomen per inwoner</i>						
Laag (< 23.000)	178	134	141	107	86	71
Middel (23.000 – 25.000)	179	133	147	113	85	106
Hoog (> 25.000)	176	128	143	105	106	94
<i>Aandeel verenigingslidmaatschap inwoners</i>						
0 tot 25 procent	179	135	149	114	98	107
25 tot 30 procent	177	130	146	108	102	93
30 procent of meer	166	122	131	99	84	95
<i>Migratie-achtergrond inwoners</i>						
80 tot 100 procent NL achtergrond	179	133	152	119	106	95
60 tot 80 procent NL achtergrond	174	128	137	102	89	99
Tot 60 procent NL achtergrond	166	123	125	93	69	80
<i>Beweegrichtlijn (% inwoners dat voldoet)</i>						
0 tot 60 procent	178	131	139	106	109	109
60 tot 70 procent	178	132	147	110	94	94
70 procent of meer	154	120	121	97	92	78
Gemiddelde contributie 2018/2019	177	131	144	108	96	97

Bron: CBS, 2018; NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

* De leeftijden binnen deze categorie verschillen maar betreft het vaakst 55-plus.

Kaart 2.17 Gemiddelde contributie voor senioren competitie van tafeltennisverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=286)

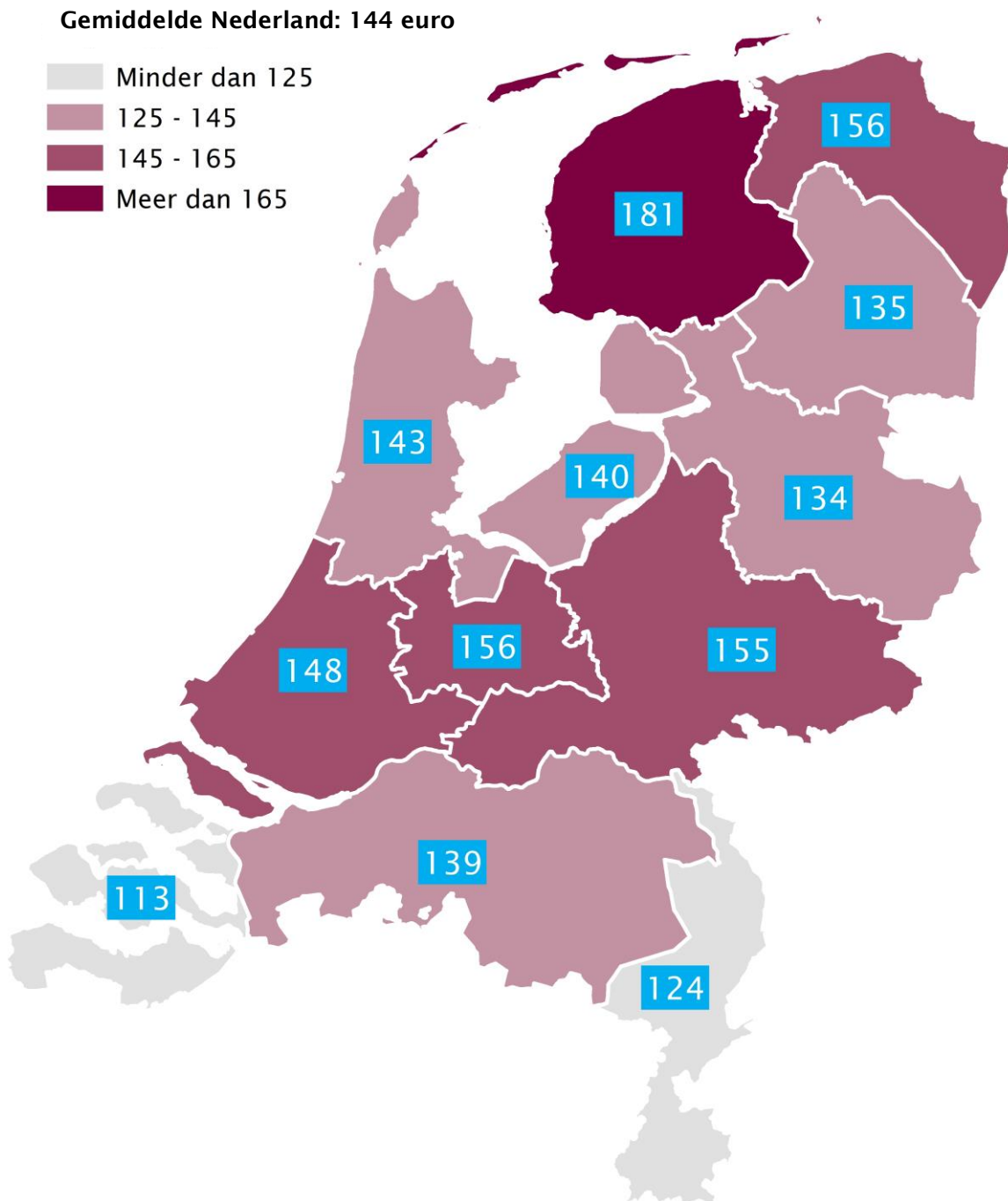
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Gemiddelde Nederland: 131 euro

Province	Average Price (€)	Category
Amsterdam	157	Meer dan 145
Arnhem-Nijmegen	138	135 - 145
Breda	142	135 - 145
Brabant	137	135 - 145
Den Haag	121	Minder dan 125
Drenthe	122	Minder dan 125
Eindhoven	134	125 - 135
Friesland	125	125 - 135
Groningen	105	Minder dan 125
Limburg	127	125 - 135
North Brabant	141	135 - 145
Overijssel	119	Minder dan 125
Rotterdam	125	125 - 135
South Holland	139	135 - 145
Tilburg	142	135 - 145
Utrecht	125	125 - 135
Zeeland	121	Minder dan 125

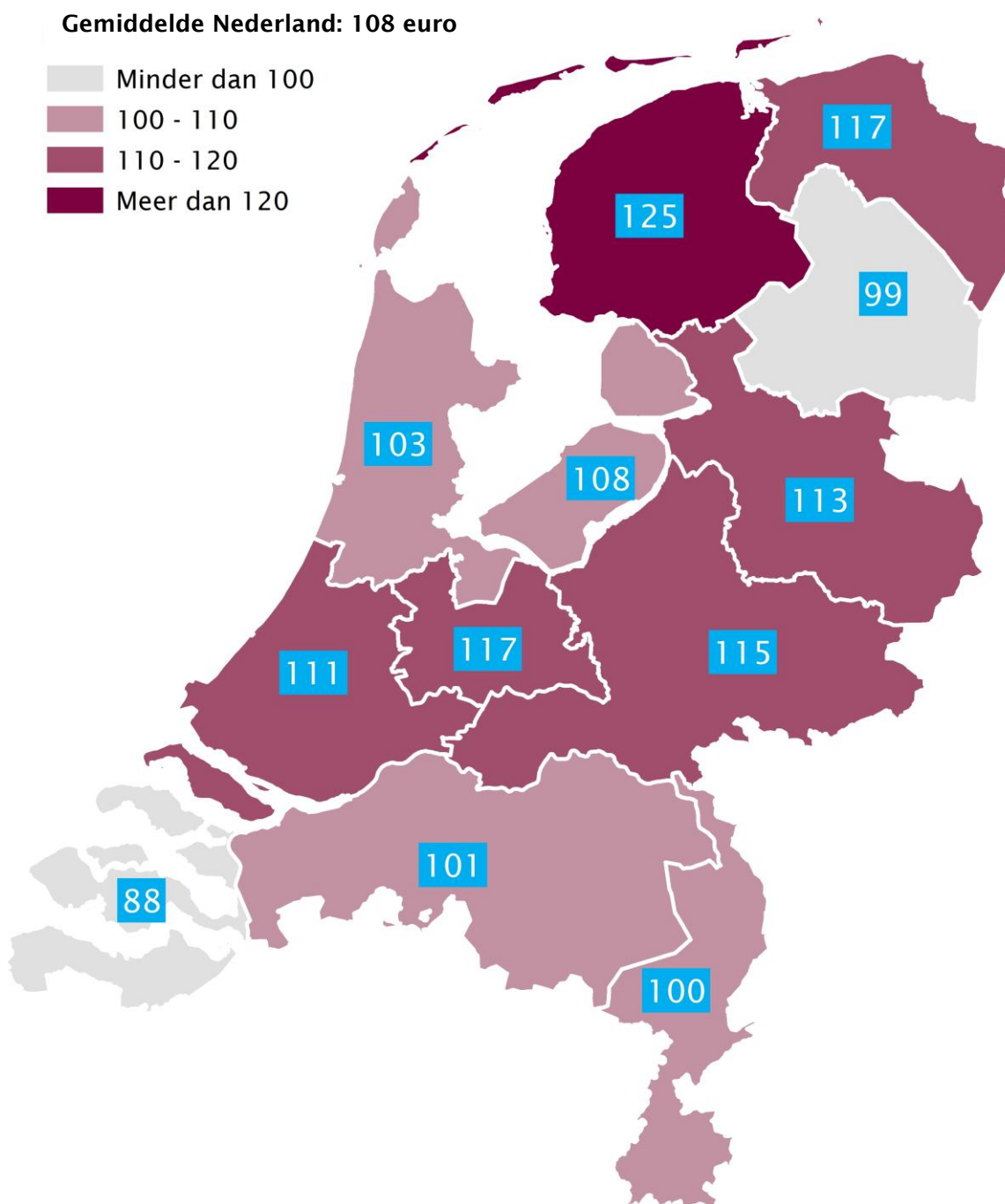
Contributiemonitor seizoen 2018/2019 | Mulier Instituut en HAN

Kaart 2.19 Gemiddelde contributie voor junioren competitie van tafeltennisverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=224)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.20 Gemiddelde contributie voor junioren recreatie van tafeltennisverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=266)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.8 Voetbal

Voetbal is met circa 1.209.000 lidmaatschappen bij NOC*NSF (in 2018) de grootste sportbond. De contributiegelden voor senioren bedragen gemiddeld 207 euro, voor junioren 158 euro en voor pupillen 129 euro (zie tabel 2.15).

De gemiddelde contributie bij voetbalverenigingen in krimp- en anticipeerregio's ligt lager ten opzichte van een regio waar een normale bevolkingsontwikkeling is of verwacht wordt (voor senioren gaat het om € 177 voor krimpregio's, € 163 voor anticipeerregio's en € 213 voor normale regio's). De gemiddelde contributie neemt ook toe naarmate de stedelijkheid en het inwoneraantal van de gemeente waarin de vereniging ligt toenemen (tabel 2.15).

Vergeleken met 2016/'17 is de contributie voor senioren met gemiddeld 10 euro gestegen en voor junioren met 8 euro. Als dit met de ConsumentenPrijnsIndex wordt verrekend, is de contributie voor senioren en junioren met 1 procent gestegen.

Tabel 2.15 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van voetbalverenigingen naar gemeentekennmerken (krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=435)	Junioren (n=432)	Pupillen (n=426)
<i>Krimp- en anticipeerregio</i>			
Krimpregio	177	131	109
Anticipeerregio	163	116	93
Normaal	213	164	135
<i>Stedelijkheid</i>			
Zeer sterk stedelijk	238	195	160
Sterk stedelijk	220	173	144
Matig stedelijk	208	153	125
Weinig stedelijk	184	135	110
Niet-stedelijk	167	118	97
<i>Inwoneraantal</i>			
200.000 of meer	231	196	163
85.000 - 200.000	223	170	141
25.000 - 85.000	200	151	122
Minder dan 25.000	193	141	116
Gemiddelde contributie 2018/2019	207	158	129
Gemiddelde contributie 2016/2017	197	150	Niet gemeten
Verschil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	+ 1%	+ 1%	-

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

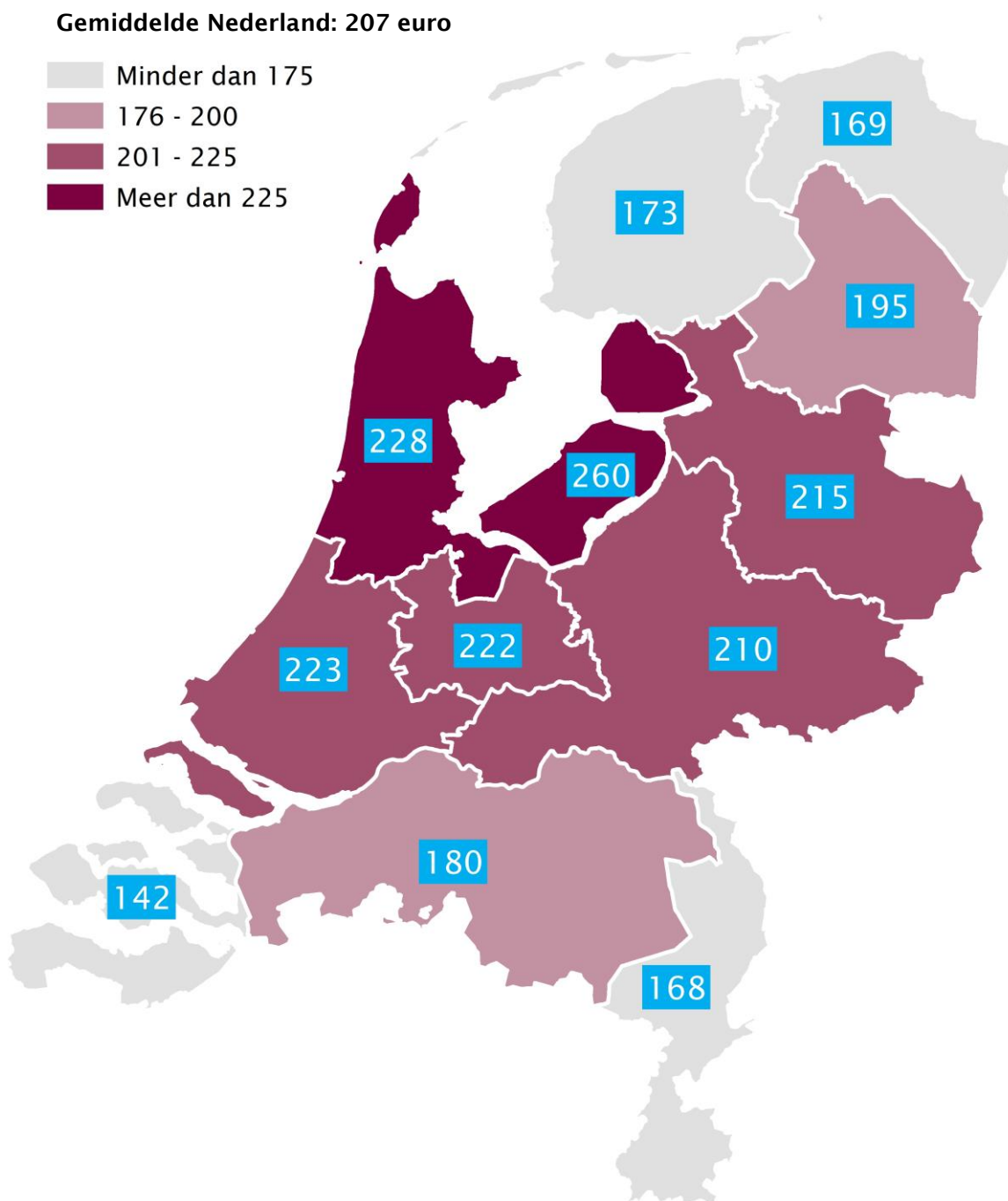
Een verdere uitsplitsing voor de contributies laat onder meer zien dat leden bij voetbalverenigingen die in een gemeente liggen waar een groter aandeel met een Nederlandse achtergrond woont, gemiddeld een hogere contributie betalen. Zo betalen senioren in gemeenten waar het aandeel inwoners met een Nederlandse achtergrond meer dan 80 procent is, gemiddeld 212 euro contributie. Verder neemt de gemiddelde contributie af wanneer het aantal verenigingslidmaatschappen binnen een gemeente toeneemt (tabel 2.16). Senioren bij voetbalverenigingen in een gemeente waar het aandeel verenigingslidmaatschappen van de inwoners onder de 25 procent ligt, betalen gemiddeld 213 euro. In gemeenten waar dit aandeel tussen de 25 en 30 procent ligt, is dit 205 euro en het aandeel boven de 30 procent is het gemiddelde 198 euro. De gemiddelde contributie is lager in gemeenten waar meer dan 70 procent van de inwoners aan de beweegrichtlijn voldoet. Verder neemt de contributie af naarmate het aandeel dat aan de beweegrichtlijn voldoet toeneemt.

Tabel 2.16 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van voetbalverenigingen naar achtergrondkenmerken (sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, migratie-achtergrond en aandeel beweegrichtlijn) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=435)	Junioren (n=432)	Pupillen (n=426)
<i>Gemeentelijke sportuitgaven per inwoner</i>			
Tot 50 euro	209	158	132
50 tot 65 euro	206	160	131
65 tot 80 euro	209	163	131
80 euro of meer	201	147	121
<i>Gemiddeld maandinkomen per inwoner</i>			
Laag (< 23.000)	196	139	113
Middel (23.000 – 25.000)	193	145	120
Hoog (> 25.000)	218	170	139
<i>Aandeel verenigingslidmaatschap inwoners</i>			
0 tot 25 procent	213	171	142
25 tot 30 procent	205	152	124
30 procent of meer	198	146	119
<i>Migratie-achtergrond inwoners</i>			
80 tot 100 procent NL achtergrond	212	165	135
60 tot 80 procent NL achtergrond	206	155	127
Tot 60 procent NL achtergrond	179	124	101
<i>Beweegrichtlijn (% inwoners dat voldoet)</i>			
0 tot 60 procent	207	160	134
60 tot 70 procent	208	159	130
70 procent of meer	199	150	121
Gemiddelde contributie 2018/2019	207	158	129
Gemiddelde contributie 2016/2017	197	150	Niet gemeten
Verskil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	+ 1%	+ 1%	-

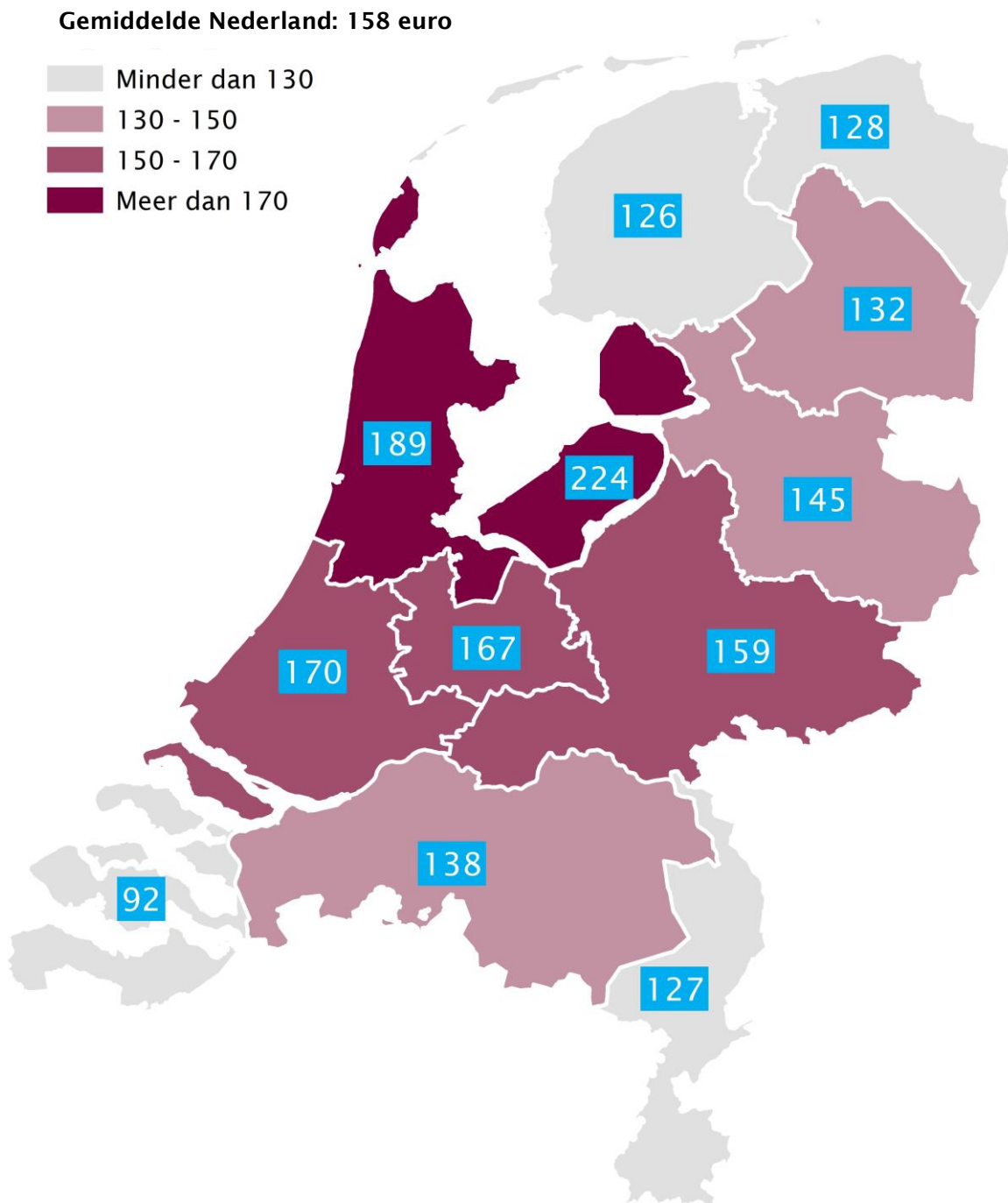
Bron: CBS, 2018; NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

Kaart 2.21 Gemiddelde contributie voor senioren van voetbalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=435)

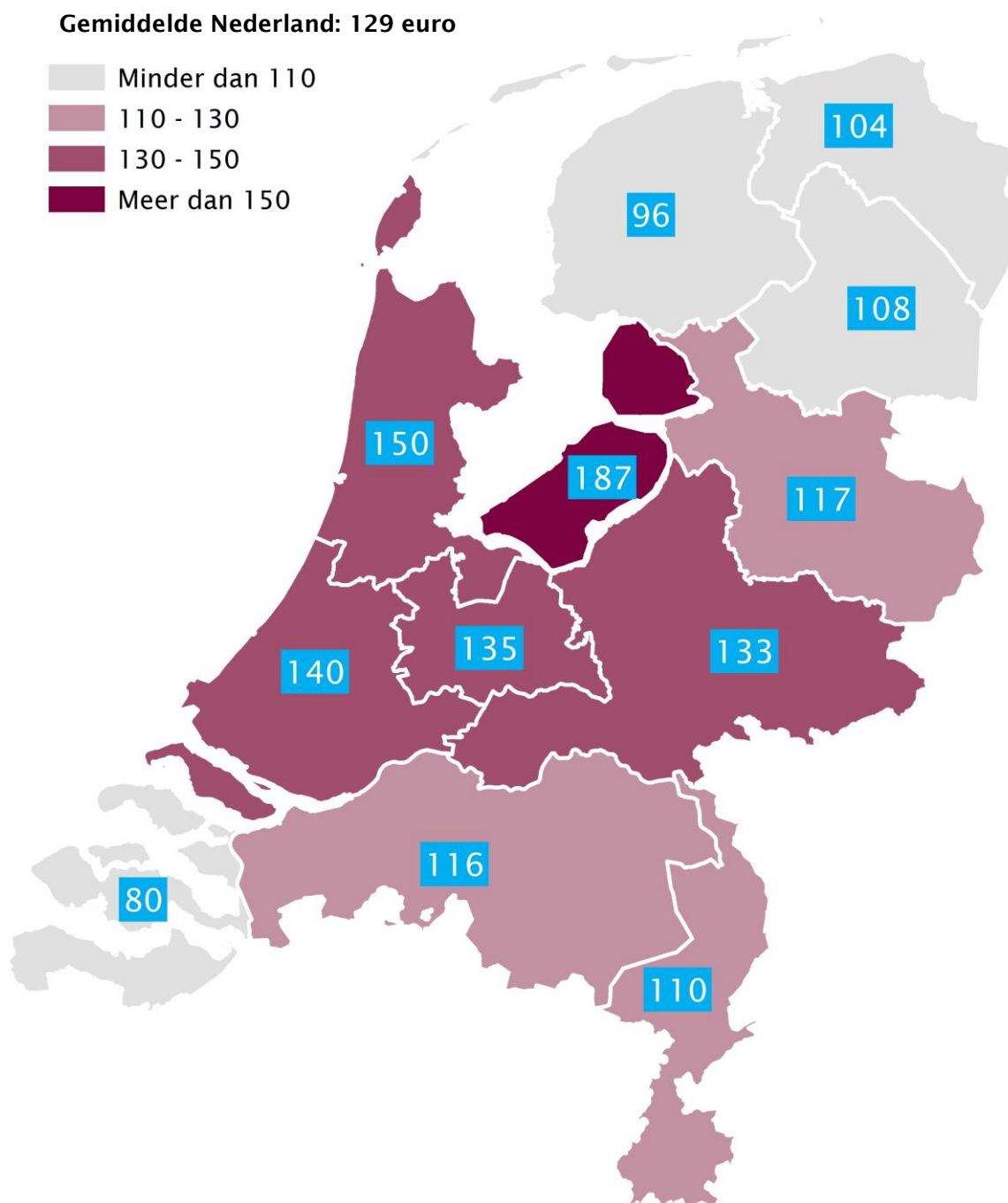
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.22 Gemiddelde contributie voor junioren van voetbalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=432)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.23 Gemiddelde contributie voor pupillen van voetbalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=426)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.9 Volleybal

Volleybal is met circa 116.000 lidmaatschappen bij NOC*NSF (in 2018) de elfde grootste sportbond. De contributiegelden voor senioren bedragen gemiddeld 232 euro, voor junioren 175 euro en voor pupillen 129 euro (zie tabel 2.17).

De gemiddelde contributie bij volleybalverenigingen in krimpregio's ligt 40 euro lager dan bij verenigingen in anticipeerregio's of regio's waar een normale bevolkingsontwikkeling is of verwacht wordt. Senioren betalen 195 euro in een krimpregio, 235 euro in een anticipeerregio en 236 in een normale regio (tabel 2.17).

Vergeleken met 2016/'17 is de contributie voor senioren met gemiddeld 7 euro gestegen en voor junioren met 1 euro. Als dit met de ConsumentenPrijnsIndex wordt verrekend, is de contributie voor senioren met 1 procent gedaald en voor junioren met 3 procent gedaald.

Tabel 2.17 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van volleybalverenigingen naar gemeentekennmerken (krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=150)	Junioren (n=138)	Pupillen (n=135)
<i>Krimp- en anticipeerregio</i>			
Krimpregio	195	152	119
Anticipeerregio	235	178	123
Normaal	236	177	132
<i>Stedelijkheid</i>			
Zeer sterk stedelijk	283	246	194
Sterk stedelijk	230	186	136
Matig stedelijk	239	182	127
Weinig stedelijk	231	167	128
Niet-stedelijk	210	150	109
<i>Inwoneraantal</i>			
200.000 of meer	260	250	172
85.000 - 200.000	249	195	149
25.000 - 85.000	223	168	123
Minder dan 25.000	244	180	133
Gemiddelde contributie 2018/2019	232	175	129
Gemiddelde contributie 2016/2017	225	174	Niet gemeten
Verschil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	- 1%	- 3%	-

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

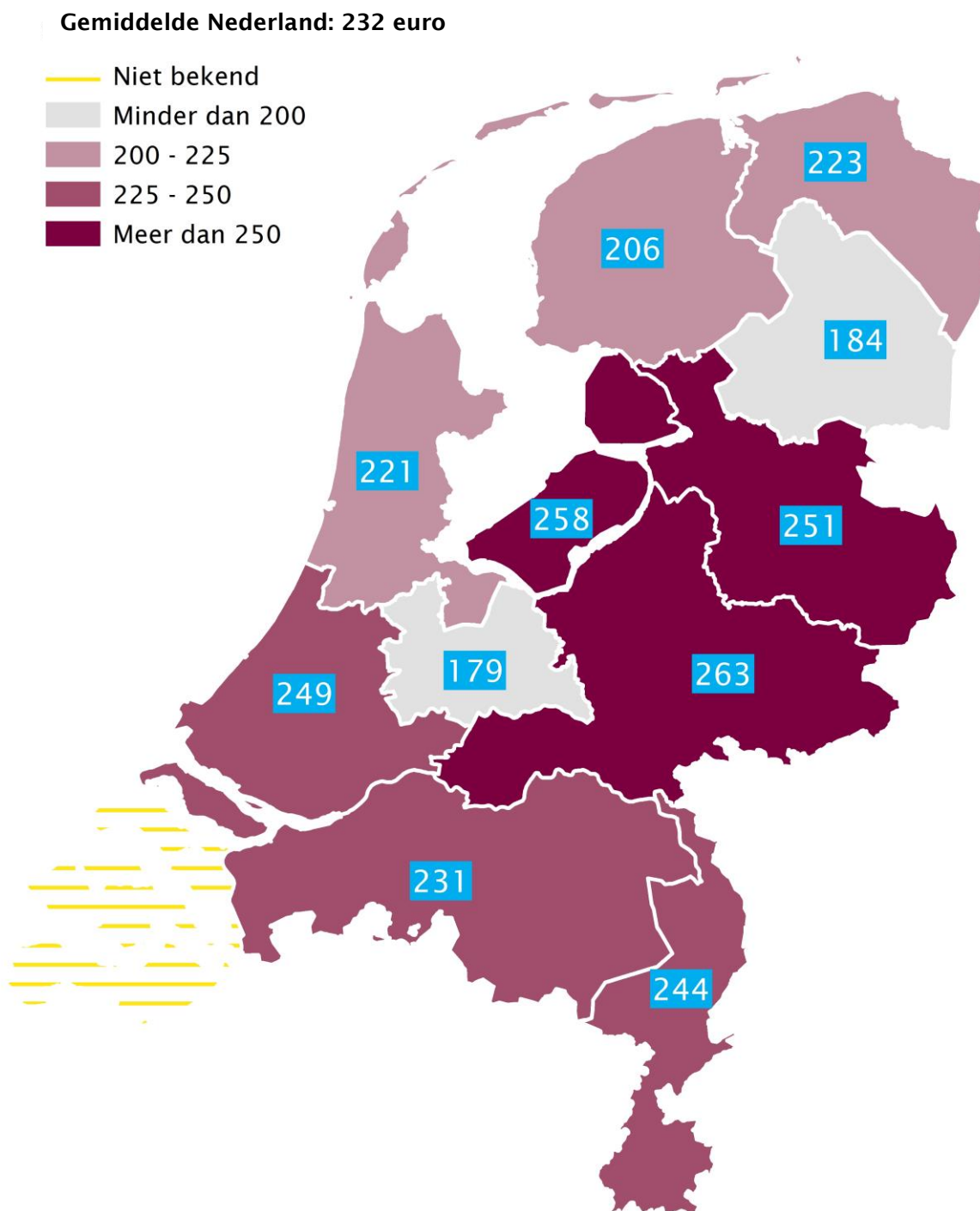
Een verdere uitsplitsing van de contributies laat onder meer zien dat de gemiddelde contributie hoger is in gemeenten waar meer dan 70 procent van de inwoners aan de beweegrichtlijn voldoet (€ 251 t.o.v. € 220 voor gemeenten waar het aandeel dat aan de beweegrichtlijn voldoet onder de 60% ligt en € 233 in gemeenten waar dit aandeel tussen de 60-70% ligt). Verder is de contributie hoger in gemeenten waar meer inwoners met een Nederlandse achtergrond wonen (tabel 2.18).

Tabel 2.18 Gemiddelde contributie voor senioren, junioren en pupillen van volleybalverenigingen naar achtergrondkenmerken (sportuitgaven per inwoner, gemiddeld maandinkomen per inwoner, aandeel verenigingslidmaatschap, migratie-achtergrond en aandeel beweegrichtlijn) in 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren (n=150)	Junioren (n=138)	Pupillen (n=135)
<i>Gemeentelijke sportuitgaven per inwoner</i>			
Tot 50 euro	240	181	131
50 tot 65 euro	221	169	129
65 tot 80 euro	219	168	121
80 euro of meer	259	186	140
<i>Gemiddeld maandinkomen per inwoner</i>			
Laag (< 23.000)	214	159	127
Middel (23.000 – 25.000)	239	183	128
Hoog (> 25.000)	236	176	132
<i>Aandeel verenigingslidmaatschap inwoners</i>			
0 tot 25 procent	233	185	135
25 tot 30 procent	245	179	130
30 procent of meer	220	165	126
<i>Migratie-achtergrond inwoners</i>			
80 tot 100 procent NL achtergrond	245	199	145
60 tot 80 procent NL achtergrond	237	178	131
Tot 60 procent NL achtergrond	223	156	120
<i>Beweegrichtlijn (% inwoners dat voldoet)</i>			
0 tot 60 procent	220	165	127
60 tot 70 procent	233	176	131
70 procent of meer	251	189	129
Gemiddelde contributie 2018/2019	232	175	129
Gemiddelde contributie 2016/2017	225	174	Niet gemeten
Verschil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	- 1%	- 3%	-

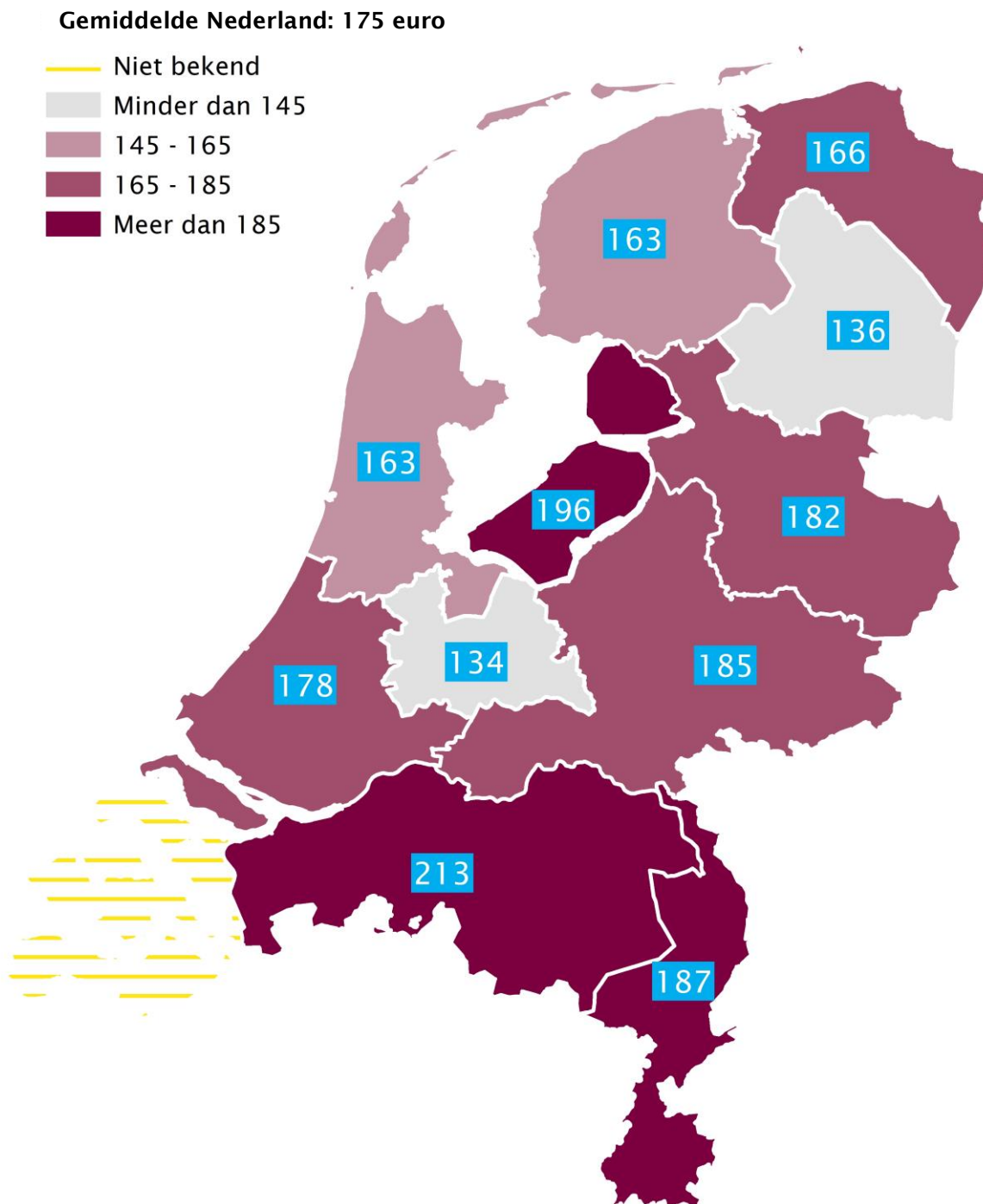
Bron: CBS, 2018; NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

Kaart 2.24 Gemiddelde contributie voor senioren van volleybalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=150)

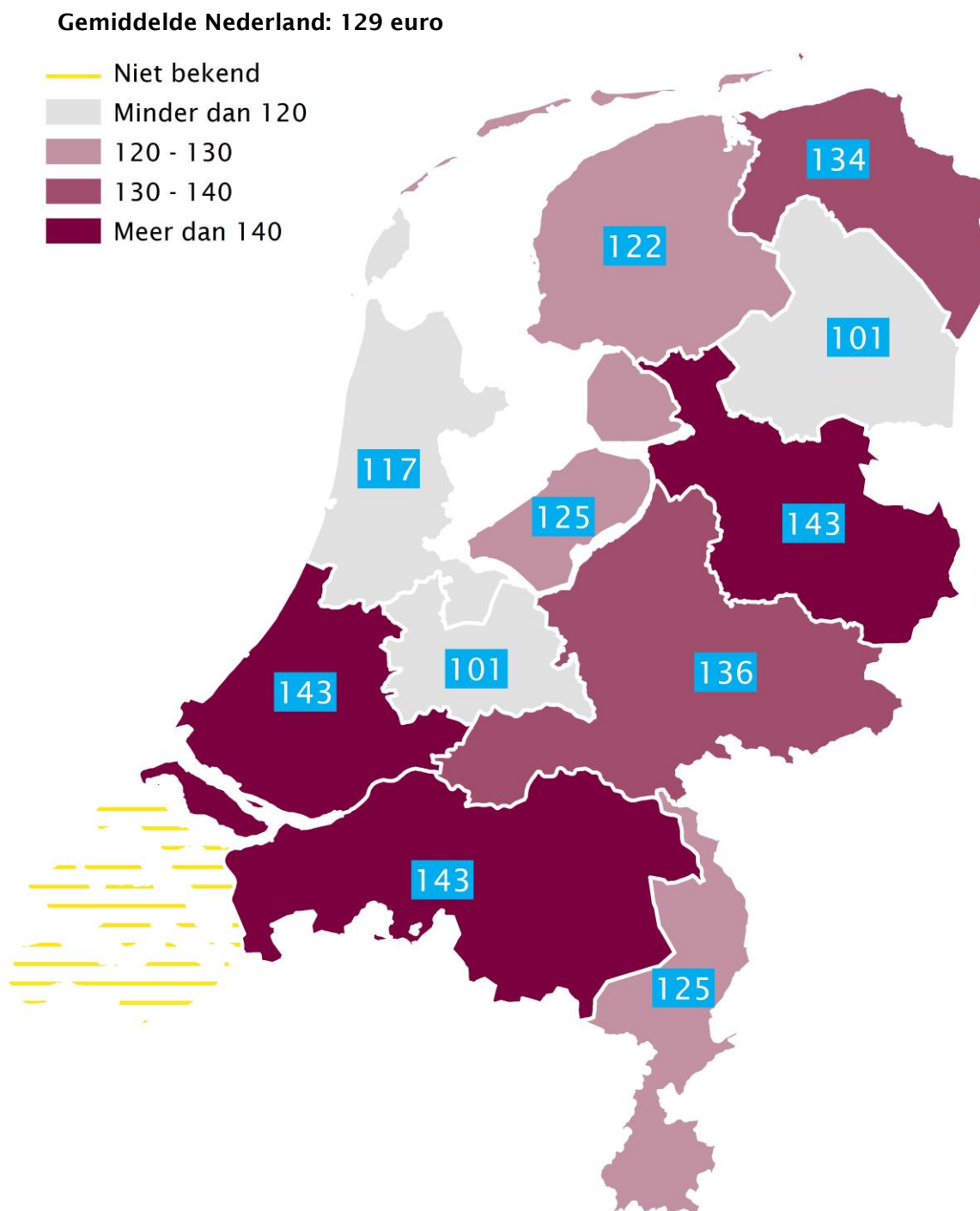
Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.25 Gemiddelde contributie voor junioren van volleybalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=138)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Kaart 2.26 Gemiddelde contributie voor pupillen van volleybalverenigingen naar provincie in 2018/2019 (in euro's, n=135)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.10 Conclusie

De gemiddelde contributies van vijf takken van sport in 2018/2019 zijn vergeleken met die van 2016/2017. Het gaat hierbij om atletiek, handbal, hockey, voetbal en volleybal. In vergelijking met 2016/2017 zijn de gemiddelde contributies van sportverenigingen in deze vijf sporttakken toegenomen. Met verrekening van de CPI blijkt dit niet bij alle sporten het geval te zijn. De contributies voor senioren en junioren bij volleybalverenigingen en bij senioren van handbal- en atletiekverenigingen zijn licht afgenomen. Hockeycontributies stijgen relatief snel. De contributie in die tak van sport is voor senioren met 2 procent en bij junioren met 3 procent gestegen.

Bij de acht in kaart gebrachte sporten komt een aantal uitkomsten overeen. Zo neemt de gemiddelde contributie vaak toe naarmate het inwoneraantal stijgt, er een hogere stedelijkheid is en het een normale regio is (geen krimp- of anticipatie-regio). De gemiddelde contributie is vaak lager in gemeenten waar het aandeel verenigingsleden hoger is. Wanneer naar de regio-indeling wordt gekeken, valt het op dat de gemiddelde contributie het hoogst is in West-Nederland, veelal gevolgd door Oost-Nederland en Zuid-Oost-Nederland.

3. Toegangsprijzen zwembaden, ijsbanen, klim- en boulderhallen en loopevenementen

Dit hoofdstuk handelt over de toegangsprijzen voor zwembaden, ijsbanen, klim- en boulderhallen en loopevenementen. Het betreft tarieven van kaartjes voor incidentele bezoeken. Bij loopevenementen gaat het om deelnametarieven. Net als in het geval van de contributies, is ook bij de toegangsprijzen onderzocht in hoeverre er samenhang is tussen de tarieven en de kenmerken van de gemeente waar de sportaccommodatie gevestigd is of het loopevenement plaatsvindt.

3.1 Zwembaden

Gemiddeld kost een zwembezoek op basis van een kaartje voor eenmalige toegang 5,11 euro (tabel 3.1). In vergelijking met 2016/2017 is dat - gecorrigeerd voor de ConsumentenPrijsIndex - een stijging van 3 procent (+ € 0,35). De grootste prijsverandering heeft plaatsgevonden in anticipeerregio's (+ 26%) en in gemeenten met meer dan 200.000 inwoners (+ 27%).

Tabel 3.1 Gemiddelde toegangsprijs losse kaartverkoop zwembaden naar gemeentekennmerken (krimp- en anticipeerregio, stedelijkheid en inwoneraantal) in 2016/2017, 2017/2018 en 2018/2019 (in euro's en procenten)

	2016/2017 (n=131)	2017/2018 (n=268)	2018/2019 (n=263)	Prijsverandering 2018/ 2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI
<i>Krimp- en anticipeerregio</i>				
Krimpregio	4,33	4,41	4,62	+ 3%
Anticipeerregio	4,04	4,94	5,28	+ 26%
Normaal	4,90	4,94	5,13	+ 1%
<i>Stedelijkheid</i>				
Zeer sterk stedelijk	4,42	4,40	4,67	+ 2%
Sterk stedelijk	5,15	5,28	5,54	+ 4%
Matig stedelijk	4,81	5,19	5,37	+ 8%
Weinig stedelijk	4,87	4,90	5,12	+ 1%
Niet-stedelijk	3,91	4,34	4,52	+ 11%
<i>Inwoneraantal</i>				
200.000 of meer	3,94	4,22	5,21	+ 27%
85.000 - 200.000	4,80	5,09	5,02	+ 1%
25.000 - 85.000	4,85	4,88	5,36	+ 7%
Minder dan 25.000	4,96	4,96	4,77	- 7%
Gemiddelde toegangsprijs	4,76	4,90	5,11	+ 3%

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

Wanneer de uitsplitsing tussen zwembaden wordt gemaakt naar het hebben van een recreatief zwemgedeelte of niet, kost een los kaartje gemiddeld 27 procent meer bij een zwembad met recreatief zwemgedeelte (€ 1,23; tabel 3.2). De grootste verschillen zijn te zien in de krimp- (+50%) en anticiperregio's (+36%), niet-stedelijke gebieden (+36%) en kleine steden/dorpen met minder dan 25.000 inwoners (+40%). Hier ligt de prijs voor een los kaartje gemiddeld 40 procent (of meer) hoger bij een zwembad met recreatief gedeelte.

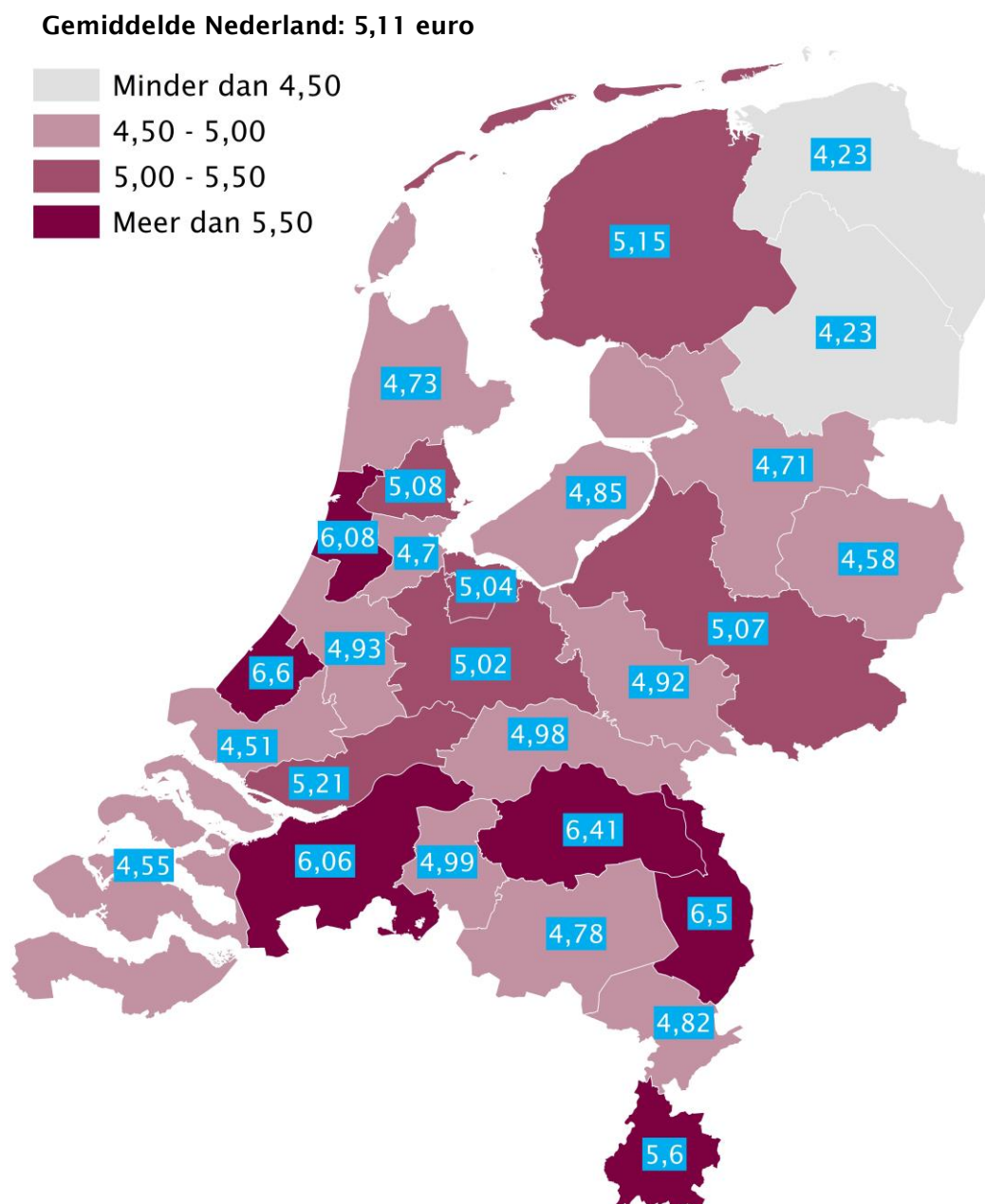
Tabel 3.2 Gemiddelde toegangsprijs losse kaartverkoop zwembaden naar zwembad met en zonder recreatief gedeelte in 2018/2019 (in euro's en procenten, n=263)

	Zonder recreatief gedeelte* (n=145)	Met recreatief gedeelte* (n=118)	Prijsverschil met recreatief gedeelte (zonder =100%; %)
<i>Krimp- en anticiperregio</i>			
Krimpregio	4,15	6,22	+ 50%
Anticiperregio	4,48	6,08	+ 36%
Normaal	4,64	5,70	+ 23%
<i>Stedelijkheid</i>			
Zeer sterk stedelijk	4,54	4,83	+ 6 %
Sterk stedelijk	4,97	5,85	+ 18 %
Matig stedelijk	4,56	5,91	+ 30 %
Weinig stedelijk	4,66	6,05	+ 30 %
Niet-stedelijk	4,12	5,61	+ 36 %
<i>Inwoneraantal</i>			
200.000 of meer	4,60	4,88	+ 6 %
85.000 - 200.000	4,81	5,94	+ 23 %
25.000 - 85.000	4,46	5,64	+ 26 %
Minder dan 25.000	4,59	6,41	+ 40 %
Gemiddelde toegangsprijs	4,56	5,78	+ 27%

Bron: CBS, 2018; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

* Recreatief gedeelte: apart bad met fonteinen/stroomversnellingen/glijbaan/spuiten etc.

Kaart 3.1 Gemiddelde toegangsprijs zwembaden naar VSG-regio⁹ in 2018/2019 (in euro's, n=263)

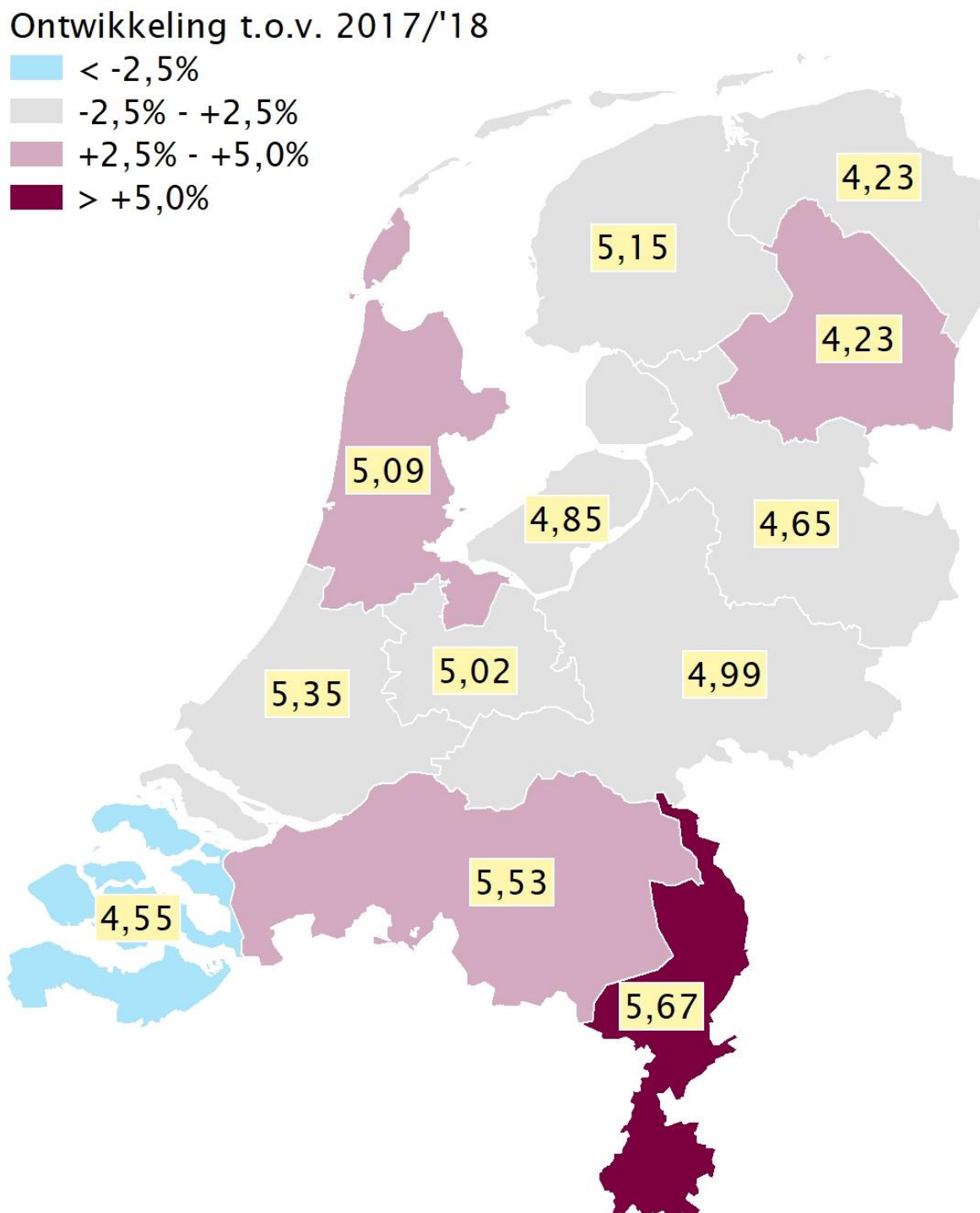

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

⁹ In de vorige rapportages is gesproken over 25 VSG-regio's. Vanaf deze rapportage is de nieuwe indeling met 27 VSG-regio's gehanteerd.

Gemiddeld kost een zwembezoek op basis van een kaartje voor eenmalige toegang 5,11 euro. In vergelijking met 2017/2018 is dat - gecorrigeerd voor de ConsumentenPrijsIndex- een stijging van 3 procent (+ € 0,35). In Noord-Brabant en Limburg is de gemiddelde toegangsprijs het hoogst en in Groningen en Drenthe het laagst (kaart 3.2). De gemiddelde toegangsprijs is - gecorrigeerd voor de CPI - het afgelopen seizoen het sterkst gestegen in Limburg (+7%) en is alleen gedaald in Zeeland (-3%).

Kaart 3.2 Gemiddelde toegangsprijs zwembaden naar provincie in 2018/2019 (in euro's) en prijsverandering gecorrigeerd voor CPI t.o.v. 2017/2018 (in kleuren; n=263)

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

3.2 Ijsbanen

Nederland telt 22 kunstijsbanen die in het winterseizoen (oktober t/m maart) zijn geopend. De gemiddelde toegangsprijs van ijsbanen is 7,29 euro en ligt hiermee 27 cent hoger dan vorig jaar (tabel 3.3). De toegangsprijzen liggen in 2018/'19 tussen de 5,50 en 9,95 euro. De laagste toegangsprijzen worden gehanteerd in Rotterdam en Leiden. De hoogste toegangsprijs kent het Leisure World Ice Center in Dronten (€ 9,95 voor één dagdeel). De toegangsprijs bij Sportiom in Den Bosch is als enige ijsbaan het afgelopen jaar gedaald (van € 8,95 naar € 8,00). De toegangsprijzen van andere ijsbanen zijn gelijk gebleven of in het afgelopen seizoen licht gestegen (stijging tussen de € 0,10 en € 0,50).

De toegangsprijs in 2018/2019 voor de schaatshal in Groningen (Kardinge) is in drie jaar procentueel het sterkst gestegen, namelijk met 12 procent (t.o.v. 2015/2016, gecorrigeerd voor de ConsumentenPrijsIndex).

Tabel 3.3 (Gemiddelde) toegangsprijs ijsbanen in de periode 2015-2019 en de prijsverandering t.o.v. 2015/2016 (in euro's en procenten, n=22)

Ijsbaan	Plaats	Toegangsprijs (€)				Prijsverandering 2018/2019 t.o.v. 2015/2016 met verrekening CPI
		2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	
Schaatsbaan*	Rotterdam	5,00	5,50	5,00	5,50	+ 4%
Schaatshal	Leiden	5,00	5,10	5,50	5,50	+ 4%
Sportboulevard	Dordrecht	n.b.	5,60	5,60	n.b.	
De Meent*	Alkmaar	5,50	5,60	5,80	5,80	-
Glanerbrook*	Geleen	5,75	5,90	5,95	6,20	+ 2%
Ijsbaan Ireen Wüst*	Tilburg	6,35	6,40	6,45	6,55	- 2%
Kunstijsbaan*	Breda	6,30	6,35	6,40	6,65	-
Elfstedenhal*	Leeuwarden	6,50	6,50	6,50	7,00	+ 2%
Ijssportcentrum*	Eindhoven	8,00	8,00	6,50	n.b.	
Ijsbaan Haarlem*	Haarlem	6,30	6,50	6,60	7,00	+ 5%
De Westfries*	Hoorn	6,50	6,50	6,70	7,00	+ 2%
Twente Ijsbaan*	Enschede	6,75	6,75	7,00	7,25	+ 2%
De Scheg*	Deventer	6,80	6,95	7,10	7,50	+ 5%
Silverdome PWA	Zoetermeer	7,50	7,50	7,50	7,50	- 5%
Ijscomplex Jaap Eden*	Amsterdam	6,80	6,90	7,20	7,70	+ 7%
Kardinge*	Groningen	6,50	7,25	7,40	7,70	+ 12%
Triavium	Nijmegen	7,25	7,25	7,40	7,75	+ 1%
Thialf*	Heerenveen	7,50	8,00	8,00	8,00	+ 1%
Sportiom	Den Bosch	7,95	8,95	8,95	8,00	- 5%
De Uithof*	Den Haag	8,00	8,00	8,00	8,25	- 2%
De Vechtsebanen*	Utrecht	8,50	8,50	9,00	9,00	-
Leisure World Ice Center*	Dronten	n.b.	n.b.**	9,80	9,95	
Gemiddeld		6,74	6,86**	7,02	7,29	+ 1%

Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

* Ijsbanen met een 400-meterbaan.

** Leisure World Ice Center hanteert tarieven per dagdeel (2 dagdelen is één dagkaart). In de vorige rapportages over 2016/2017 is hierdoor een verkeerde toegangsprijs weergegeven. In bovenstaande tabel is dit gecorrigeerd.

3.3 Klim- en boulderhallen

De toegangsprijzen van klim- en boulderhallen die in kaart gebracht zijn, hebben betrekking op 'eigenstandige' hallen. Inpandige klim- en boulderhallen in een sporthal of openbaar toegankelijke buitenklimwanden zijn niet meegenomen. De gemiddelde toegangsprijs voor volwassenen om één keer (vaak een dag zonder tijdslimiet) te klimmen is 12,50 euro (tabel 3.4). Jongvolwassenen en studenten en andere jeugd betalen gemiddeld bijna 11 euro en pupillen 8,62 euro. Eén keer boulderen is voor volwassenen gemiddeld genomen ruim 2 euro goedkoper dan klimmen. Voor jongvolwassenen en studenten is dit ook 2 euro, voor jeugd bijna 3 euro en voor pupillen bijna 2 euro

Tabel 3.4 Gemiddelde toegangsprijs klim- of boulderhal in 2018/2019 (in euro's)

	Jongvolwassenen			
	Volwassenen*	en studenten**	Jeugd***	Pupillen****
Klimmen (n=39)	12,50	10,95	10,82	8,62
Boulderen (n=18)	10,29	8,93	7,92	6,71

Bron: Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN. Bewerking: Mulier Instituut.

* Vaak 18+ of 25+.

** Vaak 18-24 jaar of studenten.

*** Vaak 8-17 of 10-17 jaar.

**** Vaak tot en met 7 of 6 tot en met 9 jaar.

3.4 Loopevenementen

Volgens de kalender van de Atletiekunie worden er in Nederland jaarlijks meer dan 2.000 loopevenementen georganiseerd. De loopevenementen bieden vaak meerdere afstanden aan, verschillende per doelgroep. Daardoor ontstaat er een veelvoud aan loopevenementen indien de separate afstanden als losse evenementen worden beschouwd. Het aantal loopevenementen heeft hierdoor betrekking op het aantal geregistreerde afstanden.

Voor ruim de helft van de loopevenementen wordt een bedrag van maximaal 5 euro betaald (de gratis evenementen niet meegeteld). Circa een derde kost 5 tot 10 euro en 16 procent kost meer dan 10 euro (tabel 3.5). De hoogte van dit inschrijfgeld neemt toe naarmate de loopafstand langer wordt (tabel 3.5). Het inschrijfgeld van loopevenementen met een afstand tot 5 kilometer ligt vaak onder de 5 euro (82%). Bij loopevenementen van 20 kilometer moet bij meer dan de helft (54%) van de afstanden 10 euro of meer aan inschrijfgeld betaald worden.

Tabel 3.5 Inschrijfgeld loopevenementen naar afstand (in categorieën) in 2018 (in procenten)

	Totaal (n=5.872)	Tot 5 km (n=2.078)	5 tot 10 km (n=1.714)	10 tot 20 km (n=1.589)	20 km of meer (n=476)
Tot 5 euro (exclusief gratis)	52	82	43	36	14
5 tot 10 euro	32	14	42	42	32
10 euro of meer	16	4	15	23	54

Bron: Atletiekunie, 2019. Bewerking en analyse: Mulier Instituut.

Loopevenementen waarvan het parcours door de bond is gecertificeerd, waaronder de stadsmarathons die tienduizenden deelnemers op de been brengen, kennen een hoger inschrijfgeld dan evenementen zonder een gecertificeerd parcours. Van de gecertificeerde loopevenementen hanteert 98 procent een inschrijftarief van 5 euro of meer (tabel 3.6). Onder niet-gecertificeerde parcoursen is dit 45 procent (55 procent hanteert een inschrijftarief tot 5 euro).

Tabel 3.6 Inschrijfgeld loopevenementen (in categorieën) naar gecertificeerd parcours of niet in 2018 (in procenten)

	Totaal (n= 5.872)	Gecertificeerd parcours (n=270)	Geen gecertificeerd parcours (5.602)
Tot 5 euro (exclusief gratis)	52	2	55
5 tot 10 euro	32	41	31
10 euro of meer	16	57	14

Bron: Atletiekunie, 2019. Bewerking en analyse: Mulier Instituut.

3.5 Conclusie

De toegangsprijs van zwembaden is gemiddeld 5,11 euro en is de afgelopen twee jaar - verrekend met de CPI - met 3 procent gestegen. De grootste prijsverandering heeft plaatsgevonden in anticipeerregio's (+ 26%) en in gemeenten met meer dan 200.000 inwoners (+ 27%). Een los kaartje kost gemiddeld 27 procent meer bij een zwembad met een recreatief zwemgedeelte. De toegangsprijs van ijsbanen is gemiddeld 7,29 euro en is in de afgelopen drie jaar met 1 procent gestegen. Hiermee stijgen de toegangsprijzen voor zwembaden en ijsbanen iets sneller dan de inflatie.

De gemiddelde toegangsprijs voor volwassenen om één keer te klimmen is 12,50 euro en voor boulderen 10,29 euro.

Voor ruim de helft van de loopevenementen waarvoor betaald moet worden, betalen deelnemers maximaal 5 euro. Circa een derde kost 5 tot 10 euro en 16 procent kost meer dan 10 euro. De hoogte van dit inschrijfgeld neemt toe naarmate de loopafstand langer wordt en wanneer het om een gecertificeerd parcours gaat.

4. Inkomsten sportbonden

In dit hoofdstuk wordt eerst inzichtelijk gemaakt wat de bondsafdrachten zijn. Vervolgens wordt ingezoomd op de verschillende inkomstenbronnen van sportbonden en in welke mate sportbonden van contributie-inkomsten afhankelijk zijn. Bovendien wordt per bond duidelijk in hoeverre de afhankelijkheid van inkomsten uit contributies door de jaren heen varieert.

4.1 Bondsafdrachten

Sportverenigingen die zijn aangesloten bij een sportbond moeten voor (spelende) leden bondsafdrachten betalen. Dit zijn kosten die in rekening worden gebracht zodat de sportbond de aangesloten sporters en verenigingen kan ondersteunen. Als uitgangspunt zijn de 'kale' bondsafdrachten opgezocht (zonder extra's zoals bijvoorbeeld aparte wedstrijdlicenties). Als er geen 'kale' bondsafdracht is, dan wordt de contributie zoals (op de website) vermeld overgenomen (inclusief mogelijke extra's, zoals bij sommige sportbonden de deelname aan bondsactiviteiten (competities), verzekeringen en/of wedstrijdgeden inbegrepen zijn). De bondsafdrachten zijn opgezocht op de bondswebsites. Als de afdrachten niet beschikbaar waren, zijn sportbonden gebeld en/of gemaild om de bondsafdrachten alsnog te krijgen.

De gemiddelde bondsafdracht voor senioren is 28 euro. Voor junioren is dit 19 euro en voor pupillen 15 euro (tabel 4.1). De sjoelbond heeft voor senioren de laagste bondsafdracht (€ 2,50), gevolgd door de zwembond (€ 2,75). Basketbalverenigingen moeten voor senioren de hoogste bondsafdracht betalen, namelijk € 69,20. De volledige lijst met bondsafdrachten is in bijlage 5 te vinden.

Tabel 4.1 Top 6 sportbonden met laagste en hoogste bondsafdrachten en gemiddelde bondsafdracht in 2018/2019 voor senioren, junioren en pupillen (in euro's)

Sport		Senioren	Junioren	Pupillen
Hoogste bondsafdracht per lid	Basketbal	69,20	51,35	33,43
	Rugby	69,00	30,00	19,00
	Luchtvaart	63,00	31,50	
	Base & softball	61,70	27,05	16,10
	Scheren	58,50	29,25	
	Handboogschieten	57,50	28,75	
Laagste bondsafdracht per lid	Oosterse gevechtssporten	5,00	5,00	5,00
	Kolven	5,00	5,00	
	Cricket	5,00	5,00	
	Beugelen	5,00	5,00	
	Zwemmen	2,75		
	Sjoelen	2,50		
Gemiddelde bondsafdracht		28,41	19,25	15,52

Bron: bondswebsites. Bewerking: Mulier Instituut.

Bij sommige bonden moeten verenigingen, naast bondsafdrachten, ook wedstrijdgeden afdragen. Deze wedstrijdgeden zijn voor een team om deel te nemen aan de bondscompetities. Daarnaast verschilt het per bond of en hoeveel scheidsrechters ingehuurd moeten worden, hoeveel boetes uitgedeeld worden en wat de hoogte hiervan is (bijvoorbeeld voor het niet komen opdagen bij een wedstrijd). Verschillende sportbonden hanteren plastic pasjes die uitgegeven worden met mogelijk extra kosten.

Opvallend is dat niet alle sportbonden bondsafdrachten voor junioren en pupillen vermelden. Het is mogelijk dat zij geen bondsafdracht hoeven te betalen of dat de afdracht niet leeftijdsgebonden is. Over het algemeen is te zien dat sporten in teamverband (zowel binnen als buiten) en met specifieke accommodaties een hogere bondsafdracht hanteren dan sporten waar geen accommodatie voor nodig is.

4.2 Typen inkomstenbronnen

Sportbonden hebben verschillende inkomstenbronnen: contributies, verkoop van producten en diensten, subsidies, sponsoring, schenkingen en legaten en overige inkomsten. Voor veel sportbonden zijn de contributie-inkomsten van niet te onderschatten belang. Bijna de helft van de inkomsten van sportbonden in 2017 was afkomstig uit contributie-inkomsten (46%; tabel 3.2). In 8 jaar tijd is dit aandeel met 15 procentpunten gestegen, waar dit in 2009 nog een derde van de inkomsten was (31%). In bijlage 6 is dit aandeel per geanonimiseerde sportbond door de jaren heen te vinden.

Tabel 4.2 Totaal aandeel contributie-inkomsten sportbonden in de periode 2009-2017 (in procenten)

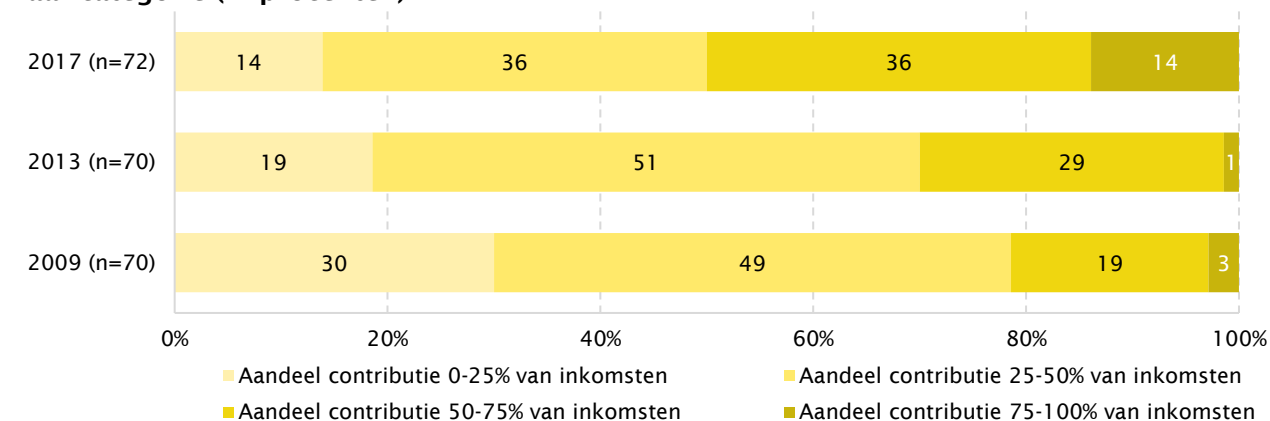
Jaar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Aandeel contributie-inkomsten	31	31	32	40	44	42	45	47	46

Bron: NOC*NSF, 2009-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

Een uitsplitsing naar het aandeel van deze contributie-inkomsten laat zien dat 50 procent van de sportbonden een contributie aandeel van meer dan 50 procent heeft. Van de sportbonden is 14 procent voor meer dan 75 procent afhankelijk van de contributie-inkomsten.

Door de jaren heen is een verschuiving zichtbaar waarbij de contributie-inkomsten steeds belangrijker worden, omdat deze een groter aandeel van de inkomsten worden. In 2009 haalden 4 van de 5 (79%) sportbonden minder dan de helft van alle inkomsten uit de contributie (figuur 4.1). In 2013 is dit afgenomen naar ruim twee derde van de sportbonden (70%) en in 2017 verder gedaald naar de helft van de sportbonden (50%) die voor minder dan de helft van hun inkomsten afhankelijk zijn van contributies.

Figuur 4.1 Ontwikkeling aandeel contributie-inkomsten sportbonden in de periode 2009-2017 naar categorie (in procenten)

Bron: NOC*NSF, 2009-2017. Bewerking: Mulier Instituut.

4.3 Conclusie

Sportverenigingen die zijn aangesloten bij een sportbond betalen een afdracht aan de bond voor spelende leden. De sjoelbond heeft voor senioren de laagste bondsafdracht (€ 2,50) en basketbalverenigingen moeten voor senioren de hoogste bondsafdracht betalen (€ 69,20).

Sportbonden hebben meerdere inkomstenbronnen: contributies, verkoop van producten en diensten, subsidies, sponsoring, schenkingen en legaten en overige inkomsten. Bijna de helft van de inkomsten van sportbonden in 2017 was afkomstig uit contributie-inkomsten. In 8 jaar tijd is dit aandeel met 15 procentpunten gestegen.

5. De vele vormen van contributie

5.1 Achtergrond

Niet alleen de contributiehogtes, ook de contributievormen veranderen regelmatig. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de verschillende vormen van contributie en de verschillen in contributiehogte die sportverenigingen hanteren. Dit onderzoek is, in tegenstelling tot de voorgaande hoofdstukken, niet gebaseerd op een kwantitatieve analyse, maar het resultaat van deskresearch naar verschillende soorten contributie die in Nederland worden aangeboden. Het overzicht is zeker niet volledig. De achtergrond van het onderzoek is onder meer dat er steeds meer sprake is van 'consumentisme' in de sport, wat inhoudt dat verenigingsleden zich vooral als een gewone consument gedragen en de niet-financiële lasten, zoals vrijwilligerswerk, niet meer (willen) doen. Volgens Van der Roest (2015) hangt dit fenomeen samen met een grotere behoefte aan onafhankelijkheid van de consument, hogere eisen ten aanzien van kwaliteit, minder sociale verplichtingen en een lagere drempel zowel om lid te worden als het lidmaatschap op te zeggen. Daarnaast is er de afgelopen decennia een steeds grotere belangstelling gekomen voor de maatschappelijke rol van sport en vaak sportverenigingen in het bijzonder. De 'open club' gedachte, waarbij sportclubs of -accommodaties een ontmoetingsplek zijn voor leden én niet-leden, moet er voor zorgen dat sportverenigingen en -accommodaties beter toegankelijk zijn voor niet-leden en andere instellingen als gebruikers. Daarmee komt ook de extra waarde van het lid zijn van de vereniging onder druk te staan. Deze ontwikkelingen uiten zich in een toenemende vraag naar andere, meer flexibele vormen van zowel sportaanbod als sportlidmaatschap. Dit is iets waar de commerciële sportaanbieders al langere tijd mee bezig zijn. Uit verschillende onderzoeken (Van der Roest, 2015; Manders, 2015) blijkt dat ook bonds- en verenigingsbestuurders willen inspelen op bovenstaande ontwikkelingen. In dit hoofdstuk laten we daarom verschillende voorbeelden zien van differentiatie in contributies en alternatieve contributievormen. Daarbij kijken we niet alleen naar de verenigingscontributie, maar ook naar de verschillende vormen van afdrachten aan de sportbonden, zowel direct vanuit een individuele sporter als via een sportvereniging.

5.2 Voorbeelden van nieuwe contributievormen bij verenigingen

Er is een grote verscheidenheid in de structuren van contributiehogtes die sportverenigingen aanbieden. Vrijwel elke club heeft wel een bepaalde vorm van differentiatie van de contributiehogte, waarbij verschillen naar leeftijd verreweg het meest voorkomen en bij ook vrijwel alle vormen van verenigingssport. Het gaat dan bijna altijd om lagere tarieven voor jeugdleden - waarbinnen ook nog regelmatig weer verschillende tarieven worden onderscheiden naar leeftijd. In mindere mate wordt bij oudere sporters (bijvoorbeeld 55+ of 65+) een apart tarief aangeboden, al verschilt dit naar sport: bij tennis vrijwel niet, bij voetbal regelmatig. Vaak is de motivering achter een lagere contributie voor jeugdleden tweeledig: in veel gevallen maken ze minder intensief gebruik van het aanbod van de club (denk aan: minder speeltijd, minder trainingen en goedkopere trainers) en daarnaast willen verenigingen de contributie laag houden om de drempel om te komen sporten te verlagen. Wat daarbij ook een rol speelt is dat de jeugdleden van nu de seniorenleden van de toekomst zijn. Dit gaat in sommige gevallen ook op voor studenten, waarvoor sommige clubs speciale studententarieven aanbieden. Ook speciale gezinstarieven komen bij verschillende verenigingen en verschillende sporten voor. Andere verenigingen bieden kortingen aan voor het aanbrengen van nieuwe leden, waar elk nieuw aangedragen lid leidt tot een korting op de contributie. Ook worden door verschillende clubs aparte contributiehogtes berekend voor specifieke doelgroepen, zoals voor G-voetballers of voor rolstoelhockeys. Bij veel clubs zijn ook niet-spelende leden of alleen trainende leden (trimhockey leden) welkom tegen een aangepast tarief.

Naast lagere contributies wordt de betaalbaarheid van sport onder kinderen ook voor een belangrijk deel ondersteund door het Jeugdfonds Sport & Cultuur. Via lokale of regionale fondsen neemt deze stichting de contributie voor kinderen van ouders met een laag inkomen deels of volledig voor haar rekening. Daarnaast zorgen ook veel gemeenten voor betaalbare verenigingssport door kortingen aan te bieden aan

minima via onder meer de gemeentepas. Via de Grote Clubactie halen veel verenigingen aanzienlijke bedragen op waardoor zij de contributie lager kunnen aanbieden. Sommige clubs verplichten leden om een keuze te maken tussen het verkopen of juist zelf kopen van loten van de Grote Clubactie. Een ander voorbeeld van het ondersteunen van leden die moeite hebben om de contributie te betalen komt uit Tiel. De lokale Stichting Burgerweeshuis doneert jaarlijks aan sportprojecten voor kinderen en mensen met een beperking. De stichting signaleerde dat relatief veel van deze leden de contributie niet konden betalen. Als een penningmeester een signaal krijgt dat een gezin de contributie niet kan betalen, springt de stichting bij. Met een relatief klein bedrag worden in Tiel hiermee jaarlijks dertig tot vijftig kinderen geholpen.

Naast leeftijd zijn er nog veel andere aanleidingen om de contributiehogte aan te passen voor verschillende doelgroepen. Bij sommige verenigingen van teamsporten wordt er onderscheid gemaakt naar het niveau van sportdeelname. Soms hoeven de spelers van de beste (selectie-)teams geen of minder contributie te betalen, om zo de betere spelers aan de club te binden. In andere gevallen betalen de selectieteams juist meer, omdat zij meer gebruik maken van de faciliteiten van de club. Sommige verenigingen spelen in op de mate van gebruik van het sportaanbod door onderscheid te maken tussen het tijdstip of het seizoen waarop het lid actief is. Zo is er sprake van daluren-lidmaatschappen, voor bijvoorbeeld gebruik in de ochtend, maar ook van 'laagseizoen' lidmaatschappen, zoals een lidmaatschap dat alleen geldig is voor de winter (tennis) of zomer (volleybal). Dit moet zorgen voor spreiding van het gebruik en daardoor een meer efficiënte benutting van de sportfaciliteiten.

5.3 Contributie en vrijwilligerswerk

Bij veel sportverenigingen is vrijwilligerswerk een belangrijke pijler waarop het bestaan van de club rust. Van voorzitter tot barmedewerker en van schoonmaker tot trainer, meestal zijn het onbetaalde krachten uit de vereniging die deze functies vervullen. Zij zorgen niet alleen voor het voortbestaan van de club, maar ook dat de contributie relatief laag kan blijven. Als de clubs al deze taken zouden uitbesteden aan professionele krachten zou de contributie voor veel sporters een onbetaalbare of op zijn minst onaangename hoogte aannemen. Daarnaast biedt het uitvoeren van vrijwilligerswerk voor veel leden ook de nodige voldoening, zorgt het voor sociale contacten en leidt het soms ook tot persoonlijke en professionele ontwikkeling. Voor veel sportverenigingen is het vinden van vrijwilligers een grote opgave geworden. Vaak speelt een tekort aan tijd een rol bij het afzien van vrijwilligerswerk. Daarnaast speelt het 'consumentisme' zoals hierboven beschreven nadrukkelijk een rol. Verschillende verenigingen hebben het vrijwilligersprobleem opgelost door een verplichte vrijwilligersdienst in te stellen. Leden of ouders van jeugdleden moeten dan een minimaal aantal activiteiten of uren vrijwilligerswerk doen. Daarmee komt natuurlijk wel het vrijwillige karakter van vrijwilligerswerk onder druk te staan. Bij vrijwilligerswerk is er in zekere zin sprake van een uitruil tussen tijd en geld. Vrijwilligers doen een tijdsinvestering die mede leidt tot een lagere contributie. Bij een deel van de sportverenigingsleden is sprake van een relatief grote beurs, terwijl de beschikbare vrije tijd als schaars wordt ervaren. Voor andere verenigingsleden is tijd minder een bezwaar, maar is geld juist relatief schaars. Er zijn verschillende verenigingen die hier op inspelen. Om het tekort aan vrijwilligers tegen te gaan werden leden van voetbalvereniging OSC in Oosterhout (gemeente Nijmegen) verplicht om vrijwilligerswerk te doen of anderszins jaarlijks per huishouden 50 euro extra contributie te betalen (Omroep Gelderland, 2016). Dit leverde de club in de eerste maanden na invoering van dit systeem zo'n 75 extra vrijwilligers op. Voor de uitruil van vrijwilligerswerk voor contributie zijn verschillende modellen. Sommige clubs proberen vrijwilligerswerk te stimuleren door een contributiekorting aan te bieden, vaak in één keer - bij een minimum hoeveelheid vrijwilligerswerk - maar in sommige gevallen ook per activiteit. Andere verenigingen bieden de mogelijkheid aan om verplichte taken door leden of ouders van jeugdleden af te kopen.

5.4 Sportbonden

Veel sportbonden zijn, meer nog dan verenigingen, op zoek naar nieuwe vormen van contributie. Sportbonden maken, net als verenigingen, vaak onderscheid naar leeftijd. Daarnaast bieden sommige bonden korting aan voor gezinsleden (bijvoorbeeld de NTFU) of specifieke gezinslidmaatschappen (KNHS). Sommige sporten innen contributie op individueel niveau, anderen doen dat via verenigingen en sommigen bieden een individueel lidmaatschap naast een vereniging aan (zoals de Atletiekunie). Daarnaast innen bonden contributies via sportverenigingen soms als vast bedrag per club (ook naar omvang, bijvoorbeeld KNZB), soms per team, met differentiatie naar leeftijd, niveau (landelijke divisies betalen meer) en in andere gevallen zelfs naar type competitie. De KNVB hanteert aparte tarieven voor de reguliere competitie en voor het bekertoernooi.

De Schaakbond KNSB kent individuele lidmaatschappen, via verenigingen, maar ook via school, alleen of aanvullend voor internetschaak, aanvullende diensten voor het bijhouden van prestaties (rating) en een magazine. De tennisbond KNLTB rekent een bedrag per ledenpas, met bijzondere tarieven voor nood- en vervangingspassen. Sommige bonden huisvesten verschillende sporten, wat tot aparte tarieven voor het combineren van verschillende sporten leidt. Zo moeten leden van de honk- en softbalbond KNBSB meer betalen als zij meerdere sporten onder diezelfde bond beoefenen. Soms wordt ook gedifferentieerd naar het niveau van sportbeoefening. Zo maakt het Nederlands Handbalverbond onderscheid tussen competitie- en breedtesport-teams, ook bij de jeugd. Verschillen in contributie zijn hier aanzienlijk, want breedtesportteams betalen vaak maar de helft of nog minder van competitieteams.

Sommige bonden bieden hun leden individueel aanvullende diensten aan. Zo bieden de wielrenbond KNWU en de wandelbond KNWB hun leden een magazine aan, tegen een extra betaling. Daarnaast biedt de KNWU een verzekering aan en de wandelbond een evenementengids.

Naast contributie-inkomsten via verenigingen en individuen is er bij sommige sportbonden sprake van bijdragen via de verschillende competities (voorjaar- en najaarscompetitie kennen verschillende tarieven bij de KNLTB). Zo kennen sommige bonden bijdragen (van clubs) voor het mogen organiseren van ‘open’ toernooien, dat wil zeggen toernooien die ook toegankelijk zijn voor bondsleden die niet bij de organiserende club lid zijn. De hockeybond KNHB kent een bijdrage voor bedrijfscompetities (KNHB) en daarnaast verschillende typen bijdragen om aan wedstrijden mee te mogen doen, waaronder wedstrijdpassen, licenties en inschrijfgelden. Bij sommige bonden is er sprake van wedstrijdlicenties (Atletiekunie, KNWU) en de KNZB maakt daarbij zelfs onderscheid naar niveaus en naar deelname in binnenland en buitenland. De KWBN (wandelbond) kent vanaf 2020 verschillende afdrachten naar type aangesloten organisatie. Bedrijven betalen meer dan verenigingen, wandelsportcentra en organisatoren van avondvierdaagsen. Deze laatste groepen dragen volgens de KWBN in immateriële zin meer bij aan de wandelsport.

Verschiedende sportbonden spelen creatief in op de ‘vrije’ sporters, die niet lid van een club (willen) zijn, maar wel de sport beoefenen. Zo heeft de Nederlandse Tafeltennisbond in samenwerking met partner Sportunity de applicatie PingPongbaas ontwikkeld. Deze app maakt het mogelijk voor iedere tafeltennisliefhebber om te spelen waar, wanneer en met wie hij/zij maar wil. Inmiddels zijn er al ruim 1.300 tafeltennistafels onderdeel van de PingPongbaas-community en zijn er meer dan 2.000 spelende ‘pingpongbazen’. De Atletiekunie probeert vrije hardlopers te binden via de Hardlopen.nl app. Hierbij zijn ca. 600 loopgroepen aangesloten. Een jaarabonnement geeft toegang tot onder meer verschillende trainingsschema's en leden kunnen experts vragen stellen over vele uiteenlopende sport-, voedings- of medische thema's. Er zijn meer apps door sportbonden ontwikkeld om huidige en potentiële leden te binden. Zo heeft de KNLTB een ClubApp ontwikkeld voor zowel tennisverenigingen als voor spelers. Via de app hebben leden toegang tot alle uitslagen en standen van KNLTB competities, toernooien en ranking en rating. Ook is het mogelijk om bij sommige clubs digitaal een baan te reserveren of een tennismaatje te vinden. De KNVB heeft om uitslagen, standen en het programma te volgen en door te geven de voetbal.nl

en wedstrijd zaken app laten ontwikkelen. De KNGF heeft de app golf.nl met daarin ook de digitale ledenpas (inclusie golfvaardigheidsbewijs en handicap) en waar de golfer per hole zijn score kan bijhouden en vergelijken.

Omdat het aanbod van sportverenigingen en -bonden niet altijd aansluit bij de wensen en behoeften van de sportconsumenten zijn er ook verschillende initiatieven ontstaan om sport te organiseren buiten de reguliere bond om. Zo organiseert Footy voetbalcompetities tussen bedrijven en vriendenteams op tijdstippen dat het de deelnemers uitkomt (veelal 's avonds) en met kleinere teams en velden. Bij Footy betalen teams, dus niet individuen, voor deelname aan een competitie, toernooi of losse huur van een veld. Bij zaalvoetbal komen dergelijke alternatieve competities, buiten de KNVB om, al veel meer voor. Een voorbeeld hiervan is de Arnhem-Nijmeegse Zaalvoetbalbond (ANZVB), die vooral is ontstaan uit het ongenoegen van de grote reisafstand tussen teams en de als te hoog ervaren contributie. De ANZVB heeft een contributie vastgesteld die ruim (20-40%) onder die van de KNVB ligt (Strijbos, 2019).

5.5 Commerciële sportaanbieders

Bij commerciële sportaanbieders is de noodzaak om in te spelen op de wensen van de klant groot. Geen wonder dat daarbij veel gebruik wordt gemaakt van verschillende vormen van lidmaatschap om leden te werven en te behouden. Hierbij wordt heel nadrukkelijk ingezet op specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld studenten of vrouwen. Opvallend genoeg bieden juist de commerciële sportaanbieders zoals fitnessclubs in veel gevallen geen jeugd- of seniorenabonnementen, zoals dat wel bij vrijwel alle sportverenigingen het geval is. Bij de commerciële sportaanbieders wordt er nadrukkelijk ingespeeld op de behoefte aan flexibiliteit van de consument. Voorbeelden van lidmaatschapsvormen hierbij zijn de 'Gympass' en de 'Strong Viking World Pass'. Bij de Gympass krijgt de abonneerhouder ongelimiteerd toegang tot sportscholen op vele honderden plekken in Nederland en duizenden plaatsen wereldwijd. Bij de Strong Viking World Pass krijgt de pashouder een grote korting bij alle Strong Viking evenementen in binnen en buitenland. Fitnessketen Trainmore stimuleert haar leden om meer te gaan sporten door voor elke keer dat een lid komt trainen een korting (van één euro) op de vaste lidmaatschapsprijs te geven.

Samenwerkingsverbanden tussen verenigingen of met andere sportaanbieders op het gebied van lidmaatschappen komen in beperkte mate voor. Vaak is er in dat geval sprake van gedeelde sportfaciliteiten of een initiatief vanuit een commerciële sportaanbieder. In dat laatste geval zien bijvoorbeeld fitnessclubs in verenigingsleden potentiële klanten. Omgekeerd geldt dat fitness door verschillende verenigingen meer als complementair (onder meer voor geblesseerde spelers) wordt gezien dan als concurrent. In dat geval wordt er regelmatig een gecombineerd lidmaatschap aangeboden. Een andere voorbeeld is een sportpark waar meerdere sporten worden aangeboden en waar er een basiscontributie is voor gebruik van het sportpark en een variabele contributie per beoefende sport.

5.6 Conclusie

Door verschillende ontwikkelingen, zoals afnemende ledentallen en toenemend 'consumentisme', zijn de afgelopen jaren in toenemende mate nieuwe lidmaatschapsvormen en alternatieven ontwikkeld door, maar ook in plaats van de sportverenigingen en -bonden. Het traditionele lidmaatschap, met contributies die alleen onderscheid maken naar leeftijd, komt verreweg het meeste voor. Er wordt ook op veel andere manieren gedifferentieerd in de hoogte van de verenigingscontributie, zoals naar specifieke doelgroepen, het niveau van competitie of de mate waarin gebruik wordt gemaakt van de faciliteiten. De vereniging betaalbaar en daarmee ook toegankelijk houden is voor veel verenigingen een belangrijk motief om te differentiëren in de contributiehoogtes. Vrijwilligerswerk is, mede daarom, een belangrijke pijler van de sportverenigingen. Een tekort aan vrijwilligers is voor veel verenigingen een belangrijk knelpunt. Steeds meer verenigingen gaan daarom over tot een uitruil tussen het doen vrijwilligerswerk en het betalen van contributie. Leden ontvangen dan een korting op de contributie als zij een bepaalde vorm van

vrijwilligerswerk doen en in andere gevallen kunnen leden vrijwilligerswerk afkopen. Sportbonden zijn, vaak meer nog dan de verenigingen, op zoek naar alternatieven om bestaande leden en vooral niet-gebonden sporters meer aan zich te binden. Dit speelt vooral bij sporten die gemakkelijk ongeorganiseerd kunnen worden beoefend, zoals hardlopen, wielrennen en tafeltennis. De bonden bieden varianten van bondscontributie aan, maar proberen daarnaast door het aanbieden van aanvullende producten en diensten - zoals magazines, verzekeringen en apps - zo goed mogelijk zowel de 'traditionele' verenigingssporter als de 'moderne' sportconsument aan zich te binden.

6. Conclusie

6.1 Samenvatting

In dit rapport zijn de 'kale' contributies van 1.784 sportverenigingen in acht sporttakken (atletiek, handbal, hockey, voetbal, hockey, golf, handboogschieten en tafeltennis) in kaart gebracht. Extra trainingen, afkoop van vrijwilligerswerk en eventuele andere additionele kosten zijn niet in die kale contributie verdisconteerd. De contributies van drie sporten (golf, handboogschieten en tafeltennis) zijn voor het eerst meegenomen en kunnen niet in de tijd vergeleken worden.

De gemiddelde contributies van sportverenigingen in vijf takken van sport zijn vergeleken voor de jaren 2018/2019 ten opzichte van 2016/2017. Het gaat hierbij om atletiek, handbal, hockey, voetbal en volleybal. Gemiddeld betalen atletiekleden binnen deze vijf sporten de laagste contributie en hockeyleden de hoogste contributie (tabel 6.1).

In vergelijking met 2016/2017 zijn de gemiddelde contributies van sportverenigingen in deze vijf sporttakken toegenomen. Met verrekening van de CPI blijkt dit niet bij alle sporten het geval te zijn (tabel 6.1). De contributies voor senioren en junioren bij volleybalverenigingen en bij senioren van handbal- en atletiekverenigingen zijn afgenomen (tussen de 1 en 3 %). Hockeycontributies lijken sneller duurder te worden ten opzichte van de andere vier sporten. De contributie voor senioren is met 2 procent gestegen en bij junioren is een stijging van 3 procent te zien. De stijging van de contributies bij de vijf gevolgde sporten volgt hiermee grotendeels de inflatie.

Tabel 6.1 Gemiddelde contributies sportverenigingen in zes takken van sport voor senioren, junioren en pupillen in vergelijking tussen 2016/2017 en 2018/2019 (in euro's en procenten)

	Senioren		Junioren		Pupillen		Verschil 2018/2019 t.o.v. 2016/2017 met verrekening CPI	
	2016	2018	2016	2018	2016	2018	Senioren	Junioren
	/2017	/2019	/2017	/2019	/2017	/2019		
Atletiek	172	175	144	155	-	131	- 2%	+ 4%
Handbal	243	249	185	194	-	127	- 1%	+ 1%
Handboogschieten	-	151	-	102	-	98		
Hockey	281	299	255	273	-	211	+ 2%	+ 3%
Voetbal	197	207	150	158	-	129	+ 1%	+ 1%
Volleybal	225	232	174	175	-	129	- 1%	- 3%

Bron: Contributiemonitor 2016/2017; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

De contributies zijn - naast bovenstaande sporten - ook voor tafeltennisverenigingen en golfclubs in kaart gebracht. Bij tafeltennisverenigingen worden verschillende contributies gehanteerd voor competitie- en recreatieve spelers. Spelers die deelnemen aan competitie(s) betalen een hogere contributie. Senioren die competitie spelen betalen gemiddeld 177 euro aan contributie, recreanten betalen gemiddeld 131 euro (tabel 6.2). Bij de junioren is dit verschil ook te zien (respectievelijk € 144 en € 108). Dit onderscheid is bij pupillen en 55-plus niet vaak terug te zien, waardoor één categorie gehanteerd wordt.

Tabel 6.2 Gemiddelde contributies tafeltennisverenigingen voor senioren, junioren en pupillen naar type lid in 2018/2019 (in euro's)

	Senioren competitie (n=286)	Senioren recreant (n=324)	Junioren competitie (n=224)	Junioren recreant (n=266)	Pupillen (n=37)	55-plus* (n=38)
Gemiddelde contributie 2018/2019	177	131	144	108	96	97

Bron: Contributiemonitor 2016/2017; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

* De leeftijden binnen deze categorie verschillen maar betreft het vaakst 55-plus.

Golf is een sport waar andere leeftijdsgroepen worden gebruikt, waarbij de namen en richtleeftijden anders zijn. De gemiddelde contributie voor senioren is bij golfclubs veruit het hoogst, namelijk 914 euro (tabel 4.3). Jongvolwassenen tussen de 19 en 30 jaar betalen met 404 euro in vergelijking met de andere sporten een hoge contributie.

Tabel 6.3 Gemiddelde contributies golfclubs naar leeftijdsklasse 2018/2019 (in euro's)

	Senioren/ volwassenen (n=210)	Jongvolwassenen 19 t/m 30 jaar* (n=110)	Jeugd t/m 18 jaar* (n=137)	Pupillen** t/m 12 jaar* (n=46)
Gemiddelde contributie 2018/2019	914	404	233	157

Bron: Contributiemonitor 2016/2017; Contributiemonitor 2018/2019, Mulier Instituut/HAN.

* De leeftijden geven een richting aan. Golfclubs kunnen andere leeftijdscategorieën hanteren.

** Pupillen is geen golfterm. Voor de vergelijkbaarheid met andere sporten is deze naam wel gehanteerd.

De toegangsprijs van zwembaden is gemiddeld 5,11 euro en is de afgelopen twee jaar - verrekend met de CPI - met 3 procent gestegen. De toegangsprijs van ijsbanen is gemiddeld 7,29 euro en is in de afgelopen drie jaar met 1 procent gestegen. Hiermee stijgen de toegangsprijzen voor zwembaden en ijsbanen iets sneller dan de inflatie (bij gemeenten in anticipeerregio's en met meer dan 200.000 inwoners stijgt de toegangsprijs meer). Voor klimmen en boulderen kan deze vergelijking nog niet worden gemaakt omdat hier geen eerdere meting voor is gedaan. De gemiddelde toegangsprijs voor volwassenen om één keer te klimmen is 12,50 euro en voor boulderen 10,29 euro.

Voor veel sportbonden zijn de contributie-inkomsten van niet te onderschatten belang. Bijna de helft van de inkomsten van sportbonden in 2017 was afkomstig uit contributie-inkomsten (46%). In 8 jaar tijd is dit aandeel met 15 procentpunten gestegen, waar dit in 2009 nog een derde van de inkomsten was (31%). De sjoelbond heeft voor senioren de laagste bondsafdracht (€ 2,50) en basketbalverenigingen moeten voor senioren de hoogste bondsafdracht betalen (€ 69,20). Vooral bij sporten die gemakkelijk ongeorganiseerd kunnen worden beoefend, zoals hardlopen, wielrennen en tafeltennis, bieden sportbonden meerdere vormen van bondscontributie aan. Ook bieden sportbonden aanvullende producten en diensten aan, zoals magazines, verzekeringen en apps, om zo goed mogelijk zowel de 'traditionele' verenigingssporter als de 'moderne' sportconsument aan zich te binden.

Voor ruim de helft van de loopevenementen wordt een bedrag betaald dat maximaal 5 euro bedraagt om deel te mogen nemen (de gratis evenementen niet meegeteld). Circa een derde kost 5 tot 10 euro en 16 procent kost meer dan 10 euro. De hoogte van dit inschrijfgeld neemt toe naarmate de loopafstand langer wordt en wanneer het om een gecertificeerd parcours gaat.

6.2 Vervolg

De komende jaren blijven contributies en toegangsprijzen met de contributiemonitor gevolgd worden en wordt het aantal sporttakken en typen accommodaties uitgebreid. Zo kan de betaalbaarheid van de sport

op lange termijn worden gemonitord en kunnen eventuele verschillen tussen takken van sport, accommodaties en regio's zichtbaar worden.

Voor 2019/2020 wordt de samenwerking uitgebreid: Fontys Economische Hogeschool Tilburg (opleiding 'Commerciële Economie - SPECO Sportmarketing') sluit zich als projectpartner aan. De contributies van sportverenigingen in één tak van sport worden tweejaarlijks gemonitord (zie ook hoofdstuk 1). Dit impliceert dat de contributies van sportverenigingen in de takken van sport die bij de meting over het seizoen 2017/2018 in beeld zijn gebracht (basketbal, korfbal, rugby, tennis en voetbal) bij de volgende meting over het seizoen 2019/2020 opnieuw op een rijtje worden gezet. De tarieven van zwembaden, ijsbanen, klim- en boulderhallen en bondsafdrachten worden wel elk jaar vergeleken.

Referenties

CBS Statline (2018). *Kerncijfers wijken en buurten 2018*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Davids, A., Hover, P., Boer, W. de & Schoemaker, J. (2019). *Contributiemonitor 2017/2018. Contributies in de Nederlandse sport*. Utrecht/Nijmegen: Mulier instituut/Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Davids, A., Roest, J. van der, Poel, H. van der, Schoemaker, J., Genderen, S. van & Boer, W. de (2017). *Contributiemonitor 2016/2017. Contributies in de Nederlandse sport*. Utrecht: Mulier instituut.

Manders, E.P F. (2015). *Sportvereniging en consument, gaat dit samen?* (Master's thesis).

NOC*NSF (2009-2017). *Bondsinkomsten naar sportbond*. Arnhem: Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF).

NOC*NSF/Volksgezondheidszorg.info (2018). *Sportbondleden per gemeente*. Afkomstig van <https://www.volksgezondheidszorg.info/sport/sportopdekaart/lidmaatschappen-sportvereniging#!node-sportbondleden-gemeente>.

Omroep Gelderland (2016). *50 euro extra contributie of vrijwilligerswerk zegt voetbalclub*. Geraadpleegd van <https://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2122144/50-euro-extra-contributie-of-vrijwilligerswerk-zegt-voetbalclub>

Roest, J. van der (2015). *From participation to consumption?: Consumerism in voluntary sport clubs* (Doctoral dissertation). Utrecht: Utrecht University.

Strijbos, S. (2019). *Neven zetten eigen voetbalbond op*. Geraadpleegd van <https://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2408372/Neven-zetten-eigen-voetbalbond-op-We-hebben-niets-met-de-KNVB-van-doen>

Bijlage 1 Steekproefomvang per sporttak naar provincie in het seizoen 2018/2019 (in aantallen)

	Atletiek			Handbal			Handboogschieten			Hockey			Voetbal			Volleybal		
	S.	J.	P.	S.	J.	P.	S.	J.	P.	S.	J.	P.	S.	J.	P.	S.	J.	P.
Drenthe	5	5	5	8	8	8	3	3	2	8	8	8	10	11	11	9	9	9
Flevoland	4	4	4	3	3	2	3	3	3	5	5	5	12	12	12	4	5	5
Friesland	5	5	5	1	1	1	1	1	1	9	9	9	22	22	22	14	12	12
Gelderland	18	17	17	17	16	16	8	7	6	35	34	34	50	49	49	23	23	22
Groningen	5	5	5	3	3	2	0	0	0	9	10	9	16	16	16	9	9	9
Limburg	14	14	14	12	12	12	12	12	10	17	17	17	26	25	25	10	10	10
Noord-Brabant	32	30	29	23	23	22	29	27	26	46	45	45	63	63	61	12	11	11
Noord-Holland	35	35	35	31	31	29	13	13	9	48	49	49	63	62	62	20	17	16
Overijssel	13	13	12	20	19	20	4	3	3	15	15	15	31	30	28	17	14	14
Utrecht	10	10	9	7	6	7	7	6	2	27	27	26	40	40	40	10	7	6
Zeeland	7	7	7	1	1	1	2	2	1	6	6	6	8	8	8	2	2	2
Zuid-Holland	28	28	28	22	21	21	14	13	11	58	58	58	94	94	92	20	19	19
Totaal	176	173	170	148	144	141	96	90	74	283	283	281	435	432	426	150	138	135

	Tafeltennis						Golf			
	V. (competitie)	V. (recreatie)	J. (competitie)	J. (recreatie)	P.	55+	V.	J.	Jeugd	P.
Drenthe	12	13	10	11	1	1	10	4	5	2
Flevoland	10	10	10	9	1	1	8	6	4	1
Friesland	8	8	6	7	1	1	7	4	5	4
Gelderland	39	47	32	41	2	2	20	13	14	7
Groningen	9	11	6	7	0	0	4	1	2	0
Limburg	20	23	18	21	1	4	19	9	10	2
Noord-Brabant	39	44	33	39	7	9	40	24	26	9
Noord-Holland	42	46	30	35	11	6	32	15	21	8
Overijssel	18	25	16	21	4	0	15	2	12	2
Utrecht	24	26	18	20	3	9	15	11	10	1
Zeeland	7	8	6	8	1	1	6	4	4	2
Zuid-Holland	58	63	39	47	5	4	34	17	24	8
Totaal	286	324	224	266	37	38	210	110	137	46

S.=senioren, J.=juniores, P.=pupillen.

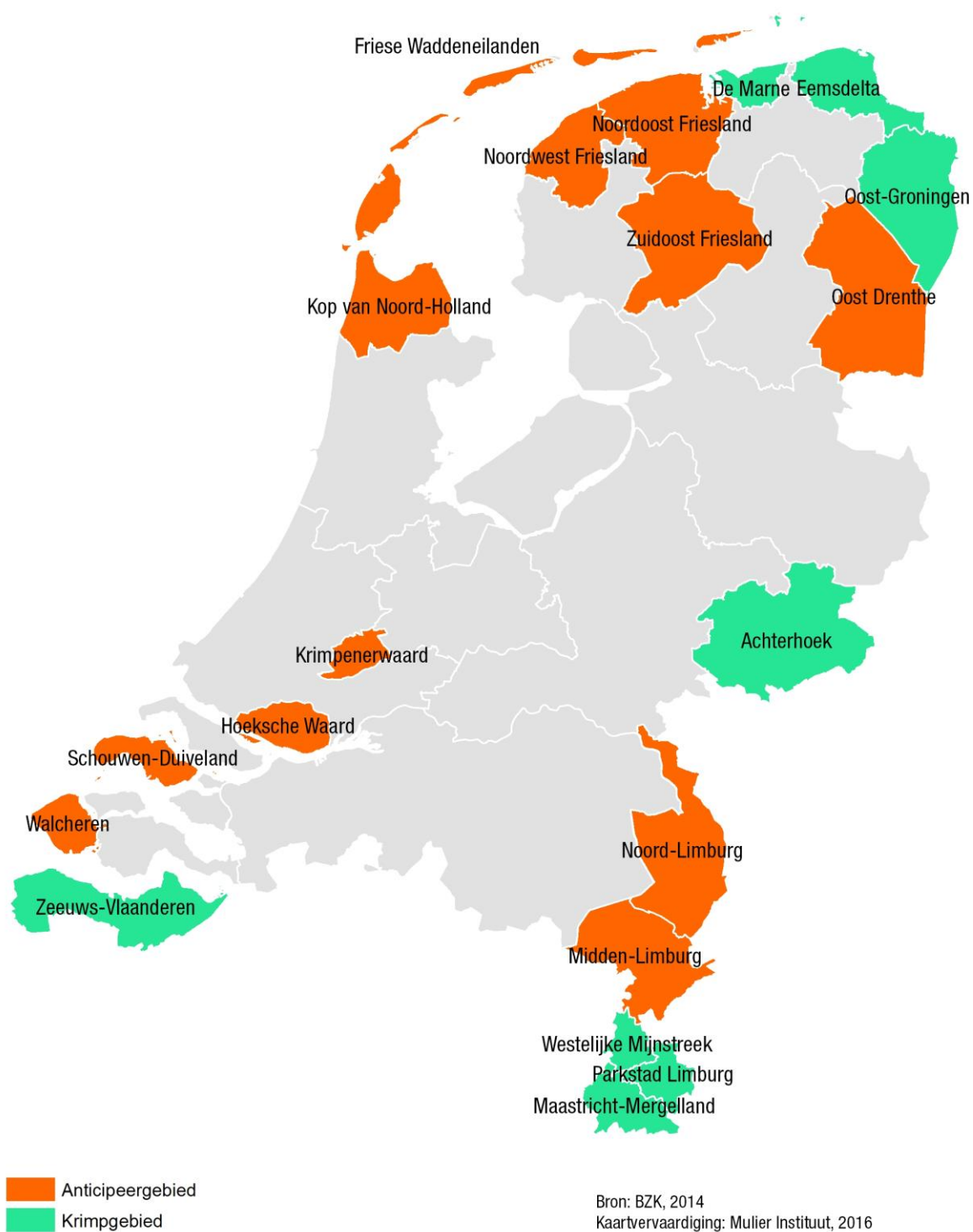
Bijlage 2 Contributie/toegang per sporttak naar provincie in het seizoen 2018/2019 (in euro's)

	Atletiek			Handbal			Handboogschieten			Hockey			Voetbal			Volleybal		
	S.	J.	P.	S.	J.	P.	S.	J.	P.	S.	J.	P.	S.	J.	P.	S.	J.	P.
Drenthe	165	141	120	237	191	120	165	100	93	257	239	157	195	132	108	184	136	101
Flevoland	217	192	160	294	258	219	179	138	133	291	265	180	260	224	187	258	196	125
Friesland	156	138	125	335	232	81	157	110	110	258	237	173	173	126	96	206	163	122
Gelderland	180	165	139	255	204	128	150	99	102	305	279	202	210	159	133	263	185	136
Groningen	149	130	112	239	171	117				231	193	140	169	128	104	223	166	134
Limburg	146	133	109	259	198	129	108	72	69	251	218	169	168	127	110	244	187	125
Noord-Brabant	158	145	122	243	182	119	130	84	81	267	227	164	180	138	116	231	213	143
Noord-Holland	186	161	136	219	176	116	196	117	120	352	336	276	228	189	150	221	163	117
Overijssel	179	146	119	256	193	136	143	133	133	299	262	208	215	145	117	251	182	143
Utrecht	195	181	153	235	181	125	164	138	125	328	296	248	222	167	135	179	134	101
Zeeland	130	116	95	276	216	144	144	85	104	250	205	157	142	92	80	261	183	128
Zuid-Holland	201	174	147	279	220	139	179	125	121	306	292	228	223	170	140	249	178	143
Totaal	175	155	131	249	194	127	151	102	98	299	273	211	207	158	129	232	175	129

	Tafeltennis						Golf							
	V. (competitie)		V. (recreatie)		J. (competitie)		J. (recreatie)		P.	55+	V.	J.	Jeugd	P.
Drenthe		167		127		135		99	85	81	846	375	160	48
Flevoland		209		157		140		108	75	189	863	340	191	120
Friesland		203		141		181		125	65	71	975	358	235	153
Gelderland		185		137		155		115	84	86	1.023	368	257	189
Groningen		176		122		156		117			916	314	146	
Limburg		158		121		124		100	156	43	980	476	232	243
Noord-Brabant		176		125		139		101	83	113	875	351	202	132
Noord-Holland		166		119		143		103	108	84	905	414	236	150
Overijssel		175		138		134		113	88		806	339	235	152
Utrecht		186		142		156		117	102	107	968	549	293	195
Zeeland		147		105		113		88	76	75	932	458	195	194
Zuid-Holland		181		134		148		111	99	106	905	405	257	163
Totaal		177		131		144		108	96	97	914	404	233	157

S.=senioren, J.=junioren, P.=pupillen.

Bijlage 3 Krimp- en anticipeergebieden

Bijlage 4 NUTS-1 regio

Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Bijlage 5 Bondsafdrachten sportbonden naar lid

Tabel b5.1 Bondsafdrachten sportbonden in 2018/2019 voor senioren, junioren en pupillen (in euro's)

Sport	Senioren	Junioren	Pupillen
Aangepast sporten	9,65		
Aikido	35,00	15,00	
American football**			
Atletiek	16,95	15,65	14,85
Autosport**			
Badminton	10,50		
Base & softball	61,70	27,05	16,10
Basketbal	69,20	51,35	33,43
Bergbeklimmen	52,50	18,00	
Beugelen	5,00	5,00	
Biljarten	42,50	25,50	
Bob en slee**			
Boksen**			
Bowling	30,75	20,50	
Bowls	12,30		
Bridge	22,00	12,00	7,50
Cricket	5,00	5,00	
Curling**			
Dammen	37,50	26,50	16,50
Dansen	20,00		
Darts	10,00		
Floorball/Unihockey	21,00	12,00	
Frisbee	15,00	10,00	
Go	37,00	14,50	
Golf	17,50		
Gymnastiek	27,00	22,00	
Handbal	20,00	16,00	11,00
Handboogschieten	57,50	28,75	
Hippische sport	25,00		
Hockey	31,56	31,56	17,67
IJshockey**			
Jeu de boules	12,75	16,50	
Judo	53,85	38,25	29,75
Kaatsen	16,54	10,00	
Karate	41,00	31,00	15,50
Kegelen	10,00	5,00	5,00
Klootschieten	5,00		
Kolven	5,00	5,00	
Korfbal	35,46	28,36	17,73
Krachtsport	47,00		
Lacrosse	35,00		
Tennis	17,13	17,13	17,13
Luchtvaart	63,00	31,50	
Midget golf	50,00	20,00	20,00

Vervolg tabel b5.1 Bondsafdrachten sportbonden in 2018/2019 voor senioren, junioren en pupillen (in euro's)

Sport	Senioren	Junioren	Pupillen
Motorboot	20,50	10,25	
Motorrijden*	195,00		
Onderwatersport	43,00	18,65	18,65
Oosterse gevechtssporten	5,00	5,00	5,00
Reddingsbrigades	10,81	9,52	
Roeien	36,90	20,73	
Rugby	69,00	30,00	19,00
Schaak	42,08	21,04	
Schaatsen (vanaf 2010 ook skate)	8,50	6,00	6,00
Schermen	58,50	29,25	
Schieten	42,50	17,00	17,00
Sjoelen	2,50		
Skaten	8,50	6,00	6,00
Skiën*	37,50		
Surfen*	35,00		
Squash	37,50	17,50	17,50
Taekwondo	40,90	35,75	29,95
Tafeltennis	19,00	19,00	
Toerfietsen	35,29	35,29	
Touwtrekken	40/45		
Triathlon	36,00	26,00	
Vissen	35,00		
Voetbal	10,22	8,10	7,56
Volleybal	10,00	10,00	10,00
Wandelen**			
Waterski	24,00	13,75	13,75
Watersport	20,50	10,25	
Wielrennen	35,29	35,29	
Zwemmen	2,75		

Bron: bondswebsites, telefonisch contact en via de e-mail met sportbonden.

* Individuele lidmaatschappen (direct bij sportbond).

** Geen afdracht bekend.

Bijlage 6 Aandeel contributie inkomsten sportbonden

Tabel b6.1 Aandeel contributie inkomsten op totale bondsinkomsten in de periode 2009-2017 naar anonieme sportbonden (in procenten)

Anoniem bondnummer	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
1	88	90	91	90	90				
2	87	32	80	30	27	19	17	25	21
3	85	75	73	73	75	86	85	82	46
4	78	75	79	75	71	75	41	73	75
5	78	78	59	69	68	68	70	64	67
6	77	75	74	73	72	68	88	84	70
7	76	27	52	57	64	45	21	34	39
8	76	49	49	46	46	45	50	45	49
9	76								
10	75	78	70	68	71	68	55	53	53
11	74	69	45	41	44	24	42	41	44
12	74	68	45	47			46	41	42
13	74	78	82	46	46	30	27	25	29
14	73	59	75	71	64	48	49	45	50
15	71	69	72	68	72	72	65	26	31
16	70	71	61	24	26	20	30	39	32
17	68	70	63	37	35	36	34	44	45
18	67	67	69	44	44	45	46	46	51
19	67	61	53	24	53	42	52	36	35
20	66	62	74	44	33	38	36	47	42
21	65	65	62	79		80			
22	65	61	58	59	58	59	70	53	60
23	63	59	61	59	56	52	33	44	50
24	62	47	62	50	50	26	20	27	20
25	62	56	55	43	43	39	38	43	44
26	61	62	63	52	61	49	52	51	54
27	61	63	57	43		20	25	28	20
28	61	61	59	60	70	35	51	32	28
29	59	63	46	56	41	41	39	26	30
30	59	70	96	36	36				
31	55	51	60	61	64	38	40	51	47
32	54	53	40	41	42	62	63	14	14
33	53	37	60	46	46	54	64	49	53
34	53	49	53	61	34	39			
35	53	50	50	61	51	63	61	48	46
36	51	52	42	33	33	20	25	17	15
37	49	54	49	45	45	65	67	54	43
38	49	62		65	58	81	52	45	36
39	48	53	49	47	38	41	49	46	43
40	47	51	55	41	41	44	38	41	86
41	46	52	39	21	14	30	24	26	60
42	45	45	43	48	46	44	38	36	37
43	45	41	40	25	21	22	20	32	17
44	44	55	34	54	51	37	41	27	45

Vervolg tabel b6.1 Aandeel contributie inkomsten op totale bondsinkomsten in de periode 2009-2017 naar anonieme sportbonden (in procenten)

Anoniem bondnummer	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
45	43	47	36	32	32	32	28	22	
46	42	48	31	45	51	47	9	18	25
47	40	57	53	26	40	48	36	34	30
48	40	60	49	39	40	34	35	35	39
49	39	63		56	56	56	58	27	32
50	39	38	38	37	43	46	43	420	49
51	39	39	40	31	34	76	71	76	60
52	37	34	33	19	19	16	16	13	22
53	36	38	40	40	44	45	33	47	57
54	36	26	28	26	26	19	19	22	33
55	36	39	35	31	41	31	28	18	27
56	35	19	30	28	22	20	14	25	23
57	34	29	31	34	34	30	33	21	25
58	31	38	44	57	50	37	29	36	32
59	30	18	38	34	44	37	46	44	51
60	28	37	41	37	27	20	26	27	29
61	26	28	52	23		19	20		
62	25	32	32	32	30	29	27	31	33
63	25	27	28	37	41	26	15	26	20
64	23	21	28	24	21	18	17	14	17
65	23	34	23	21	16	20	19	20	30
66	22	22	21	28	28	20	19	20	25
67	19	14	13	11	7	10	12	20	24
68	17	22	22	17	20	12	15	12	8
69	8	6	7	5	5	6	6	2	5
70	8	18	22	7		6	8	7	6
71	2	4	5	2	5	5	26	26	14
72	0	19	8	7	7	1	2	1	0
73						18	17	17	18
74		25		10	7	22	25	3	4
75		50		47	46	61	62	63	78
76									
77		70		20	20	22	24	17	21
78							14	16	16
79				45	36	59	29	20	20
Totaal	46	47	45	42	44	40	32	31	31

Bron: NOC*NSF, 2009-2017.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl